

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

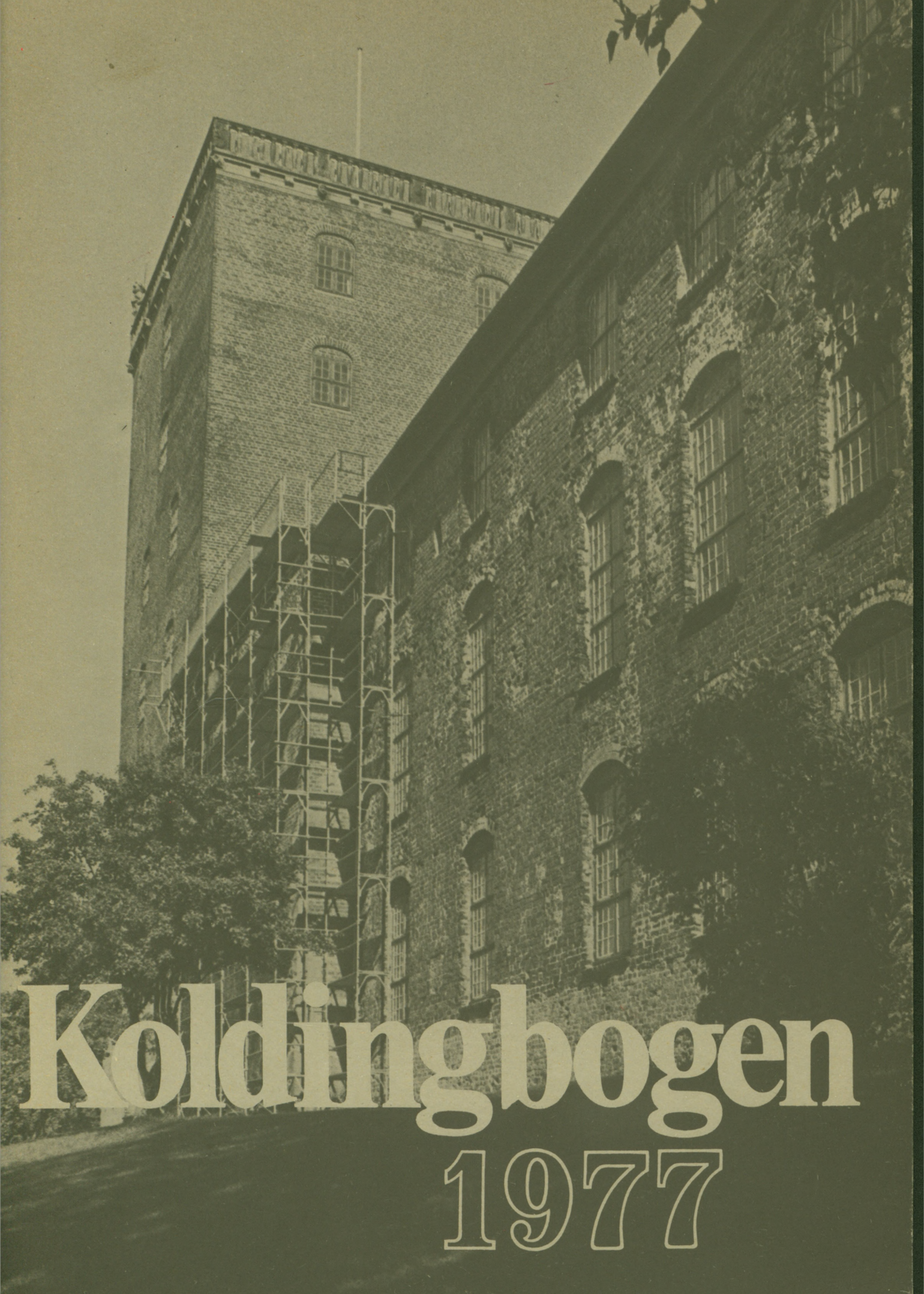
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Koldingbogen 1977

Koldingbogen

7. årgang

**Udgivet af Udvalget for kulturelle Anliggender
i Kolding**

Redigeret af Inge Ladegaard

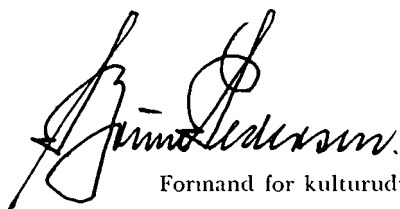
Tryk: Konrad Jørgensens Bogtrykkeri A/S

Annoncer: REKLAME konsulenterne ApS

Kolding bogen 1977

Koldingbogens syvende årgang udgives som de tre tidligere af Udvalget for kulturelle Anliggender i Kolding. Disse bøger må meget gerne være en inspiration og glæde for de mange borgere, der interesserer sig for vor by og egn, ligesom de gerne skulle finde anvendelse som hilsen og bindeled til de Koldingborgere, der nu bor andre steder i Danmark eller i udlandet. Samtidig må bøgerne gerne skabe mulighed for at de mennesker, der har lyst til at bidrage til egnens historie med artikler eller billedstof, her har en mulighed for at få sat på tryk, hvad der skønnes at være af interesse for en større kreds.

Med en hjertelig tak til dette års bidragydere beder vi Dem tage godt mod Koldingbogen 1977.

Formand for kulturudvalget

INDHOLD

Side	
3	<i>Koldinghus genopbygges</i> museumsinspektør Poul Dedenroth-Schou
7	<i>Minder fra Kolding Højskolehjem</i> A. Graversen og Marie Munk
11	<i>Foretrak borgmesterstolen for plads i folketinget</i> Eskild Jørgensen
15	<i>Stenhuggere i Kongebrokvarteret</i> stenhuggermester Oscar Jensen
22	<i>Peter Møller og en efterlysning af hans værker ...</i> Valborg Juhl og Inge Ladegaard
25	<i>Udgravningerne i Borchs gård</i> arkæologistuderende Vivi Jensen
29	<i>Brdr. Volkerts Fabriker A/S</i> Charles W. Jensen
34	<i>Tennis i Kolding</i> bibliotekar Inge Ladegaard
37	<i>Sviegade — nu Skolegade i Kolding</i> — i Ludvig Thomsens spor
48	<i>Vejviseren — en såre nyttig Kolding-håndbog gennem 100 år</i> Charles W. Jensen
51	<i>I anledning af et jubilæum</i> skoleinspektør Frovin Jørgensen
53	<i>To gamle roser</i> Ruth Deichmann-Branth
55	<i>Noter</i>
56	<i>Oversigt over artiklerne i de seks foregående Koldingbøger</i>

KOLDINGHUS genopbygges

af Poul Dedenroth-Schou

1976 blev året, hvor den endelige genopbygning af Koldinghus påbegyndtes.

Hvor mange gange tidligere har man ikke troet at være i den lykkelige situation at kunne sige: Koldinghus bliver genopført! Når det nu trods alt ser ud til at blive alvor, skyldes det, at staten, Kolding kommune samt Vejle, Ribe og Sønderjyllands amter er enige om, at genopbygningen skal finde sted, og er blevet enige om byrdefordelingen i forbindelse med byggeriet. Omkostningerne er beregnet til at andrage ca. 30 millioner kroner i 1975-priser, en beløbsramme der skal følge med den almindelige prisudvikling, så at byggeriet ikke standser på halvvejen, fordi pengekassen er løbet tom.

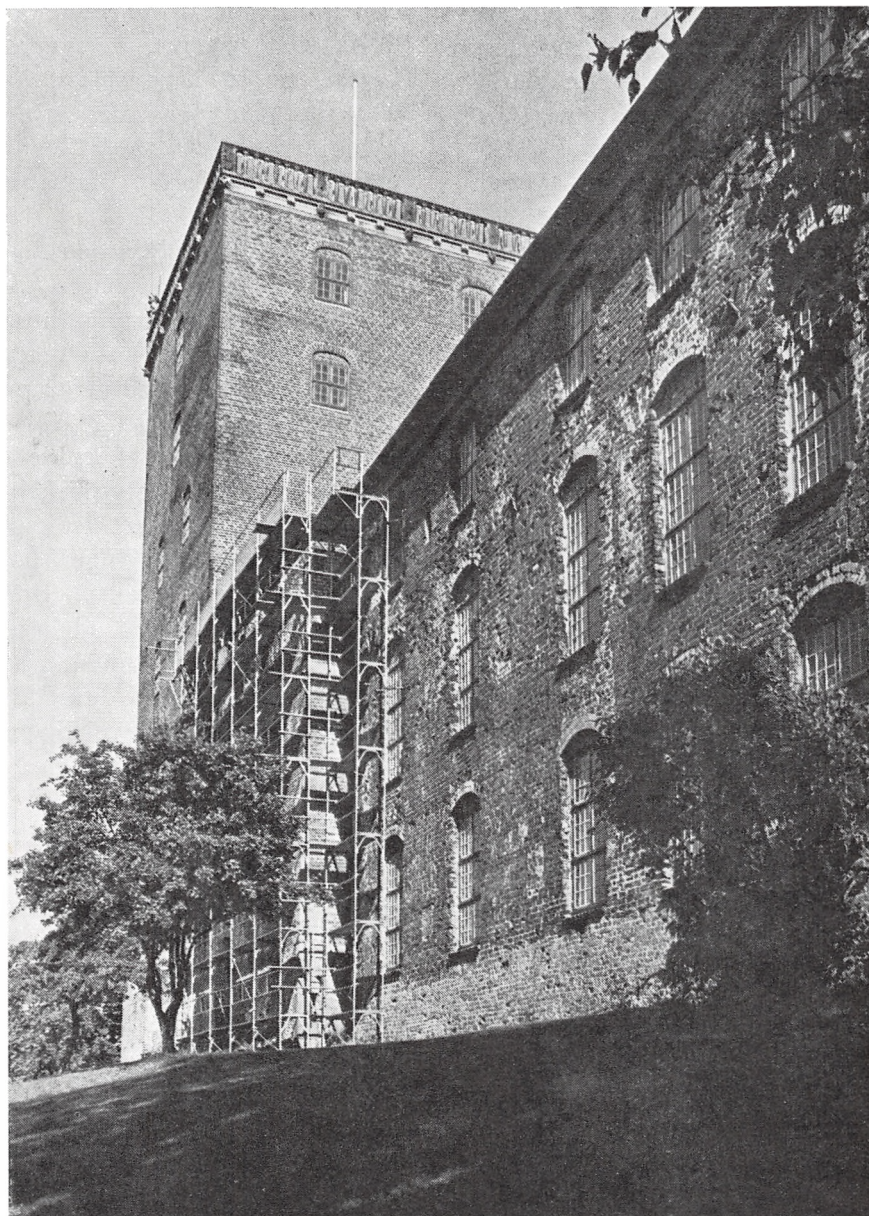
Genopbygningen er begyndt. Fra efteråret 1976 til sommeren 1977 rejstes der tag over slottets vestfløj og nordfløj. Taget er lagt med tegl, dets hældning bestemtes efter fremdragelse af et hul i trompetertårnets murværk, som var efterladt af et tidligere tagspær. De vældige, endnu lidt fersk røde tage, der slutter sig til kæmpetårnet, har gengivet dette tårn de oprindeligt tiltænkte proportioner. Samtidig er det nye tags afslutninger mod øst og syd gjort bevidst interimistiske, så videreførelse af taget over de to ruinfløje naturligt må følge efter.

168 år er gået, inden man på Koldinghus er nået så vidt. Branden i 1808 efterlod slottet som en røgsværtet brandtomt. Alt tømmer i bygningen brændte, tag og etageadskillelser styrtede ned i de underliggende kældre.

Kæmpetårnets sydmur, der var opført på en svær egebjælke tværs over riddersalen, styrtede sammen og knuste i faldet den underliggende slotskirke. Slottets øvrige murværk blev stort set stående.

Men i 1808 tænkte ingen på at genopbygge Koldinghus. Lan-

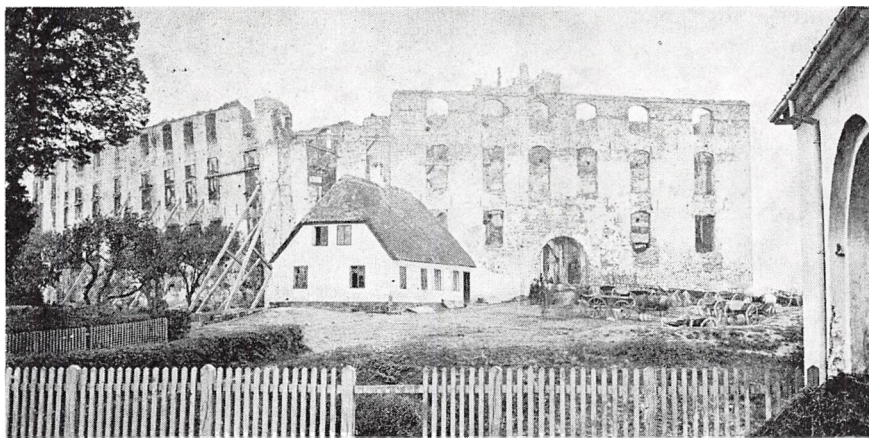
det var i krig, statsfinanserne var i en håbløs forfatning. Sidst, men ikke mindst — der var ikke længere behov for slottet. Enevoldskongen opholdt sig kun sjældent udenfor residensstaden København, om ophold af længere varighed i Jylland var der ingen tale. Derfor tænkte ingen på at

genopbygge Koldinghus. Slottet fik lov at henligge som malerisk ruin, prisgivet vejr og vind – og den lokale befolkning, der brugte slottet som et bekvemt stenbrud.

I 1831 lukkedes ruinen, så at murene kunne »blive stående i deres nuværende Tilstand som imponante til Byens og Omegnens Forskønnelse«. 1854 styrede Scipio, den ene af de tilbagestående statuer på Kæmpetårnet, ned under et stormvejr. En ansøgning fra indenrigsministeren om penge til genopstilling af kæmpestatuen blev forkastet af Folketinget, men fra 1850'erne og til 1880'erne figurerede der årligt på finansloven et beløb på 100 rigsdaler til vedligeholdelse af ruinen. Da Orla Lehmann, der tidligere havde været amtmand i Vejle, i 1863 blev indenrigsminister, opfordrede han kgl. bygningsinspektør V. T. Walther til at fremkomme med et forslag til en hel eller delvis benyttelse af Koldinghus. Walthers forslag forelå senere på året. Han anbefalede en genopførelse af slottet, der derefter passende kunne indrettes til kavallerikaserne. Staldgården gav gode muligheder for opstaldning af et stort antal heste. Krigen mod Preussen 1864 standsede imidlertid planerne.

Efter krigen overtog bygningsinspektør L. A. Winstrup tilsynet med ruinen. Han var ligesom Walther stemt for en genopførelse, men formåede ikke at overtale regeringen til at søge penge hertil bevilget af Rigsdagen. 1867 lykkedes det ham dog at opnå en særbevilling til sik-

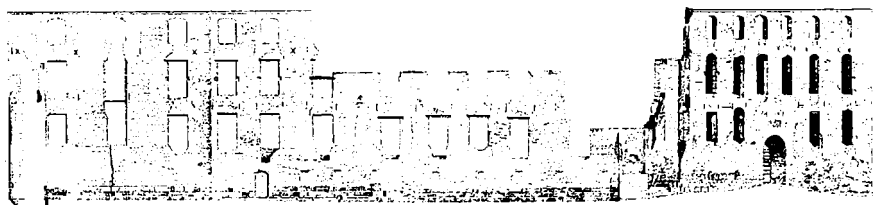

Koldinghus 1864. Ruinen set fra Staldgården. Sydfløjens sydmur er understøttet, men står endnu i fuld højde. Foto: E. Brandt, Flensburg.

ring af den sidste af Kæmpetårnets statuer, Herkules, der nu truedes af samme skæbne som Scipio. Herkules blev rettet op og fik sin jernstiver i ryggen. Bortset fra en kort periode i 1930'erne har Herkules stået som slottets vartegn siden Kæmpetårnets opførelse omkring 1600.

En rum tid forløb, inden der næste gang sikredes penge til større arbejder på Koldinghus. 1881–84 bevilgedes midler til restaurering af det runde trappetårn i slottets sydvestlige hjørne, til istandsættelse af kælderhvelvingerne under slotskirken og til indlæggelse af et let tag over nordfløjens hvelvinger. På samme tid blev murkronerne sikrede mod yderligere ødelæggelser ved afdækning med tagsten, dog var slottets sydmur så medtaget af branden og vejrliget, at et stort stykke af denne mur hen mod det sydøstlige hjørne måtte nedrives. Det i de senere år så meget omtalte ruinpræg er således først for alvor tilført slottet i 1880'ernes begyndelse.

Efter Winstrups død 1889 overgik tilsynet med slotsruinen til bygningsinspektør J. V. Petersen, samtidig med at slottet overflyttedes fra indenrigsministeriet til Nationalmuseet, under hvis domæne det forblev til 1932. 1890 restaureredes hvelvingerne over nordfløjens to vestligste rum, hvor det nystartede museum fik til huse fra 1892. Siden da har museets skiftende bestyrelser til stadighed presset på for at få slottet genopbygget. Skridt for skridt har museets stigende arealbehov medført etapevis genopførelse af nordfløj og vestfløj. 1907 var nordfløjen bragt under tag, men endnu var ikke alle etageadskillelser indlagt. 1915 stod vestfløjen færdigrestaureret med tag og etageadskillelser. I denne fløj var tillige den hvide sal blevet indrettet ved anvendelse af søjler og andet tømmer fra en i 1824 opført bibliotekssal fra Det kgl. Biblioteks gamle bygning i København. Egetræstrappen i trompetertårnet stammer ligeledes fra Det kgl. Biblioteks gamle bygning.

Koldinghus 1895. Opmåling af sydmuren udført af arkitekt Julius Smith på bestilling af baron Raben-Levetzau. Dele af sydmuren blev nedrevet 1881–84. Original tegning. Museet på Koldinghus.

I mellemtiden havde der påny været forslag fremme om en total genopbygning, idet baron Raben-Levetzau i 1895 fremsatte den tanke at genindrette Koldinghus som residensslot. Til brug for dette arbejde lod han arkitekt Julius Smith opmåle og tegne slotsruinen. Disse tegninger udgør stadig en væsentlig del af projekteringsgrundlaget for genopførelsen. Raben-Levetzau plan blev som bekendt ikke gennemført, efter sigende fordi kongen Christian IX ikke ønskede at residere så nær det tabte Sønderjylland.

1932 overflyttedes Koldinghus atter til indenrigsministeriet. Bygningsinspektør Viggo Norn fik overdraget tilsynet med ruinen. På dette tidspunkt var Kæmpetårnets tilstand særdeles kritisk. En undersøgelse viste klart, at man nu måtte vælge enten at rive tårnet ned eller også genopbygge det i fuld skikkelse. Man valgte genopbygningen, og i årene 1932–35 udførtes arbejdet, der radikalt ændrede ruinens karakter. Koldinghus var nu mere et slot end en ruin. Den logiske følge heraf var den fuldstændige genrejsning af slottet,

hvortil Viggo Norn da også udarbejdede et projekt, der så vidt muligt genskabte Koldinghus, som det så ud ved branden 1808. Indenrigsministeriet ønskede slottet genrejst, folketingets største partier var positivt stemt herfor, men finansministeren modsatte sig planerne, som derefter blev skrinlagt. 2. verdenskrig og den efterfølgende depression standsede yderligere tanker om genopbygning.

Med det økonomiske opsving i 1950'erne og 1960'erne vågnede også tanker om restaurering af de syd- og sønderjyske slotte Koldinghus og Sønderborg. Foreløbig tog man fat på Sønderborg slot, idet der knyttede sig langt flere og langt vanskeligere problemer til Koldinghus. Et boligministerielt udvalg udarbejdede 1964–69 den bekendte betænkning nr. 535 af 1969, der mundede ud i en anbefaling af en genopbygning af Koldinghus efter et skitseprojekt af bygningsinspektør C. F. Møller. Dette projekt hvilede i mangt og meget på Viggo Norns projekt fra 1930'erne. Til udarbejdelse af detailplanerne valgtes arkitekterne Inger og Johannes Exner, der i 1973 fremlagde et pro-

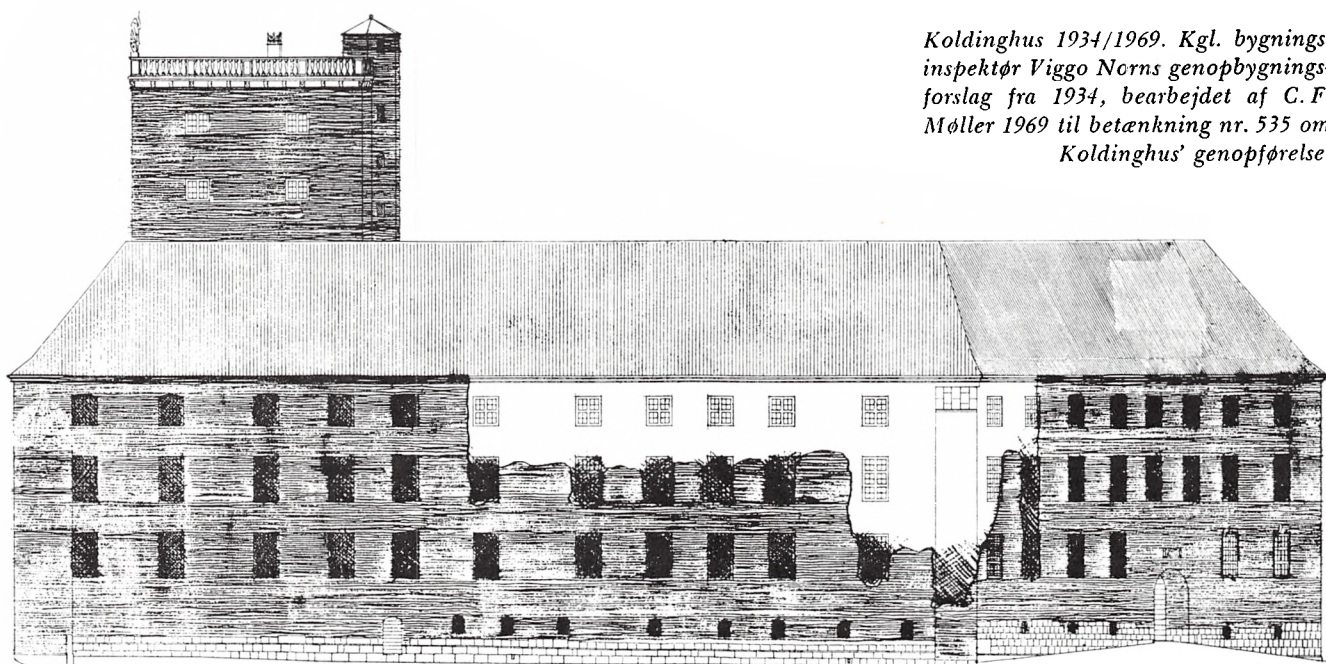
jekt, der brød med betænkningens meget traditionelle forestillinger.

Exners projekt gik i korthed ud på at rejse tag over alle fire fløje, men at lade taget over de to ruinfløje bære af en indvendig stålkonstruktion til aflastning af ruilmurene. Mellemrummet mellem mur og tag blev foreslået udfyldt med et stålgitter med glasruder. Dette projekt rejste en voldsom polemik i offentligheden, og da projektet samtidig blev forkastet af Det særlige Bygningssyn, der er statens tilsynsførende myndighed med historiske bygninger, gik arbejdet med Koldinghus i stå.

1976 nedsattes et nyt byggeudvalg med repræsentanter for staten, Kolding kommune og Vejle amtskommune. Denne gang skal der være alvor bag tanken om en genopbygning.

Det er fra starten erkendt, at Exners projekt fra 1973, som det gamle byggeudvalg havde tiltrådt, men som bygningssynet altså forkastede, er opgivet. Løsningen med glas og stål vil ikke blive fremført igen. Udvalget vil nu arbejde frem mod en løsning i traditionelle byggematerialer.

Koldinghus 1934/1969. Kgl. bygningsinspektør Viggo Norns genopbygningsforslag fra 1934, bearbejdet af C. F. Møller 1969 til betænkning nr. 535 om Koldinghus' genopførelse.

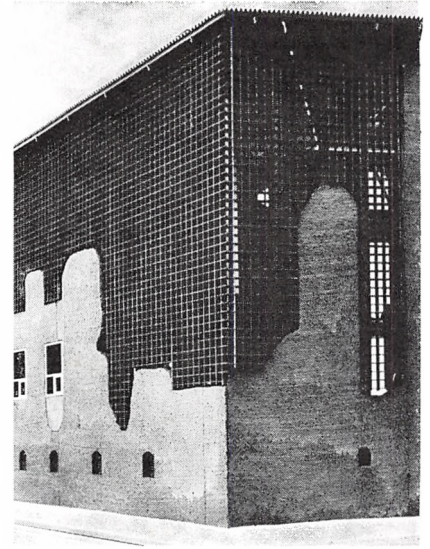

Samtidig er der igangsat flere undersøgelser, der skal forbedre projekteringsgrundlaget. Slottets bygningshistorie er langt fra klarlagt endnu. Ud fra en erkendelse af, at genopbygningen må respektere tidligere tiders bygningsspor, vil der løbende blive gennemført undersøgelser i arkiver og på selve bygningen, som den er bevaret, for derigennem at nå til en større forståelse af bygningens udviklingshistorie.

Af større vigtighed for projekteringen har måske den geotekniske undersøgelse været, som er gennemført af mure og fundamenter. Undersøgelsen har givet til resultat, at en traditionel genopbygning, som f. eks. er sket af Kæmpetårnet, ikke kan gennemføres, uden at fundamenterne under syd- og østfløj forstærkes. Dette ville betyde en væsentlig fordyrelse af byggeriet, en fordyrelse som skal afholdes indenfor

den en gang givne beløbsramme på ca. 30 millioner kroner. I den sidste ende vil det altså betyde, at der ikke vil være penge til en fuldstændig genopførelse, dersom man vil forstærke fundamenterne. Der er derfor i udvalget enighed om, at der må vælges en anden løsning i form af en indvendig søjlekonstruktion, der kan aflaste murene.

Genopførelsen af Koldinghus er opdelt i etaper. Første etape, som er under udførelse, består af rejsning af tage over nord- og vestfløj, reparation af murværket på de samme to fløje samt restaurering af slotskirken. Tagene er rejst, murreparationerne i fuld gang. Endnu har byggeudvalget ikke taget endelig stilling til slotskirkens restaurering. Et projekt herfor er under udarbejdelse. Sammen med et nyt skitseprojekt for ruinfløjenes genopbygning skal det i vinterens løb

Koldinghus 1973. Forslag til genopførelse af slottets øst- og sydfløj udført af arkitekterne Inger og Johannes Exner og tiltrådt af byggeudvalget. Forslaget blev standset af Det særlige Bygningssyn og er nu opgivet.

tilstilles Det særlige Bygningssyn til godkendelse. Først når denne foreligger, kan den egentlige genopførelse tage sin begyndelse.

Kolding Folkeblad

eller

Syd-jydsk Tidende,

udgivet af Folkethingsmand **C. Berg,**

redigeret af **Enevold Sørensen,**

udgaar hver Søndag i stort, firspektet Format. Bestillinger modtages paa alle Postkontorer og Brevsamlingssteder samt paa Bladets Kontor, Adelgade, Kolding.

Paa Grund af sin betydelige Udbredelse i Byen som paa Landet, egner „Kolding Folkeblad“ sig særligt for

Bekjendtgørelser,

som ønskes den videst mulige Udbredelse i det sydlige Jylland.

Minder fra Kolding Højskolehjem

af A. Graversen og Marie Munk

Som en slags optakt til Marie Munks erindringer om livet i Foreningen Kolding Højskolehjem har jeg fundet nogle oplysninger frem af Bibliotekets avisarkiv, og den første, der direkte fortæller om »Foreningen Kolding Højskolehjem«, finder jeg i Kolding Folkeblad for den 16. oktober 1882:

»Kolding Højskolehjem«.

Den 1. Novbr. vil en nystiftet Forening, »Kolding Højskolehjem«, aabne sine Lokaler i den »Højskolebladet«s Udgiver Hr. Konrad Jørgensen tilhørende Ejendom i Slotsgade i Kolding. Det er Foreningens Formaal at danne et fælles Samlingssted, der til enhver Tid kan staa Medlemmerne aaben, og hvor der holdes Blade og Bøger, ligesom der vil kunne faas Spise- og Drikkevarer efter en fastsat billig Taxt. (Foreningen har antaget Søstrene Bergholt fra Hejls til Værtinder.) Bestyrelsen vil endvidere drage Omsorg for hyppig Afholdelse af Aftenmøder med Oplæsning, Fortælling og Sang, saaledes at Lokalerne kunne blive søgte af Byens Ungdom, der her i Vinteraftenerne kunne finde et hyggeligt Hjem. Medlemsbidraget er sat til 25 Ø. maanedlig. Den foreløbige Bestyrelse bestaar af Gaardejer Hans Buch, Seest, Bankdirektør Busse, Kolding, Sagfører Hansen, Kolding, Gaardejer Kr. Hansen, Hejls, Naalemager Hansen jun., Kolding, Gaardejer Jacob Hansen, N. Bjært, Gaardejer Kr. Jensen, Veerst, Redaktør Konrad Jørgensen, Kolding, Gaardejer Joh.

Lauritzen, Vejen, Pastor Lunddahl, Kolding, og Gaardejer Jørgen Ravn, V. Nebel.

Videre en notits 4/11 1882:

Kolding Højskolehjem aabnedes Fredag, den 3. Nov. og var om Dagen godt besøgt af Landboere, og om Aftenen vare Lokalerne fuldt optagne af Byens Folk, mest Ungdom. Tiden gik om Aftenen med afvekslende Sang, Tale og Oplæsning.

Og en notits 29/11 1882:

»Kolding Højskolehjem« tæller nu over 200 Medlemmer. Hver Søndag og Tirsdag Aften er der Oplæsning, og hver Torsdag Aften føres der Forhandling om et eller andet Spørgsmaal.

Foreningens første formand og egentlige stifter var redaktør Konrad Jørgensen, der beskedent skjuler sig langt nede i rækken af foreløbige bestyrelsesmedlemmer; men manden, der først slog til lyd for sagen har været gdr. Jep Fink på »Bygebjerg« i Hejls. Han var en nær ven af Konrad Jørgensen og skildres som en usædvanlig initiativrig og livsglad bonde, levende optaget af den grundtvigske Højskolebevægelse. I 1878 var han med til at stifte »Dansk Højskoleforening« og i 1881 medunderskriver på Askov-adressen om frihed inden for Folkehøjskolen. Han fik oprettet en friskole i Hejls, som han støttede økonomisk, og som et bemærkelsesværdigt vidnesbyrd om hans sociale interesse kan det nævnes, at han gav sine

talrige hjælpere ved landbruget andel i udbyttet som en del af deres løn.

Det var et smerteligt tab for Finks mange venner og medarbejdere, at han pludselig efter kun få dages sygdom døde den 20. januar 1882, kun 42 år gammel. Han nåede således ikke at se planerne om et »Højskolehjem« ført ud i livet. I »Højskolebladet« for 24. januar 1882 bragte Konrad Jørgensen bladets læsere det sørgelige budskab om Finks død i en stor og varmfølt artikel, som indledes med følgende ord:

»Det vil smerte mange at modtage det Budskab, som »Højskolebladet« i Dag har at bære ud til Venner: at den livsglade, manddomskraftige, varmhjærtede og højsindede Jep Fink fra Hejls ved Kolding pludselig er kaldt bort fra os. Thi mange har kjendt og elsket denne Mand. Og de af Vennekredsen, der endnu ikke har lært ham at kjende, de skal vide det, at ved Jordefærden i Hejls paa Torsdag bæres en af Danmarks ædleste Mænd og en af dets bedste Bønder til Graven.«

Jep Fink havde været et ivrigt medlem af »Foreningsforeningen for Kolding og Omegn«, der blev stiftet Søndag, den 30. jan. 1874, og om denne forening hedder det i mødereferatet, at

»Foreningens Formaal er at udvikle Samfundslivet og fremme Folkeoplysningen, og dette Maal søges naaet ved maanedlige — i Reglen offentlige — Sammen-

komster med Sang, Foredrag, Samtale og desl. Al Politik ligger derimod udenfor Foreningens Virksomhed.

Bestyrelsen bestaar af 5 Mand fra Landet og 4 fra Byen.«

Foreningens første arrangement averteres således:

»Foredragsforeningen for Kolding og Omegn afholder Møde i Salen paa Svenssons Hotel Tirsdag, den 24. Febr. Eftermiddag Kl. 6½.

Højsskoleforstander Schrøder holder Foredrag.

Adgang for Alle, saavel for Medlemmer som Ikke-Medlemmer og for Mænd og Kvinder.

Sangbøger bedes medtagne.

Indmeldelse kan ske hos Kassereren Kjøbmand C. Andersen, hos hvem Medlemskort bedes afhentede.

Medlemsbidraget er 1 Rd. aarligt.«

Det vil være rimeligt at betragte Foredragsforeningen som en forløber for Foreningen Kolding Højskolehjem. Foredragsforeningens virksomhed var helt igennem præget af den grundtvigske bevægelse og havde nær tilknytning til Askov Højskole, hvorfra man i det væsentlige hentede sine foredragsholdere. Hvad Jep Fink og hans venner savnede var et fast tilholdssted, hvor land og by kunne mødes, et hjem, der til enhver tid kunne stå åbent for foreningens medlemmer, og Fink arbejdede ivrigt med tanken herom lige til sin alt for tidlige død. En del af hans venner med Konrad Jørgensen i spidsen arbejdede videre med planerne under efterårsmødet på Askov 1882, og »Foreningen Kolding Højskolehjem« trådte endelig ud i livet den 3. november 1882, som det fremgår af de anførte avis-citater.

Det viste sig snart, at pladsen i Højskolebladets lokaler var for lille; der kunne ikke holdes stør-

»Fremads« forsamlingsbygning i Låsbygade, hvor Højskoleforeningen holdt til i årene 1883–90.

re møder, og landboerne manglede staldplads. Så da man i foråret 1883 får tilbudt lokaler i »Fremads« forsamlingsbygning i Låsbygade — for 1600 kr. i årlig leje — så slår man til og etable-

Højskolehjemmet blev bygget på Skarbys Plads på hjørnet af Jernbanegade og nuværende Gråbrødregade. Det blev bygget som hotel, en ret præsentabel bygning, 3 etager, med staldplads i gården med udkørsel gennem en port i Jernbanegade.

I stuen var der butiklokale, først en manufakturhandel, senere isenkram. På 1. sal var der restauration med adgang til salen, som i højden strakte sig over to etager. På 2. sal var der hotelværelser.

Det var samarbejde mellem land og by. Der blev dannet et aktieselskab med aktier på 50 kr., og bygningen blev rejst helt på frivillig basis uden offentlig støtte af nogen art. Alle kunne erhverve aktier. Jeg har haft lejlighed til at se aktieprotokollen, da min mand i flere år var kasserer i foretagendet. Der var mange af byens borgere, der var aktionærer. Fra landet var det mest præster, lærere og gård-

rer »Kolding Højskolehjem« her gennem de følgende 7½ år, indtil man i oktober 1890 kan rykke ind i egen nyopført bygning i den daværende Høffdingsgade — der nu hedder Jernbanegade.

mænd. Indenfor bestyrelsen var der et foredragsudvalg, som planlagde møder, underholdning og hvad der ellers skete i foreningen. Een aktie gav adgang til alt dette, men desuden kunne alle løse medlemskort for to kroner årligt for en husstand (nærmest abonnement, da de ikke havde nogen stemmeret. Det blev dog siden ordnet, så de kunne vælge et medlem til foredragsudvalget).

Og hvad foregik der så? Der blev holdt foredragsmøder, jeg tror ca. en gang om måneden. Jeg husker en lang række af dædendens kendte mænd indenfor den grundtvigske kreds som talere. Skal jeg nævne i flæng: Forstandere og lærere fra Askov: Schrøder, Appel, Arnfred, Knud Hansen, Helge Skov. Af lærere: Rosenkjær, Hans Lund, C. P. O. Christiansen, Marius Christensen, Tage Vind, Bukdahl, Dons Christensen (senere Biskop i Ribe) og »Bogkritikeren«, Niels Pedersen. Dertil kom så kendte

Højskolehjemmets bygning i Jernbanegade.

højskolefolk og andre fra hele landet f. eks. Begtrup, Alfred Poulsen, Kristensen Randers, Grønvald Nielsen, Borup, Thomas Bredsdorf, Erik Appel, H. P. Hanssen, Francis Buhl, Viggo Ulmann, biskop Rosendahl, Jacob Knudsen, Hal Koch, P. A. Rosenberg, Carl Kock, dr. Moltesen, I. P. Bang, Aage Meyer Benedictsen. — Gennem mange år var der 3. helligdagsmøder. 3. juledag var der juletræ for børn med stort juletræ, uddeling af godter og leg, som i flere år blev ledet af Harriet Daugaard. 4. juledag var der underholdning for voksne og dans. 3. påskedag var eftermiddagsmøde og ligeledes 3. pinsedag, da kom gennem flere år Niels Dael, Liselund, som taler. I vinterens løb var der nogle store aftener med oplæsning, musikunderholdning og dilettantforestilling (ved medlemmer). Den største begivenhed var nok, når prof. Vilh. Andersen kom og læste Holberg, så var salen stopfuld (endog engang Herold sang på den anden side af gaden).

Vilhelm Andersen havde, såvidt jeg ved, sin provinsdebut

Skakstævne i salen på Højskolehjemmet 1927.

som oplæser her i Kolding. Lærer Th. Thomsen havde på årskursus haft professoren som lærer og havde opfordret ham til at komme til Kolding og læse op, og det blev indledningen til en lang række provinsturneer. En stor aften var det også, da familien Helge Hostrup var her og sammen med lokale folk, bl. a. byens præster: Kjørboe og Hedemann samt lærerne Tang Petersen og Søgaard Andersen — læste »Genboerne«. Også Adam Poulsen har været her som oplæser og ligeledes Ellen og Henrik Malberg, hun med recitation og sang. Oluf Ring har talt om sang, og Thorvald Aagaard var

her med »Fynske Musikanter«. Jelling Seminariet og lokale kræfter medvirkede også ved aftenunderholdning — gerne efterfulgt af et par timers dans.

Efterårsmøderne var et kapitel for sig, dem arrangerede værten, P. Markussen, (tidl. gårdejer i Dons). Han og hans kone hørte til frimenigheden i Aagaard, og det var da også pastor Brücker, der skaffede talere til efterårsmødet. Det strakte sig over to dage med et foredrag om formiddagen og to om eftermiddagen og underholdning den første dags aften. De første år jeg kan huske, var der stor tilslutning både fra land og by. Senere svigtede landboerne noget, da det efterhånden blev almindeligt at holde efterårsmøde omkring i forsamlingshusene. I nær tilknytning til Højskoleforeningen arbejdede en ungdomsforening (Ungdomssamfundet), jeg tror, de havde gratis lokale til deres ugentlige møder, og desuden gratis adgang til Højskoleforeningens møder.

Det var lidt om Højskoleforeningens arbejde, men der foregik meget andet på Højskolehjemmet.

Lærerforeningen holdt møder der. Fastelavnsmandag var der hvert år et skolemøde. Kirkeligt Samfund holdt gennem en år-

række et stort møde hvert efterår. Det begyndte med gudstjeneste i kirken og senere foredrag på Højskolehjemmet. I flere år samlede pastor Welding en stor kreds om disse møder. Pastor Brücker havde en tid en ret stor menighed her i byen. De samledes en enkelt gang i kirken, men den »daglige« gudstjeneste foregik på Højskolehjemmet. Mange foreninger holdt deres møder og fester der, Venstreforeningen, Gymnastikforeningen, Landbrugsforeningen o.s.v. — Det var meget søgt til juletræsfester, og værtinden sagde engang, at hun åndede lettet op, når juletræet blev slæbt ud omkring Helligtrekonger.

Selvfølgelig var Højskolehjemmet også rammen om mange private fester.

Ved at tænke tilbage må man erkende, at det har været et kulturcenter af rang — uden offentlig støtte af nogen art. — Da be-

Ungdomssamfundets sangkor på udflugt 1908. I midten af billedet med kasket ses lærer Karl Munk.

sættelsen kom, blev Højskolehjemmet også besat, og foreningen førte en omflakkende tilværelse. Efter befrielsen blev Højskolehjemmet istandsat, men tiderne er jo andre, det blev ikke

som i gamle dage, og der deler Højskoleforeningen nok kår med andre lignende foreninger rundt i landet. Nu er bygningen solgt, dog støtter aktieselskabet stadig foredragsvirksomheden. —

H. M. Lødings Bog- og Papirhandel.

Bøger,

uindbundne og indbundne,
saavel i simpel Indbinding som i Pragtbind.

Skrive-Rekvisiter.

Tegne-Rekvisiter.

Papir.

Kunst-og Galanterigjenstande.

Lejebibliothek.

Hvad der ikke haves på Lager, forskrives hurtigst.

Bøger sælges til den sædvanlige, bestemte pris.

Priserne ere paa **Alt** yderst billige, men faste.

Vi kan næsten
leve op til
forgængerens salgspolitik
fra 1877

MUNK
Helligkorsgade 5

Grundlagt 1844

Foretrak borgmesterstolen for plads i folketinget

Peter Ravn om sine femten år på Kolding Rådhus

af Eskild Jørgensen

Den delvise tagdækning på Koldinghus har bidraget til, at den tidligere kongeborg tegner en mere markant profil i Koldings bymidte. Dette kan medføre, at det gamle rådhus, set fra visse vinkler, synes mere beskedent end hidtil. Men det er trods alt på rådhuset, det foregår.

Slottet, det enevældige kongedømmes symbol gennem århundreder, forfaldt i 1800-tallet i takt med enevældens forfald. Dog havde Kolding indtil 1917 kongevalgte borgmestre, et eksempel på, hvor længe traditioner og symboler kan bestå, efter at den oprindelige betydning er borte.

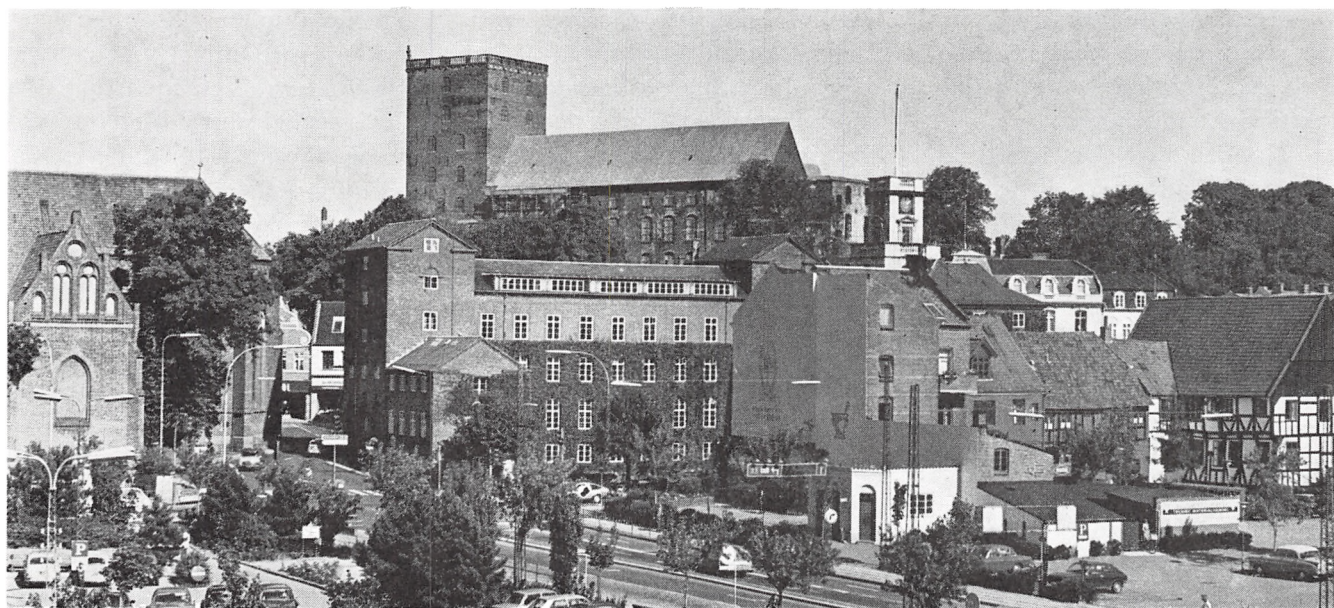
Blandt de folkevalgte borgmestre i Kolding er Peter Ravn den borger, der har været »mester« den længste periode. Peter Ravn

blev valgt som borgmester 1962, da der blev socialdemokratisk flertal i byrådet, og han virkede indtil han fratrådte 1. april i år, 1977.

Der kunne godt funderes lidt over forskellen mellem en kongevalgt og en folkevalgt borgmester, men lad dette emne ligge. Ved sit virke som formand for byrådet og det daglige arbejde på rådhuset, administrationens midtpunkt, skabte Peter Ravn respekt og tillid omkring sin person. Der er sket store ting i Kolding i denne periode. Selv om denne udvikling er sket gennem de skiftende byråds beslutninger, har borgmesteren bidraget med inspiration og indflydelse.

Den største begivenhed skete midt i Peter Ravns borgmester-

periode, da han stod i spidsen for forhandlingerne om kommunesammenlægningen 1970. Forhandlingerne resulterede i, at sognekommunerne Vonsild, Dalby, Seest, Sdr. Bjært, Sdr. Stenderup, Harte-Bramdrup, Nr. Bjært, Eltang-Vilstrup, Alminde og Viuf blev sammenlagt med købstaden til Kolding Storkommune. Forhandlingerne blev ført under kyndig ledelse, og her viste borgmesteren stor forståelse for de mindre kommuners problemer. De var af både følelsesmæssig og økonomisk karakter, men resultatet af god forhandlingsvilje og gensidig respekt blandt parterne førte til, at storkommunen blev en realitet uden de fødselsvanskeligheder, der gjorde sig gældende ved sammenlægninger andre steder.

Tidligere havde der været andre forsøg på mellemkommunalt samarbejde.

— Hvad blev der tilbage af de store planer om »Trekantområdet«, Peter Ravn?

— Planerne gik ud på at skabe et udviklingscenter mellem byerne Vejle, Fredericia og Kolding i samarbejde med visse landkommuner, men senere opstod planerne om kommunesammenlægningen, hvorved der opstod en ny problematik. Praktisk nåede man til enighed om Billund Lufthavn, hvilket Fredericia dog ikke tilsluttede sig. Der blev også dannet Trekantens teaterforening og Trekantens universitetsforening med henblik på at rejse et Sydjysk universitet i Kolding, men det blev i stedet til et universitet i Odense og vestjysk universitet i Esbjerg-Ribe. Derimod blev der enighed om Trekantområdets Specialarbejderskole i Kolding.

Denne skole blev placeret i uddannelsescentret i den nordlige bydel, hvor nu også er opført gymnasium, Kolding Højskole og en biblioteksfilial samt indrettet Teknisk skole i en tidligere fabriksbygning. Der er også planer om at flytte børnehaveseminariet til uddannelsesområdet.

— Den omtalte fabriksbygning var en nedlagt konfektionsfabrik. Kolding har mistet mange tekstilvirksomheder?

— Ja, desværre. Det betød tab af arbejdspladser. En af de virksomheder, der forsvandt, fik egnsudviklingsstøtte til at flytte til Haderslev, og den dag i dag er der arbejdere fra fabrikens tid i Kolding, der dagligt må rejse til Haderslev for at arbejde. Som et andet eksempel kan nævnes, at en gammel Kolding-virksomhed, der for en snes år siden fik støtte af kommunen til at opføre en fabriksbygning, har sagt farvel og tak ved at flytte en del

Peter Ravn. Borgmester i Kolding 1962–77.

af virksomheden til en naboby. Efter min mening bør der ske en grundig revision af loven til støtte af egnsudvikling. —

— Men Kolding kommune har dog kunnet bidrage til, at nye industrier er dukket op?

— Det er rigtigt, at vi har satset på etablering af flere og flere industriarealer, og det har været til stor værdi for erhvervslivet og beskæftigelsen, at vi har kunnet og stadig kan tilbyde byggemodnede industriarealer med gunstig trafikal placering. I halvtresserne var kommunen noget henholdende med køb af jord, og imidlertid steg prisen. Siden har vi fulgt udviklingen op gennem kontinuerlige opkøb af jord, således at vi råder over flere store industri-områder. Det begyndte i den sydlige del, derefter i nord og senest det nordvestlige område, hvor store virksomheder er under opførelse. Også i den henseende betød ændringen af kommunegrænserne i 1970 en hel del.

— Der er også sket en forøgelse af de rekreative områder?

— Det ligger i sagens natur, idet kommunen er blevet større, men også i den »gamle del« er der sket en del bl. a. med udvidelse af de grønne stier, som mange borgere glæder sig over, ikke mindst stien på det tidli-

gere baneareal fra Marielund til Dybvadbro. Videre er grund til at nævne Den Geografiske Have, som kommunen overtog efter forhandlinger, som vi førte med planteskoleejer Aksel Olsen omkring 1964. Dette område er meget attraktivt, ikke blot for publikum i almindelighed, men også for fagfolk herhjemme og i udlandet. Jeg tror, at dette område er noget enestående, hvilket i første række skyldes grundlæggeren Aksel Olsen, men jeg mener også, at vi vil få glæde af den nye inspektør Bollerup, der jo er en anset fagmand.

— Det var noget om miljø. Men hvad med miljøet i den indre by. Man hører stadig kritik over, at det gamle miljø i Konsul Grausgade forsvandt?

— Ja, er det ikke en form for nostalgi? Det kunne jo være meget interessant for mennesker, der har en bedre bolig, at kigge på det gamle kvarter, men de fleste huse, især på den sydlige del af gaden var ikke egnet til restaurering, fordi de var bygget ind i en skrænt, så husene blev angrebet af svamp.

Jeg vil gerne indrømme, at man i Haderslev og Ribe gør meget for restaurering af huse af en vis historisk værdi. Kolding kommune har en saneringsplan, og kommunen har opkøbt en række ejendomme, som er eller vil blive saneret, men dog således, at nogle huse bliver restaureret. I denne forbindelse kan nævnes, at det er påfaldende at se, hvor mange huse der er blevet restaureret både i den indre by og i yderkvartererne. Mange grundejere har benyttet sig af de tilskud, der gives til isolering. Man kan udefra se det på vinduerne.

Rådhusets genbo, Sct. Nicolai kirke, er nu restaureret, og dens omgivelser er forskønnet. Der er også begyndt på genopbygning af Koldinghus. Dette har været

Marie og Peter Ravn i hjemmet på Holbergsvej. Sept. 1977.

en ønskedrøm for en borgmester?

— Den interesse vil jeg da bevare! Jeg var jo stærkt involveret i de årelange debatter om Slotssøvejen, hvilket resulterede i et forslag til en parallel færdselsåre ved Kærlighedsstien. Der er ingen grund til at optræve den gamle sag. De nødvendige tilladelser forelå, men den daværende kulturminister, Bomholt, havde betænkeligheder. Under en besigtigelse af området, naturligvis også Koldinghus, ventilerede kulturministeren spørgsmålet om nedsættelse af en Koldinghus-kommission med en eventuel genopbygning for øje.

Med hensyn til kirken lykkedes det at finde en løsning, således at vi fjernede husene foran kirkens sydfløj, og det har da i høj grad bidraget til forskønnelse af området. Den videre restaurering af slottets syd- og østfløj ser vi frem til, men visse undersøgelser af fundamentene vil afgøre hvordan og hvorledes.

— Det er under alle omstændigheder et stort fremskridt, at der er lagt tag på de to fløje, og så vidt jeg husker, har byrådet bevilget 350.000 kr. til formålet i indeværende periode. Men ellers har kommunen opgivet rollen som bygherre, når det gælder boliger?

— Kolding kommune har jo i årenes løb opført adskillige huse,

bl. a. på Stejlbjerg. Efter restaureringen er det nu et smukt kvarter. Kommunen byggede senest nogle boligblokke i kvarteret omkring Knud Hansensvej, hvor også Socialfilantropisk Boligselskab byggede flere blokke. Kommunen lod også opføre adskillige pensionistboliger, men i de senere år har kommunen indstillet sit boligbyggeri. Nu er det jo således, at de sociale boligselskaber indretter et antal pensionistlejligheder i sit byggeri, en udmærket ordning synes jeg, idet det udviser skellet mellem pensionisters og ikke-pensionisters boliger. Med hensyn til pensionister bør disse så vidt mulig beholde deres egen bolig så længe som muligt. Endelig har vi jo udbygget vort plejehjemssystem med det nye »Kløverhøj».

— Det var enkelte opgaver af de mange, De har beskæftiget Dem med i borgmestertiden. Nævnes kan også udbygningen af skolevæsenet, vejvæsenet, sportspladser og lystbådehavn. Altsammen opgaver, der kræver finansiering. Er det ikke således, at Kolding kommune på et ret tidligt tidspunkt forberedte selvfinansiering?

— Jo, det er rigtigt. Foruden de årlige henlæggelser, begyndte vi at oparbejde en dispositionsfond, fra hvilken vi lånte ud til os selv. Samtidig indførte vi de såkaldte rullende budgetter, så-

ledes at større opgavers finansiering blev fordelt over treårige perioder. Vi trækker på vor egen kassebeholdning og søger at undgå at trække på vor kassekredit, hvorved vi sparer væsentlige renteutgifter. Princippet er også, at de kommunale forsyningsvirksomheder skal hvile i sig selv. I tidligere tid anvendte man ofte det princip, at eventuelle overskud fra værkerne indgik i kassebeholdningen.

— Peter Ravn, De havde været medlem af Folketinget i 9 år, da De tog mod valget til borgmester. Har De fortrudt, at De valgte Kolding Rådhus som arbejdsplads i stedet for Christiansborg?

— På dette tidspunkt havde jeg været medlem af Kolding byråd i 19 år, så jeg kendte dette arbejdes vilkår. Det var interessant at arbejde i folketinget, men jeg fandt det mere interessant og nærliggende at virke i min egen by, følte mig mere engageret i de kommunale anliggender.

Jeg synes, det har været gode arbejdsår på rådhuset, og jeg har været i nær kontakt med mange af byens borgere. Synes også, at der har været et godt samarbejde i byrådet. Målet, at virke for byens udvikling og borgernes vel, er vi fælles om, selv om der undertiden kan være delte opfattelser af midlerne.

— Hvordan ser De på byens fremtid?

— Der skulle være gode muligheder. I sig selv er Kolding en attraktiv by med en skøn omegn. Selve beliggenheden som et trafikalt knudepunkt har erhvervsmæssig betydning. Det kan også siges at være et plus med vore uddannelsesinstitutioner. Beskæftigelsesmæssig er situationen desværre ikke gunstig, og det er ret afgørende for bysamfundet og de mennesker, der er ramt af ledigheden, at der sker en bedring af dette forhold.

Med rundt i Europa...!

Spedition

H. Daugaards Spedition, som er grundlagt i 1915, er en stadig ekspanderende virksomhed, som i kraft af dygtigt personale og mange års erfaring kan be-

tjene Dem inden for transport og spedition.

Med H. Daugaard rundt i Europa - er et slogan, vi stadig lever op til og i rette forstand.

Terminalen

lige ved kaj og jernbanespor og med alle moderne hjælpemidler, såsom trucks og selvkørende kraner benyttes meget til opbevaring af stykgods og jernlager til senere distribution.

Rejsebureau

I Koldings midte, Østergade, finder man H. Daugaard Rejsebureau i kraftig udvikling og med et dygtigt personale, der er til tjeneste med alle oplysninger om

rejser til nære og fjerne mål og reservation af billetter til fly, tog, skib og hotel - kort sagt stedet, hvor ferie- og forretningsrejser m. m. kan ordnes.

Trail a.s

det seneste skud på stammen, er et internationalt transportselskab, der løser enhver transportopgave - også de mere specielle - hurtigt, sikkert, og rentabelt for Dem.

H. Daugaard

Spedition
Int. transporter
Havnen
Tlf. 52 12 44

Terminalen
Fænøvej
Tlf. 53 24 56

Rejsebureau
Østergade 7
Tlf. 52 37 00

H. D. Trail
Fabriksvej 17
Tlf. 52 15 22

Stenhuggere i Kongebrokarteret

af Oscar Jensen

*Fra Forsbergs Stenhuggerplads
på Havnen omkring 1901.
Forsberg og hans Svende ved den
færdige Granitstøje til
Esbjerg Postkontor.*

Hjørnet Kongebrogade — Sdr. Havnegades nordvestlige Del er nu ogsaa omdannet til en stor og kedelig Parkeringsplads, blot med en Afveksling af Handel paa Grønttorvet Tirsdag og Fredag Formiddag. Bygningerne, i hvilke der tidligere var livlige Haandværks- og Industrivirksomheder, er nu forsvundet.

Vognmand Joh. Sloth, der var Vognmand for D.S.B., havde her sin Vogn- og Hestestald, Ole Sørensen & Co A/S med sine Leverancer af Landbrugsmaskiner, samt Smedeværksteder. Trævarefabriken »Holmsminde« med Save-, Høvle- og Fræsemaskiner til Fabrikation af Træstave til Smørdritler. »Holmsminde« havde sit Navn efter Exportør Jens Holm, der ejede flere Grunde her.

Jens Holm var Staldforpagter paa »Hansens Hotel«, der fra 1897 blev til »Missionshotellet«. Jens Holm begyndte 1876 at exportere Omegnens Kreaturer. Senere havde han Stald paa den anden Side Jernbanesporet. Senere overtog Vognmand Joh. Sloth disse Bygninger og Jens

Holm flyttede ud paa Havnen og opførte der en større Staldplads, da Exporten over Kolding var i stærk Udvikling. — Stenhuggermester F. O. Forsberg begyndte i 1895 sit Stenhuggeri paa Havnen, hvor Virksomheden voksede hurtigt og beskæftigede 8-9 Mand. Arbejdet bestod der næsten udelukkende i Bygningsarbejde til Levering baade inden- og udenbys. Men her udførtes ogsaa Talerstolen til Skamlingsbanken under Vejledning af N. Larsen-Stevns efter Tegning af Lorenz Frølich. Basrelieffet var efter Tegning af N. Larsen-Stevns.

Omkring 1905 flyttede Forsberg sin Virksomhed til Klosterstræde paa »Holmsminde«s Plads. Forretningen voksede støt, og foruden Bygningsarbejder begyndte ogsaa Tilhugning af Gravsten.

Forsberg var udlært som Stenhugger i Sverige, født i Sølvesborg. Ved Flytning fra Havnen til Klosterstræde optog Forsberg en af sine Svende i Firmaet, der da kom til at hedde »Forsberg & Wellin«. Wellin var ogsaa fra

Sverige, men udlært som Stenhugger paa Bornholm. Forsberg hed egentlig Frithiof Olsson men tog Navnet Forsberg, da han bosatte sig i Kolding. Wellin hed egentlig Per Jönsson, men tog Navnet Wellin.

I Stenhuggeriet blev der anvendt betydelige Mængder Materiale, og da der blev forskellige Slags Arbejder udført, var der ret stort Spild. De store raa Granitblokke kom fra Sverige med Skib, og de blev med Hestevogn transporteret til Stenhuggerpladsen.

Stenhuggerne, der her arbejdede, var baade fra Bornholm og fra Sverige. At være Stenhugger var et haardt Arbejde, og der skulde gode Kræfter til med en Arbejdsdag fra 6 Morgen til 6 Aften, og Dagen igennem hørtes Mejsel og Hammer klinge mod den haarde Granit, og fra Smedien klinger Hammeren mod Ambolten. Her skulde Værktøjet skærpes, og der var nok at gøre for en Smed, naar 8 Stenhuggere skulde forsynes med Mejsler og Hamre, og ind imellem ogsaa med Staalkiler naar Granitblok-

kene skulde kløves igennem, thi det var som Regel ret store Blokke, der kom fra Stenbrudene.

Stenhuggerne var dygtige Granithuggere, men de havde som Regel ikke lært at indhugge Skrift, saa Mester Forsberg var fuldt optaget med dette og arbejdede ofte til langt ud paa Aftenen, dengang ved Lys fra en Petroleumlampe. Ofte skulde den indhuggede Skrift forgyldes, og det var bedst at grunde Bogstaverne om Aftenen, saa disse var klar til at belægges med Bladguld om Morgenen.

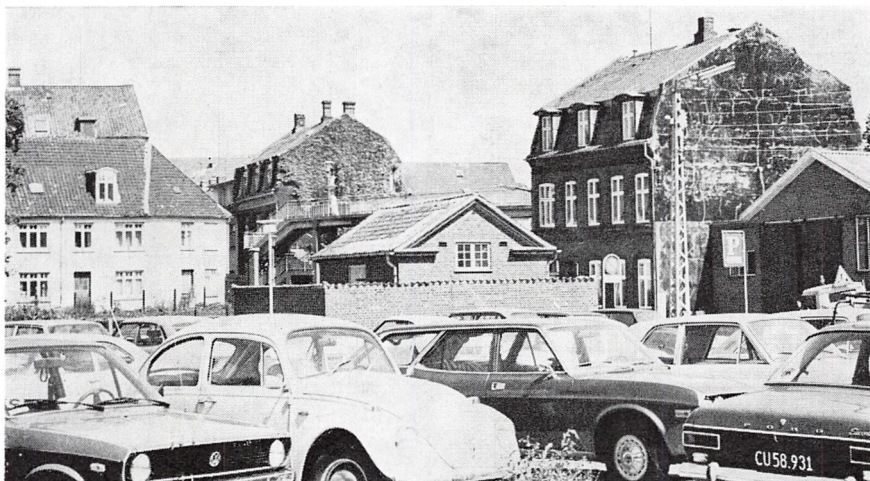
Arbejde var der nok af, og der var mange interessante Ting, Stenhuggerne kunne gaa i Lag med, da Bygningerne den Gang var beriget med Granit, baade som bærende Sokkel og med dekorative Virkemidler i selve Bygningen. Mange store Stenhuggerarbejder udgik fra dette Værksted, saavel udenbys som indenbys, og som lokale Arbejder kan nævnes »De gamles Hjem«, hvor der ved Indgangen ved Anlægget staar store Granitsøjler, og Bygningens Indgang er omgivet af Granit med en smuk Bue over denne, ligeledes Soklen rundt om Bygningen er tilhugget Granit og Granittrapper med Vange. Rundt om hele Anlægget findes flere hundrede Meter Cyklopmur af mange forskellige Slags Granit. — Jernbanegade 48 hvor der i hele underste Etage er opsat Granitsokkel og Buer i smukt tilhugget Granit over Dør og Vinduer.

Ejendommen Vestergade 2 (Garmester Hans Nielsen) forsynet med Granitsokkel i underste Etage og med flere dekorative Udsmykninger.

Af Indhugning af Skrift i Mindsten maa nævnes Oberst Læssøe, Carl Plougs Sten paa Slotsbanken, Peder Larsen Skræppenborg i Dons. 1909 blev en Stenbro anlagt over Aaen.

Ca. 1905. Forsbergs Plads i Nybrogade (Klosterstræde). I Baggrunden Vognmand Sloths Stald samt det øverste af Beboelsejendommen.

I Dag. Parkeringsplads, hvor tidligere Forsbergs Stenhuggeri lå og Vognmand Johs. Sloth havde Stald. I Baggrunden det tidligere Missionshotel og Sloths Beboelsejendom.

Her var Forsberg gaet stærkt ind for denne Sag. Gaden blev da kaldt Nybrogade. — 1937 blev en Del Gadenavne ændret, bl. a. Nybrogade, der kom til at hedde Kongebrogade efter den Bro Chr. IV lod bygge i 1613-14, kaldet »Kongens Vindebro«.

Harald Sørensen og Thorvald Rasch, der begge var udlært paa Bornholm, arbejdede hos Forsberg til 1912, da de saa etablerede eget Stenhuggeri i Fredericia. Min Fader, Nils Jönsson (Navneforandring i 1916 til Jensen), der var født i Skåne, var udlært paa Bornholm og arbejdede hos Forsberg fra 1901 til 1913, i hvilket Aar han selv be-

gyndte eget Stenhuggeri paa Emil Andersens Plads No 13.

Omkring 1924 fik Forsberg overdraget et meget stort Arbejde ved Sparekassens Ombygning, og der var en Overgang mange Svende paa den Stenhuggerplads, baade Granithuggere og Sandstenshuggere. Arkitekt Ernst Petersen havde leveret Tegningerne til dette smukke Hus, og det maa have været en Lækkerbidsken for disse Svende at udføre disse Profilarbejder, baade i Granit og Sandsten. Vindues- og Dørindfatninger og de store joniske Kapitæler. Arkitekten havde benyttet sig af den klassicistiske Udformning.

Ca. 1907. Forsbergs Plads. Til venstre bag Huggeskuret Holmsminde og i Baggrunden F.D.B.

I Dag. Parkeringsplads, hvor tidligere »Holmsminde« havde Trævarefabrik. I Baggrunden F.D.B.

Omkring 1925 blev Døbefonten til Kristkirken udført i Faxe Marmor.

Sidst i Tyverne afstod Forsberg Grunden i Nybrogade til »Holmsminde« og flyttede til Sydbanegade 26, Hjørnet af Nybrogade, og havde sin Virksomhed der til omkring 1940. Forsberg døde i 1943.

Huset i Nybrogade 22 blev i 1910 bygget af Forsberg og nogle Aar senere blev Huset No 24 bygget af Wellin. Begge Huse opførtes af Bygmester Iversen, Starup. —

Som nævnt begyndte min Fader eget Stenhuggeri i 1913 skraas over for Forsbergs Plads, i No 13. Nogle Aar senere købte

han Pladsen No 15-17, og i Løbet af faa Aar var Virksomheden i god Drift, baade med Bygningsarbejde og med Gravsten, en Overgang tilvirkede han tilige Gravsten en gros. Min Fader havde ikke beskæftiget sig meget med Indhugning af Bogstaver, men han fik et godt Samarbejde med Billedhugger H. Nielsen i Søndergade 22, og H. Nielsen fik Granitarbejder fra Værkstedet i Nybrogade. Værkstederne bestod dengang kun af Træskure, og det kunne være koldt om Vinteren at arbejde der. Kun en enkelt Kakkellovn i Kontoret, og saa Smedens Esse i et lille Skur, hvor min Fader ogsaa selv skærpede Værktøjet

om Morgenen, inden der skulde tages fat med Hammer og Mejsel i Stenhuggerværkstedet.

Af Arbejder, der i disse Aar udgik fra Værkstedet, kan nævnes forskellige af Omegnens Mejerier, hvortil der blev brugt Granit til Portindfatninger og Granitplader til Perronen. Tilbygning af Toldboden med Granit ved Ind- og Udladningsportene. Granitdæksten ved Sydbanebroen over Aaen. Stationsbygningerne i Ejstrup og Lunderskov, Posthuset i Bramminge og Vandtårnet paa Gøhlmansvej. Til enkelte store Gaarde i Omegnen blev anvendt Granittrapper, samt Indgangssøjler der afsluttedes med Kugler. — Vognmand Sloths Plads paa Hjørnet laa i mange Aar ubebygget hen. Her havde Savværksejer Jens Juhl liggende store Læs af Træstammer. Her gik Jens Juhl og opmaalte og mærkede disse Stammer, der herfra førtes til Savskæreriet. — Siden blev Buen og Sdr. Havnegade anlagt.

I 1917 solgte H. Nielsen, Søndergade sin Forretning til »Sørensen & Rasch«, Fredericia og fortsatte denne under Firma navn »H. Niensens Eftfl.« med H. Sørensen som Bestyrer og H. Niensens Medarbejdere fortsatte i Virksomheden.

I 1918 indgik min Fader Kompagniskab med Sørensen & Rasch

Døbefonten til Kristkirken udført i Faxe Marmor. Til højre Arkitekt Axel G. Jørgensen. Til venstre Forsberg og hans yngste søn Alfred. 1925.

Skjønhed til hjemmet

*Smukke gardiner og tæpper
anbefales et æret publikum*

Er stedsse forsynet
med et **STORT**
udvalg

Fører kun de allerbedste
varer i absolut fineste
kvalitet

GARDINER

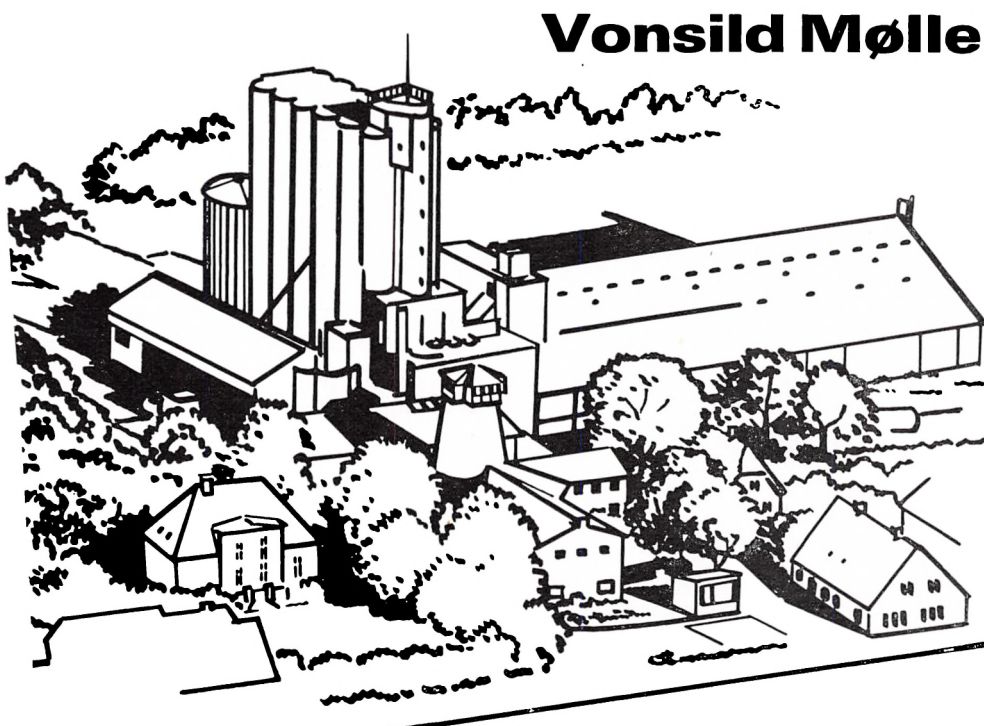
TÆPPER

Mølleri . Korntørreri .
Såsådsrenseri . Korn-
og foderstofforretning .
Sprøjtekemikalier .
Kunstgødning . Fyrings-
og dieselolie . Fabri-
kation af prima svine-
foder

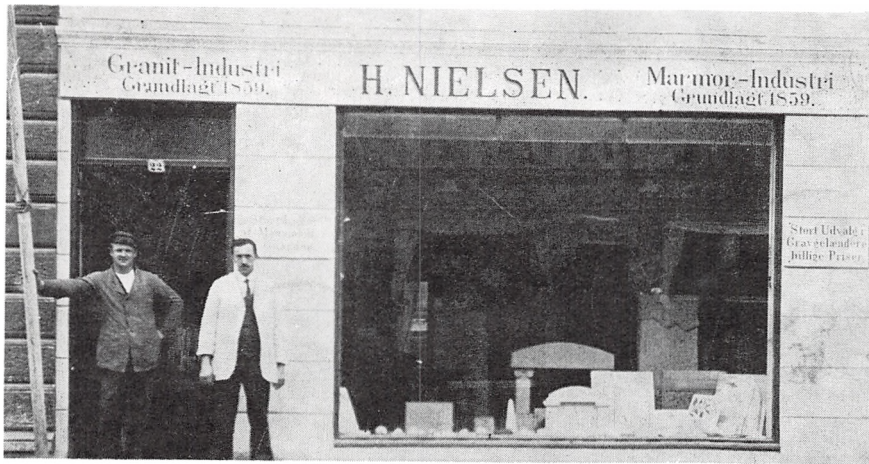
**A/s
Vonsild
Mølle**

TELEFON *56 62 00

Vonsild Mølle

gennem 100 år

Harald Sørensen ved Forretningen Søndergade 22, der af H. Nielsen blev solgt til Sørensen og Rasch 1917. Til venstre Svenden Aage Hornbæk. Marmorskiltene fra H. Nielsen ses stadig på Muren.

under Firmanavn »Kolding Stenhuggeri og Gravstensforretning« ved H. Sørensen, Th. Rasch og N. Jensen.

Da Sørensen & Rasch i Fredericia havde anskaffet en ældre Granitslibemaskine, blev Halvfabrikata leveret til Kolding og paa Værkstedet her videre til-dannet, og dette krævede flere Stenhuggere til dette Arbejde, der hovedsagelig bestod af Gravsten.

I Aarene 1918-23 opførtes Domhuset, tegnet af Arkitekt Ernst Petersen, og denne Arkitekt var ikke sparsom med at anvende Natursten. Den ret høje Sokkel blev udført i grovt tilhugget Granit, ligeledes Granittrapper med Vange. Foruden de faste Stenhuggere, der da var beskæftiget paa Værkstedet, skulde der til det store Arbejde flere i Sving, og det var friske unge Kræfter fra Sverige, der nu gik i Gang med det ret grovt tilhuggede Granitarbejde til Domhuset, og disse unge Svende kunne faa noget fra Haanden, og min Fader maatte tilbringe nogle extra Timer i Smedjen, da dette Arbejde krævede meget Værktøj.

I 1923-24 var det Ombygningen af Raadhuset med Administrationsbygning, der gav rigeligt med Arbejde. Ogsaa her var

det Arkitekt Ernst Petersen, der pyntede Bygningen med Natursten, baade med Granit og bornholmsk Sandsten. Granittrapper, Granitafdækning til Mure, Sandsten til Dørindfatning og Afdækning ved Balustraden ved Trappeindgangen, dejligt Arbejde for Stenhuggerne og god Fortjeneste. Jeg var dengang lige blevet udlært og gik med Lyst igang med at tilhugge disse Profiler i klassisk Stil, som Arkitekten havde stor Interesse i. Interessant Arbejde og som sagt tillige med god Fortjeneste. Th. Rasch var dygtig til Regning, saa Arbejdet var nok kalkuleret rigtigt ud. Og Stenhuggerne skulde nok blive sat paa Plads, hvis Ugesedlerne ikke var korrekt udfyldt. — Det var ikke saa lidt Raamateriale der i denne Tid kom til Stenhuggerpladsen, Granit fra Sverige (Bohuslän) og Nexø Sandsten fra Bornholm. Og min Fader, der stadig skærpede Værktøjet, havde nok at gøre Dagen lang med at holde dette vedlige.

Ogsaa i disse Aar blev der udført meget Granitarbejde til Mejerier i Omegnen. — Gennemsnitlig var der i Virksomheden beskæftiget fem, seks Mand.

I Aarene 1918-35 arbejdede H. Sørensen, Th. Rasch og N. Jensen i Fællesskab, men 1935 ønskede Sørensen & Rasch at træde

fra. Under Firmanavn H. Sørensen & Th. Rasch fortsattes Forretningen i Søndergade 22 og med nyoprettet Filial i Sydbanegade 17.

Min Fader fortsatte Virksomheden her i Nybrogade 15-17, og jeg gik i Kompagni med Fader under Firmanavn »Niels Jensen & Søn«.

De gamle Værksteder i Træ blev ved med at fungere til 1943, da der blev opført et grundmu-

Stenhuggermester Niels Jensen og en svensk Stenhugger ved Granitdøbefonten til Skjoldbjerg Kirke. Fonten tegnet af Kirkearkitekt Lønborg-Jensen. Omkring 1918.

ret Hus i gule Sten til Skrifthuggerlokale, Kontor og Beboelse. De gamle Værksteder blev stadig benyttet til Stenhuggeri indtil 1950, da der blev opført en tidsvarende Værkstedbygning.

Da der hidtil var indkøbt Halvfabrikata fra Grossister, blev der i 1936 installeret Slibe- og Polermaskine, saa Firmaet selv kunne fremstille Arbejder og tilhugge disse paa eget Værksted. Omkring 1940 begyndte Virksomheden at forhandle Marmorarbejder til Bygningsbrug, og i 1945 anskaffedes en Skæremaskine, saa ogsaa Marmorarbejder kunde fremstilles, hvilket naturligvis krævede et ret stort

Farver lyser op
~ giver Liv
~ giver Humor

Som vore Farver og Lakker
har gjort det i mere end
100 Aar.

Industrimaling luft-og obntorrende
til alle Formaal inden for
Metalindustrien.

BURCHARTH'S FARVE- OG LAKFABRIK A/S

Bramdrupdam . 6000 Kolding . Telefon (05) 56 81 00

Lager af forskellige Materialer, men Forarbejdningen af disse Ting var altsaa indenfor Dørene og kunde leveres med kort Varsel.

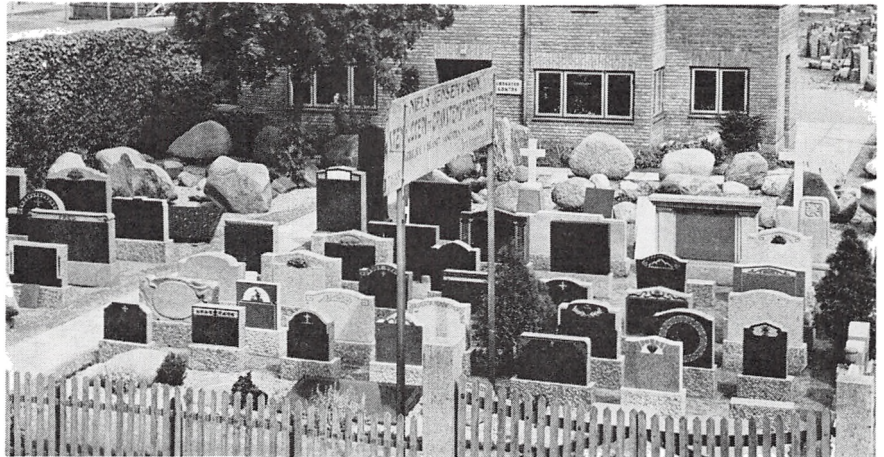
Af saadanne Arbejder kan f. Eks. nævnes: en tolvkantet Springvandsbrønd paa Torvet i Grindsted i grønsort norsk Skifer med smukke Hornblende-krystaller, Marmortrappe og Fliser i grøn svensk Serpentinmarmor til Kolding Folkeblads nye Bygning. Kolding Folkebanks store Ombygning i 1963, hvor der anvendtes svensk og italiensk Marmor til Banklokale og Trappe, samt svensk mørk Gnejs til Facaden. Til Sct. Michaels Kirkes Døbefont i poleret sort svensk Granit og sort norsk Skifer til Gulv. Ved Brdr. Volkerts Fabriker blev anvendt grøn norsk Marmor til Indgang og paa Gulv i Forhal. Af større Granitarbejder må nævnes Riis Toft Skole til Trapper og Sokkel. Af særprægede Monumenter i Granit udførtes for Dyrnlæge Hørlyck efter hans egen Tegning Stenen paa Øster Starup Kirkegaard. Ligeledes Monumenter til store Gravsteder paa Sdr. Kirkegaard.

I 1947 døde min Fader, men trods tiltagende Sygdom havde han hele Tiden fulgt Forretningens Trivsel med vaagen Interesse. —

I Kvarteret Kongebrogade har der i Aarenes Løb været fire Stenhuggerier. Forsberg & Wellin omkring 1905 ved »Holmsminde«, N. Jensen fra 1913 No 13 (senere 15-17). Forsberg flyttede til Sydbanegade omkring 1930, Sørensen & Rasch Sydbanegade 17. 1940 ophørte Forsberg med sin Virksomhed og afstod Grunden. Da Rasch døde i 1957, solgte H. Sørensen Ejendommen Søndergade 22 og flyttede til Sydbanegade 15 og drev der Forretningen til 1961, da han saa afviklede denne.

Firmaet Niels Jensen & Søn, Kongebrogade 15-17 var stadig aktivt med Fremstilling af Bygningsarbejder, Gravmonumenter og Produktion af Marmor og Skifer til Bygninger.

I 1974 afhændede jeg Forretningen til min fleraarige Medarbejder, og Firmaet fortsattes, dog under andet Firmanavn. Man kan altsaa stadig finde et Stenhuggeri i Drift i dette Kvarter.

Niels Jensen og Søn. Kongebrogade 15-17. Værksted, Kontor og Beboelse opført 1943.

Men nu i Aaret 1977 er der i de fleste mindre Stenhuggerier kun en enkelt eller to udlærte Stenhuggere i Sving. Mange Mestre køber i Dag deres Produkter hos Grossister eller Fabrikanter for videre Salg, og deres Arbejde er blot at forsyne disse med det bestilte Navn paa Gravstenen af en eller anden Udformning, maaske endda med paasatte Bronzebogstaver, hvilket ikke engang behøver fagudlært Arbejdskraft.

Grunden til at Stenhuggerpladserne affolkes af udlærte Haandværkere kan naturligvis have flere Aarsager. Tidligere blev mange Bygninger forsynet med Granit, da det blev regnet for et uforgængeligt Materiale, og tillige blev opfattet som Udsmykning. Og dengang var det udelukkende Haandværk. Saa kom Maskinerne og gjorde Ar-

bejdet lettere, ligesom en ny Bygningsstil var under Udvikling. Og det var ikke altid nødvendigt at anvende faguddannede Medarbejdere. Natursten benyttes ikke i samme Omfang i moderne Bygningsstil som det var Tilfældet i ældre Bygninger for ca. 40-50 Aar siden. — Det var tidligere et Slid at være Stenhugger. Det var et Slæb at transportere de store Sten med de primitive Hjælpemidler. I Dag gaar

det uhyre meget lettere med de moderne mekaniserede Løftekræner. Det var dog en dejlig Tid og Kræfterne fik Udløsning. —

Foruden de her omtalte Stenhuggermestre, der har haft deres Virke her i Kongebrogade Kvarteret og har arbejdet med saavel Bygnings- som Monumentarbejder, skal her lige nævnes nogle Billed- og Stenhuggere, der hovedsagelig har beskæftiget sig med Gravmonumenter. 1859 oprettede Chr. G. Schwärzel, der var født i Ober Pilsen, sin Forretning i Laasbygade (der dengang var Hovedgaden). Han døde dog allerede i 1865 og derefter fortsatte hans Enke Virksomheden til 1867, da hun overdrog denne til E. F. Nielsen, der senere flyttede Forretningen til Søndergade. E. F. Nielsen døde i 1894, og hans Enke fortsatte sammen med sin Søn Harald Niel-

sen i Ejendommen Søndergade 22.

I Søndergade havde ogsaa Billedhugger Th. Møller (en Broder til Redaktør Bertel Møller) sit Sten- og Billedhuggeri. Th. Møller flyttede i 1904 sin Udstilling og sine Værksteder til Jernbanegade 50. I 1922 afhændede han Forretningen til Marius Nielsen, der i nogle Aar havde Forretning i Hyrdestræde. 1961 blev Virksomheden flyttet til Hjørnet af Agrtrupvej og Kongehusvej ved Sdr. Kirkegaard. Marius Nielsen døde 1963.

Man maa prise Stenhuggerne som dygtige Haandværkere, og det er mange smukke Arbejder, de har frembragt med deres Hammer og Mejsel, og selv om Stenhuggere som Regel ikke er udøvende Kunstnere, har de formaet at frembringe beundringsværdige Arbejder baade i Granit, Sandsten og Marmor efter Tegninger af Arkitekter og efter Modeller af Billedhuggere. Arbejder der findes saavel i Bygninger som paa Gravminder.

I Bygningen Jernbanegade 48 er hele den underste Etage opført i Granit: Trapper, Sokkel, Dørindfatning og Buer over Vinduer, der øverst afsluttes med en »Slutsten«. Ligeledes en smuk dekorativ Afslutning over Indgangen. Et virkelig godt Stenhuggerarbejde fra Forsbergs Stenhuggeri omkring 1898.

PETER MØLLER

af Valborg Juhl og Inge Ladegaard

Kunstmaleren og tegneren Peter Nicolai Møller fødtes i Kolding d. 15/12-1838 som søn af købmand og gæstgiver Nicolai Chr. Møller (bror til grundlæggeren af firmaet Hornung og Møller). Moderen, Mette Cathrine, var født Randbøl.

Da Peter Møller var et par år gammel, mistede han ved et fald hørelsen og blev som følge deraf døv og stum.

I 1845 blev han sendt til København for at få speciel undervisning og boede der hos døvstummelæreren dr. Bansmann, hvor han lærte at læse og skrive og til en vis grad at tale, og at læse på andres mund, hvad de sagde til ham.

Peter Møller havde evner for at tegne og udviklede dette talent i drengesårene i København, hvor han sammen med sin lærer kom i huset hos maleren C. V. Eckersberg. Han ville være kunstner, men måtte først udstå sin læretid som maler, hvorfor han rejste tilbage til Kolding, hvor han var i lære hos malermester Langkjær i årene 1856-59.

Efter læretiden vendte Peter Møller tilbage til København til Kunstakademiet, hvor han i 1864 fik akademiets lille sølvmedalje.

I 18 år var han dekorationsmaler på Den kongelige Porcelænsfabrik, hvor han udførte mange smukke arbejder og bl. a. også flere stel med de morsomme nissefigurer.

Kendt er historien om, hvordan et af disse stel blev leveret til det russiske kejserhof, hvor det blev slået i stykker af en uheldig lakaj. Da et nyt stel blev bestilt i Danmark, var det med udtrykkeligt forlangende om, at

det skulle males af den samme kunstner.

Med megen lune malede Peter Møller da på en af de nye kopper en nisse, som på en bakke bar det oprindelige stel, men tabte bakken fordi en russisk moppe sprang op af ham!

Da Peter Møller i 1877 vendte tilbage til Kolding, fik han hjem og atelier hos sin søster, fru Haas, gift med købmand Haas, i Søndergade 5-7 (nu Føtex) og senere i fru Haas' villa på Dyrehavevej.

Her i byen er Peter Møller nok mest kendt som »nisse-maler«, bl. a. på grund af den etiket han i 1892 lavede til Slotsmøllens juleøl, men han malede også smukke genrebilleder, portrætter og alterbilleder.

Da bibliotekets lokalhistoriske samling i februar 1976 efterlyste værker af Peter Møller, viste det sig, at slet ikke så få stadig fandtes her på egnen. Et af sporene gik til »Trøjsel« i Skartved, hvor man havde haft et specielt kendskab til Peter Møller gennem hans søster Marie Møller (gift Haas). Frk. Møller var nemlig privatlærerinde for døtrene Inger, Mette og Bolette Juhl i årene 1865-70, og her tegnede Peter Møller billedet af gårdens ejer, Ole Juhl. Det fortælles, at når Ole Juhl sad model, tilkaldtes naboen, Chr. N. Lind, for at underholde ham, så ansigtsudtrykket kunne blive mere levende!

Familien Juhl handlede i Haas' købmandsgård, hvor gårdskarlen, Matthias hjalp med at spænde hestene fra. Der blev afgivet bestilling på varer i butikken, og i ventetiden blev damer-

og en efterlysning af hans værker...

Proprietær Ole Juhl, Trøjsel, tegnet af Peter Møller omkring 1870.

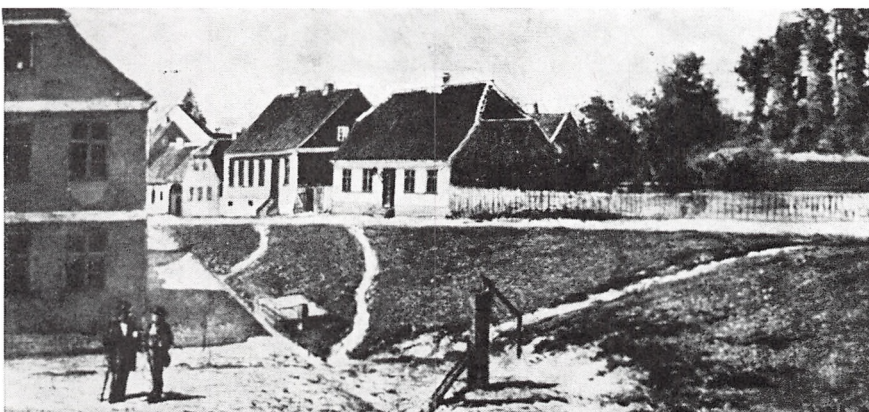
Peter Møllers nissetegninger var fyldt med humør og godhed, og de vandrede langt uden for landets grænser.

Arbejdsmand og legatstifter Jørgen Dentzaus guldbryllup.

Storkereden på Rabens baghus, Østergade 22.

Polak-bakken, nu Markdannersgade.

Kgl. agent Wissing og kgl. postfører Limschou i Peter Møllers streg år 1900.

ne budt ind privat og trakteret med kaffe af fru Haas.

Bekendtskabet med fru Haas og broderen Peter Møller resulterede bl. a. i, at der hos familierne Juhl, Lind og Bramsen hænger mange af Peter Møllers portrætter, endog farvelagte.

Fru Due-Hansen fra Dorthealund i Sdr. Stenderup oplyste, at den frise med nisser, som Peter Møller malede på pap eller lignende til fru Haas' spisesstue, senere blev skænket til Børneasylet, men at den allerede dengang var defekt. Den er senere kasseret.

Fru Lichtenberg-Hansen, Veerstård meddelte, at hun var i besiddelse af 9 engle til juletræet lavet af Peter Møller. De bærer hver et musikinstrument og stammer fra fru Lichtenberg-Hansens bedsteforældre, Kanceliråd Nyholms hjem i Slotsgade i Kolding.

Fru Levring, »Straarup« gjorde opmærksom på, at der eksisterer en kultegning af hendes faster, Helga Toft, tegnet af Peter Møller.

Helga Toft var otte år, da billedet blev lavet i 1878. Det viser en lille pyntet pige med mame-lukker. Billedet hænger dog hos en slægtning i Hamburg. Samme sted findes en medaillon med englemotiver på blå bund, der sandsynligvis er lavet af Peter Møller.

Læge Ejnar Ørkild, København, oplyste, at han har tre billeder af Peter Møller. Et barneportræt, pastel, der sandsynligvis forestiller frk. Elisabeth Haas. En akvarel med et prospekt af Markdannersgade, sikkert malet efter 1868, da Børneasylet blev bygget. Billedet ligner til forveksling et, der blev malet 1857. Desuden ejer læge Ørkild et »originaltryk« af Peter Møllers nisser.

Grosserer Anker Lau, København, gjorde opmærksom på, at

Peter Møllers billede af Hans Tausen hænger på Koldinghus, og i Sct. Nicolai kirke ser man billedet af Kristus og den kananæiske kvinde.

Peter Møllers berømteste maleri »Efter revuen« findes hos familien Fich i København.

Fra selve Kolding by kom en del henvendelser. Således er Bjerg Jørgensen fra Bellevuegade i besiddelse af en nissemand med julegrød, malet på pap.

H. Thomsen Hansen, Ørebrovej, ejer nogle engle, tegnet af Peter Møller, som han har arvet efter sin gudmor, translatrice Anna Borup.

Steffen Bork, Nordvang, har et billede af et lille røgeri på banelegemet ved Vesterbro, afleveret af Betty Haas 1882.

Der kom en del henvendelser fra folk, der ejede kultegninger af Peter Møller og også andre ting fra denne kunstners hånd, men det vil føre for vidt at nævne dem alle her. Dog er alle henvendelser noteret op, så der måske engang kan skabes mulighed for en lille udstilling af Peter Møllers værker.

På Koldinghus hænger billeder af Peter Møller, og Bibliotekets lokalhistoriske samling har kultegninger af kendte Koldingborgere.

En del altertavler af Peter Møller findes i omegnens kirker, og i Nicolai Kirke i Kolding

hænger Peter Møllers billede af Kristus og den kananæiske kvinde. I forskellige af egnens missionshuse findes malerier med religiøse motiver, ligeledes af denne kunstner.

Flere oplysninger om Peter Møllers værker, og om hvor man ellers kan læse om ham, findes i afsnittet med noter sidst i denne bog.

Som et lille kuriosum kan nævnes, at man stadig på et af omegnens loppemarkeder kan falde over et smukt billede af Peter Møller. Pris 20,— kr., inklusive glas og ramme.

Peter Møller, der skildres som et fint, elskværdigt og fornøjeligt menneske, døde i Kolding d. 13. august 1910 og ligger begravet på Kolding gamle Kirkegård.

Udgravningerne i Borchs gård

Sommeren 1977

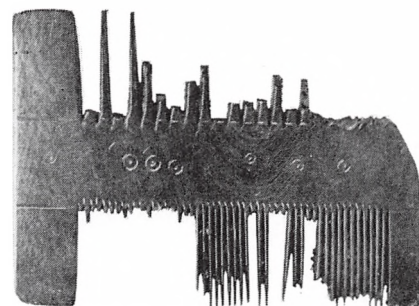
af Vivi Jensen

Igen i år havde Det kulturelle Udvalg afsat penge til arkæologiske undersøgelser i Kolding, og under indtryk af de meget lovende resultater af sidste års udgravning (omtalt i Koldingbogen 1976) valgte vi endnu engang at grave i Borchs gård. Sidste år havde vi af forskellige grunde valgt den sydøstlige del af den store parkeringsplads som objekt for undersøgelsen, og selv om det havde været fristende at fortsætte i umiddelbar nærhed af dette sted, valgte vi dog, for at få andre dele af byen repræsenteret i vor række af punktundersøgelser, denne gang at forsøge os på parkeringspladsens nordvestlige del. Her ville vi komme så nær kirke og torv, byens centrum siden middelalderen, som muligt, uden at komme i berøring med selve kirkegården (nu gemt under huse, veje og parkeringspladser). — For det er nemlig først og fremmest de levende

og ikke de døde, vi forsøger at lære noget om ved vore udgravninger.

Valget viste sig at være endog meget heldigt, idet vi fandt rester af ikke mindre end fem huse fra forskellige perioder, og noget nær 6.000 enkeltfund (og heri er ikke medregnet det meget store knoglemateriale, som engang, når det er færdigundersøgt, vil kunne fortælle os om husdyrhold og spisevaner gennem tiderne). I løbet af de syv uger, udgravningen varede, bortgravede vi ca. 30 m³ jord, hovedparten ved hjælp af murerskeer og spande. (Det er en almindelig udbredt overtro, at arkæologer graver med teske, men jeg har nu aldrig set det — eller hørt om det).

Det yngste hus har muligvis eksisteret endnu i mands minde, idet det ud fra de omgivende fund at dømme må være opført omkring 1800. Bl. a. fandt vi en

Et sjældent fund: En dobbeltkam af horn fra 1500-årene.

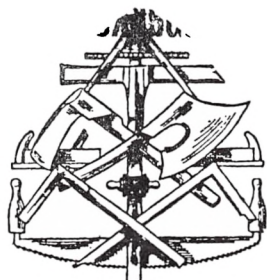
nydelig, musselmalet kaffekop med Den kongelige Porcellainsfabriks mærke i bunden, i den udformning, der brugtes i begyndelsen af 1800-årene. Huset var grundmuret og opført på et solidt fundament, der var piloteret med svære bølgepæle.

Under dette fandt vi rester af et hus, der må være nedrevet omtrent samtidig med, at det endnu eksisterende Borchs hus opførtes i 1596. Huset har stået på en meget jævn énstenssyld, der har været ideel til at bære en fodrem. Der var ingen lerklining i nedbrydningslaget, og næsten heller intet tegl, så vi står muligvis over for rester af et bulhus af den mere »avancerede« og holdbare form, hvor plankerne hviler på en fodrem. At der har været tale om andet og mere end et simpelt udhus viser, at ét af husets rum, måske indgangen, har været brolagt, mens et andet rum havde trægulv, påviseligt i udgravningen som et mørkt, stærkt formuldet, men umiskendelig bræddelag. Også gårdspladsen nord for huset har været brolagt, men der havde man brudt de fleste sten op for at bruge dem igen et andet sted.

Kolding-prospekt fra 1580'erne.

Hustømmerernes Andelsselskab

Alt i tømrer- og
bygningsarbejde
udføres

Trindholmsgade . Telf. værkstedet 52 19 22
Forretningsføreren privat: Telf. 53 20 10

MALERNES ANDELS SELSKAB

Riberdyb 1 - Kolding
Telefon 52 21 36

Profilmæg med fundamentrest fra 1800-tals hus, hvis pilotering er nedrammet igennem 1500-tals husets gulv.

Fundamenter og gulve fra 1500-tals husene. Midt i billedet det formuldede plankegulv.

Bulhuse var tidligere meget almindelige i Kolding, og det sidste eksisterede endnu så sent som i begyndelsen af dette århundrede. Hustypen er, på grund af det store forbrug af svære egeplanker, i dag meget sjælden, men kan endnu ses enkelte steder i det østlige Sønderjylland — det nærmeste finder vi på Christiansfeld-egnen.

Huset er sandsynligvis opført engang sidst i 1400-årene eller omkring år 1500, og dets nedrivning dateres ved hjælp af det lag, der var påført for at udjævne grunden efter nedrivningen. Heri fandtes bl. a. mange grøn-glaserede ovnkakler af den type, der var i brug omkring 1500-årenes midte, men ingen af de sort-glaserede, der kom på mode i århundredets sidste del. Der var rester af mange typer, og i hvert fald to motivserier skilte sig ud, den ene med apostelmotiver, repræsenteret ved to fragmenter, af hvilke den ene forestiller Sct. Peder, ikklædt modetøj fra Christian III's tid. Den anden serie viser forskellige fyrster, alle med samme, fiktive våbenskjold visende en mod venstre vendt oprejst gående løve. Nogle fragmenter bærer inskriptioner, dog i ingen tilfælde fuldstændige. Den bedst bevarede siger: »König von Un...« (garn?). Begge

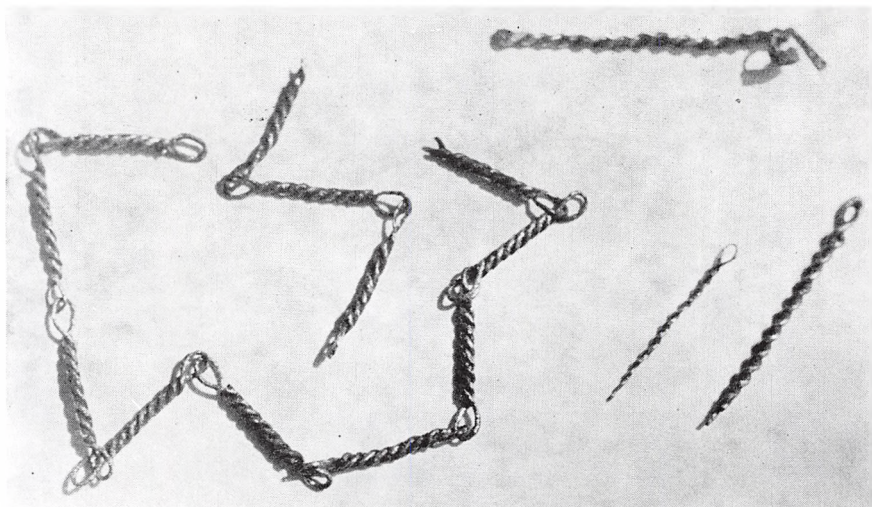
typer kan udmærket have indgået i samme ovn. En sammensætning af kirkens apostle og verdens fyrster passer netop med reformationstidens verdslige og teologiske verdensbillede. At fyrsteserien har været særlig populær i Kolding ved vi fra andre fund. Vi havde en »... argraf Joachim« i Helligkorsgade for to år siden, og også i Koldinghus' samlinger er der eksempler.

Under »bulhuset« gravede vi os igennem det hidtil mest fundrige lag, vi har set i Kolding. Næsten 3.000 enkeltnumre ialt i et lag på en tykkelse af 1–1,5 m. Hovedparten var naturligvis potteskår (og potteskår er, hvor uanselige de end virker, de vigtigste fund i enhver udgravning. Uden dem kunne vi nemlig som regel ikke datere de øvrige fund og anlæg, så vi er meget glade for vore skår —), men der var også mange metalgenstande, hovedsageligt af meget velbevaret jern. Der var en hestesko, en del af et bidsel (stangbid), spænder, kisteoverfald (lukkebeslag til kister), nøgler, knive, kramper, et klinkefald til en dør, og en dupsko til en pigkæp (et meget nyttigt hjælpemiddel, når man vil færdes ude om vinteren). Om middelalderens levevilkår fortalte specielt fem små lyseholdere til tællepråse, beregnet til at stikke

ind i træværket, hvor der var behov for det. (Vi kunne næsten se for os sure, mørke, kolde vinterdage og håndværkere nærsynet bøjet over deres arbejde i det flakkende lys — og ildløs, opstået, fordi én vendte ryggen til i et par minutter). Om mere ufredelig gerning vidnede en dupsko til en sværdskede og tre armbrøstbolte (spidser til armbrøstpile). Små, fordringsløse smykker fortæller om pyntetrang og guldsmedekunst i middelalderen: to-tre små nåle af snoet guldtråd og en lille, spinkel »guldkæde« — af forgyldt kobberlegering, men den har set ægte nok ud —.

De fleste af alle disse genstande er fra perioden 1250–1350, bl. a. dateret ved hjælp af én af de såkaldte borgerkrigsmønter fra tiden omkring 1300, og fra samme periode eller lidt ældre er også resterne af endnu et hus, et nedgravet, cirkulært grubehus med trægulv og fletværksvægge. Fletværket har ikke været lerklinet, så der har næppe været tale om et beboelseshus, men snarere om en art forråds-hus, måske til opbevaring af madvarer. Hustypen er kendt fra vikingetid og tidlig middelalder, og vort hus er ét af de yngste, der overhovedet er påvist i Danmark.

Små, fordringsløse smykker fortæller om pyntetrang og guldsmedekunst i middelalderen. Små nåle af snoet guldtråd og en spinkel kæde af forgyldt kobberlegering.

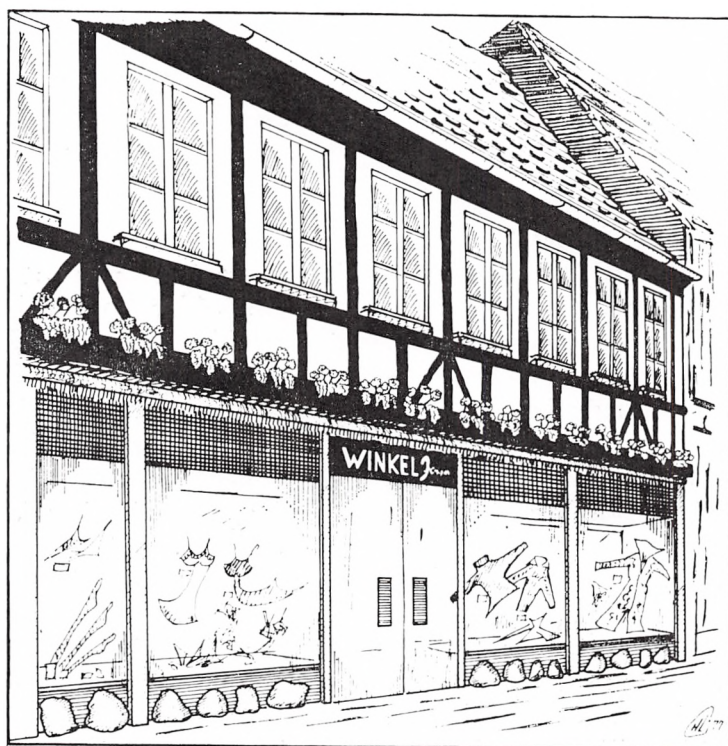

Endelig fandt vi, nedgravet i undergrunden, rester af et bulhus af den typologisk ældre type med jordgravet tømmer. Træet var meget dårligt bevaret, men aftrykket i sandet var så klart, at det bærende tømmeres not'er tydeligt kunne ses. Umiddelbart under dette hus var der et svært trækulslag, rimeligvis rester af endnu et træhus. Der var meget få fund i forbindelse med de to ældste huse, og ingen, der med sikkerhed kan begrunde en datering. Der blev derfor optaget trækul fra brandlaget med henblik på en kulstof-14-analyse, således at vi måske ad den vej kan nå frem til en tidsbestemmelse af den ældste bebyggelse på ste-

det – hvis det er den ældste. Der er nemlig, før dette hus opførtes, foretaget en afgravning til undergrund, og herved er alle spor af en eventuel ældre bebyggelse på stedet fjernet. Middelalderens Kolding var anlagt på et antal mindre morænebanker, adskilt fra hinanden af sumpe og vandløb, og for at skaffe mere plads indenfor de snævre bygrænser

har det været nødvendigt at fylde disse sumpede arealer op, så vidt det lod sig gøre. Måske er det i disse opfyldninger, vi skal finde sporene af 1100-årenes Kolding.

Udgravningen foretoges af Museet på Koldinghus, og fundene, både fra dette og fra tidligere år, indgår i museets samlinger.

Trikotage og Lingeri

— det sidste nye
får De i det gamle hus
i Østergade

WINKEL Jensen

midt i gågaden!

Brdr. Volkerts Fabriker A/s

1877-1977 *af Charles W. Jensen*

I november 1977 havde Brødrene Volkert 100 års jubilæum, og selv om Kolding er en gammel by, er det ikke en hverdagsbegivenhed, at et familieforetagende som sådant bevares gennem 3 generationer i 87 år og derefter fortsættes under samme navn, men med et andet ejerforhold. Når der skal tales om familien Volkert – og det skal der hovedsageligt her – bør det nævnes, at også 4. generation Max Schaumann har arbejdet på fabriken, og hans søn 5. generation som barn har været der på besøg.

Kolding var kun en lille by, da de to unge, holstenske brødre Detlev og Johan Volkert slog sig ned på Rendebanen 7, hvor de for få penge købte L. P. Jacobsens spinderi (startet 1868), som var i stærk tilbagegang og med få og gamle maskiner. Brødrene havde en god uddannelse indenfor farveri, spinderi og væveri, og de gik på med frisk mod med en lille stab på kun fire: farver Hans Felsted, væverne C. G. Friche og Søren Peter Sørensen samt spinder Peter Petersen (som endnu arbejdede på fabriken ved 50 års jubilæet). Produktionen var heller ikke stor – 15-20 pund garn om dagen.

Efter overtagelsesannoncen at dømmen var der en stor bredde i varesortimentet, men det drejede sig i begyndelsen mest om lønarbejde eller bytte med uld og klude fra omegnens bønder eller indsamlet gennem byens hand-

lende. En fremgangsmåde, der blev brugt overalt i Danmark til langt op i det 20. århundrede. Så sent som i 30-erne sendte Charlotte Trap de Thygeson (fra den lille herregård Damgård ved Koldingfjords udløb) uld og friske nødder ind til fabrikant Heinrich Volkert i bytte med såkaldt hvergarn til hendes medarbejdere. Dette lå så meget i blodet på tekstilfolk, at fru Frieda Volkert engang imellem (på cykle) kom på fabriken og afleverede en pakke med uldne klude fra egen husholdning. Ikke af økonomiske grunde, men de måtte ikke gå til spille.

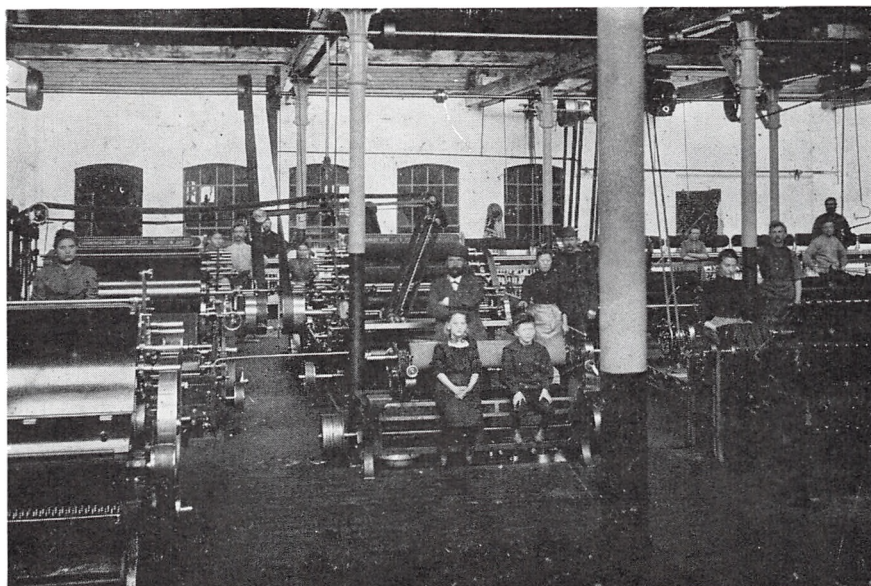
Man skulle tro, at der i en gammel grænseby som Kolding og så hurtigt efter 1864 kunne opstå vanskeligheder for de to holstenere, men det synes ikke at have været tilfældet. De var begge gift med danskere og havde knyttet venskab med flere Koldingfamilier. Således med indehaveren af Simonsens Hotel på Rendebanen (som kaldte sig gæstgiver). Dennes datter Johan-

ne fortæller i et brev til Heinrich Volkert ved 65 års jubilæet, at hun i 1877 som 20-årig modtog Johan Volkert i hotellets port og senere var brudepige ved Detlev Volkerts bryllup (med en datter af blikkenslagermester Th. Dohm, Axeltorvet – dette blikkenslagerfirma eksisterer stadig som H. Schack & Co., Fredensgade), og hun skriver bl. a.: »Vi holdt af Dem, som var vi slægt eller sippe«.

Begge brødre var også med i byens foreningsliv og var i perioder medlemmer af Industriforeningens bestyrelse og havde også andre tillidshverv f. eks. i Ligningskommissionen og i Kolding borgerlige Skydeselskab.

Allerede i 1888 deltager man i den store Industri-, Landbrugs- og Kunststilling i København og erhverver her en medalje. Fra Kolding deltog bl. a. snedker A. L. Johansen, Kaalunds Fabriker, damaskvæver Jens Andreas Jensen og drejer L. P. Laursen.

Fliden og tiden var med det lille firma. Lidt efter lidt blev

Interiør fra fabriken på Rendebanen efter 1894. Midt i billedet de to brødre Johan og Detlev Volkert og børnene Johanne og Heinrich Volkert.

Medalje fra Den Nordiske Industri-Landbrugs- og Kunstudstilling i København 1888. Relief af Joakim Skovgaard.

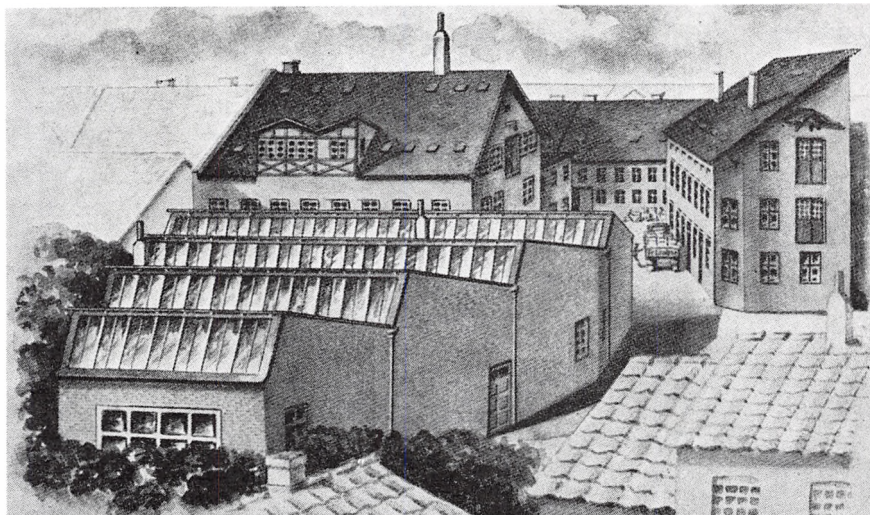
maskinerne skiftet ud bl. a. med en kartemaskine fra Neumünster. Den er nu anbragt i Den gamle By i Århus.

I 1894 køber man den væsentlig større naboejendom (på 843 m², en forøgelse til ialt 1213 m²), som var på tvangsauktion, og man går straks i gang med at bygge en ny fabrik »i engelsk stil«, d.v.s. med shedtage. Trods denne væsentlige udvidelse køber man i 1898 4 tønder land mellem Dalbyvej og Ny Agtrupvej, som dengang var bar mark og lå »ude på landet«, og her byggede man i vinteren 1899/1900 en stor, ny fabrik. Kolding var også inde i en rivende udvikling. Indbyggerantallet mere end fordobledes fra 1870 til 1900 (fra 5400 til 12.400).

Industriforeningen lavede en fest ved 25 års jubilæet i 1902, og musikhandler Marcus skrev i

om morgenen kl. 6 for selv at overvåge blandingen af råvarer. Han var iført jaket, stribede benklæder og blankpudsede træsko. Efter citater at dømmen kom han aldrig helt af med en brydning i sproget. Han skal således lidt irriteret have sagt til nevøen: »De karle, de karle, sidder bag den sak og kukkelurer den hele dag«. Det drejede sig om de store rå-

Fabriken på Rendebanen 1894–1900.

Johan Volkert døde allerede i 1903, og hans søn Heinrich Volkert, som havde fået en grundig uddannelse i ind- og udland og havde været værkfører siden 1902, indtræder som medindehaver i firmaet sammen med onklen Detlev Volkert.

Der findes stadig arbejdere, som i hvert fald kan huske den længstlevende af brødrene, Detlev Volkert. Han kom altid straks

varebatter, som i givet fald kunne tjene som skjul for et mindre hvil, men også på den anden måde hindrede udsynet. Da N. P. Sørensen (en søn af omtalte væver Søren Peter Sørensen) en dag på råvarelageret ikke kunne se et menneske, råbte han: »Har I ikke set den lille?« Da dukkede Heinrich Volkert op og spurgte lidt surt: »Er det mig, De mener?« (han kunne ikke lide at blive mindet om sin størrelse), men NPS replicerede lynhurtigt: »Nej, det var Stegemüller, jeg søgte« (= daværende driftsleder Felix Stegemüller, som iøvrigt var endnu mindre end HV).

Detlev Volkert trak sig tilbage i 1911 († 1915) og blev afløst af sin søn Gustav Volkert, således at fabriken nu var i hænderne på to fætre. Gustav Volkert var me-

Hele arbejdsstyrken på Rendebanen i 90'erne. Til højre de to brødre Volkert med hustruer samt Johan Volkerts børn, Johanne og Heinrich.

get afholdt og medlem af Kolding byråd. Desværre blev han offer for den frygtelige spanske syge i 1918. Hans enke flyttede til København og blev senere gift med violinisten Schlüter. Sønnen Mogens Volkert blev dr. med. og professor i København, og datteren Grethe Volkert er gift med den danske ambassadør i Stockholm, Erik Schram-Nielsen.

Fabriken blev omdannet til aktieselskab i 1919 med Heinrich Volkert som direktør.

Denne havde i endnu højere grad end faderen Johan V. og onklen Detlev V. forstået at skaffe sig venner og var estnisk konsul, medens Estland endnu var selvstændigt.

Heinrich Volkert havde megen social forståelse. Der blev således den 1. oktober 1919 oprettet en syge- og hjælpekasse på fabriken med et starttilskud på

generøs: biblioteket, kirkerne og børnebespisningen har i tidens løb fået store gaver, og der er vist ikke mange, der ved, at den største og smukkeste af lysekroerne i Kristkirken er skænket af Frieda og Heinrich Volkert.

HV havde mistet sin højre arm i en kartemaskine under sin uddannelse i Neumünster, og var derfor på vagt overfor letsindigheder ved pasningen af disse farlige maskiner og understregede advarsler med at pege på sin protese. I det daglige lagde man næsten ikke mærke til dette handicap. Han kunne f. eks. prøve spænding og styrke i garn ved at anbringe en spole i højre armhule og med venstre hånd trække og dreje garnet, ligesom han havde en smuk håndskrift. Det skyldes hans indstilling til arbejdstaben, der i perioder var oppe på over 300, at fabriken ikke lukkede i de krisetider, der

Fabrikant, konsul Heinrich Volkert.

fra starten på Rendebanen i 1877: hans kone var kludesorterer i en halv snes år, sønnerne Niels Peter, Martin og Søren Peter arbejdede fra 1907-45, 1915-64 og 1916-64, datteren Lilly var i karteriet i 10 år, og Martin Sørensens børn Carl Martin og Ella har ligeledes været ansat i en årrække. Der var en egen barsk tone mellem arbejderne. Den havde dog ingen indflydelse på et godt kammeratskab og de uundgåelige øgenavne var ikke ondsksfulde, men blot beskrivende som f. eks. Fregatten, Visse, Sorte Mille, Pjattea, Slaske, Skringle, Randbøl.

Siden 1900 er der sket en lang række til- og ombygninger med byggeperioder i 1906, 1916/18, 1920, 1925, 1935, 1939, 1943, 1946/48, således at man efterhånden kom op på over 13.200 m² etageareal.

Der er naturligvis også i årenes løb foretaget mange ændringer i såvel maskinpark som produktion. I mange år fremstilledes der fortrinsvis garner, uldtæpper og metervarer i en meget beskeden kvalitet. Garnerne var navnlig vigogne til trikotageundertøj, underlagsgarn til possementfabriker og vævegarn til såvel eget brug som til salg, navn-

Omkring 1902 på fabriken i Dalbygade. Til venstre far, Johan Volkert, søn Heinrich og datter Johanne (senere Westerlund).

5000 kr. og et ugentligt bidrag i samme størrelse som arbejderne kontingent. Ledelsen lå dog helt i hænderne på arbejderne selv, og der har i perioder været udbetalt dagpenge for mere end 3000 årlige sygedage, hvilket var en god hjælp i de år, hvor den lovpligtige ulykkesforsikrings dagpengesatser var meget små. Også overfor Kolding by var han

her som i andre brancher skiftede med de mere givtige.

Det er karakteristisk for dette gamle familieforetagende, at mange, som gennem årene har fået deres uddannelse på fabriken, er forblevet der hele livet, og at flere generationer af samme familie er fulgt efter. Som eksempel kan nævnes væver Søren Peter Sørensen, som var med

Bech & Nielsen

TØMRERMESTRE

MASKIN- OG BYGNINGSSNEDKERI

GULVAFSLIBNING

SØNDRE RINGVEJ 40 . KOLDING

TLF. (05) 52 50 05

GIRO 7 09 67 04

**- der er
endnu
flere
motiver
til at
drikke
SLOTS**

Tagningen på etiketten er kun et af 28 motiver, der skildrer Kolding bys og omegns historie. - Har de set (og smagt) de andre?

1872 * 1972
Koldinghus for 1808
SLOTS PILSNER

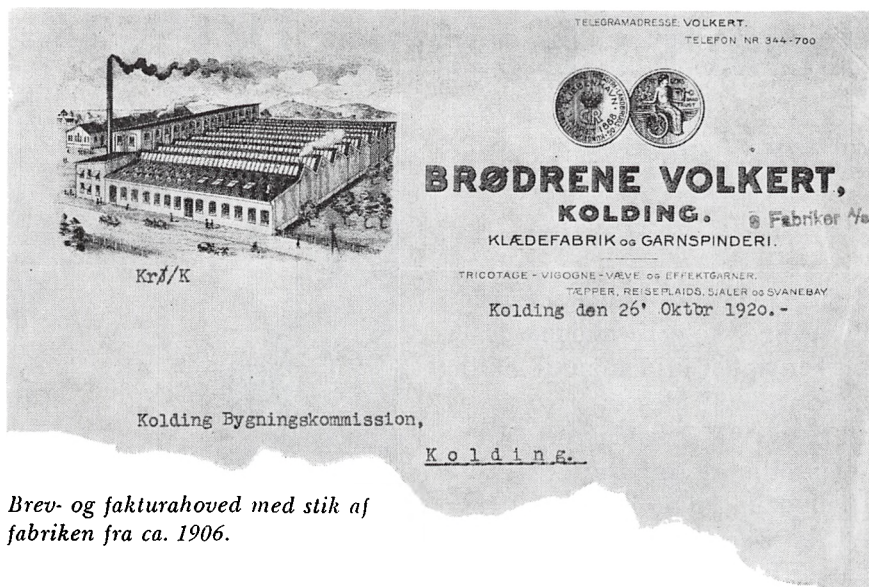
Det gamle Borgehus
Koldinghus for 1808
SLOTS PILSNER

Tagningen på etiketten er kun et af 28 motiver, der skildrer Kolding bys og omegns historie. - Har de set (og smagt) de andre?

lig til bomuldsvæverier. Ganske vist havde man renulde tæpper til hospitalsbrug, dobbeltvævede plaid af høj kvalitet og heluldne paletotvarer m. v., men mængdemæssigt var de billige ting i seriefabrikation de hyppigste. På et vist tidspunkt begyndte man at satse på mere kvalitetsbetonede varer, ligesom man udvidede sortimentet til også at omfatte gulvtæpper af god kvalitet: Borgtæppet i 1937 og Krone Axminster i 1949. Man arbejdede sammen med danske dessinatører og skabte i fællesskab meget smukke boligtextiler: Safariplaid, møbelstof og gardinstoffer samt gulvtæpper, der høstede stor anerkendelse og bl. a. kunne købes i kunsthåndværkets højborg, Den Permanente i København.

Maskinparken kom efterhånden op på et moderne niveau med ringspindemaskiner i stedet for de gammeldags vognspindere (selfactorer), avancerede karte-maskiner, automatvæve og et stærkt mekaniseret farveri og appretur. Transmissionsakserne var afløst af el-motorer ved hver enkelt maskine, og den interne transport var bragt ned på et minimum med f. eks. pneumatisk transportanlæg mellem volferi og karteri. Råvarelageret skiftede også karakter, praktisk talt ingen klude, men kun rene råvarer: uld fra mange lande, bomuld, cellulid og andre syntetiske fibre.

Efter konsul Heinrich Volkerts død i påsken 1943 blev den ældste søn Erik Volkert direktør. Han havde på samme måde som faderen og fætteren fået en grundig, praktisk tekstiluddannelse i ind- og udland og teoretisk på en tekstilfagskole i Tyskland. Han var en meget flittig direktør, som i lighed med grandonklen Detlev Volkert kom straks om morgenen kl. 6 og var med i styringen af samtlige afdelinger.

Brev- og fakturahoved med stik af fabriken fra ca. 1906.

Erik Volkert trådte tilbage i 1952 og gik over i hotelbranchen. Han har fornylig solgt sit hotel i Henne, men hans to døtre fortsætter på dette felt.

Heinrich Volkerts tvillingsøner Gunnar og Henrik var også tilknyttet fabriken i en årrække. Gunnar Volkert som driftsleder, men kom senere til Ikast som direktør og medejer af Dansk Vigogne Spinderi (som Heinrich Volkert som parthaver havde været med til at starte). Henrik Volkert var salgschef fra 1948 til 1962, hvorefter han startede eget tekstilagentur i Tyskland. Heinrich Volkerts ældste datter Frida blev gift med fabrikant Max Schaumann, Haderslev Klædefabrik (startet 1872), og den yngste datter Ingrid er gift med direktør Poul Hove, Sydjydsk Trælasthandel (startet 1786). Helt i tråd med Heinrich Volkerts indstilling til uddannelse havde også disse to døtre arbejdet på fabrikenes kontor.

Textilindustriens liberalisering i 1952 var en hård udfordring, som mange danske tekstilfabriker ikke overlevede. Også for brødrene Volkert var den en katastrofe. Det var en periode med dårlig drift, arbejdsstyrken blev væsentlig reduceret, og man forsøgte af alle kræfter at finde lønsomme produktioner. Selv

om der blev ofret mange penge og vist initiativ, måtte man i 1964 konstatere, at der kun var een løsning på problemerne: en strukturrationalisering med konsekvent nedlæggelse af væverierne og en halvering af maskinparken i spinderiet (alle maskiner ældre end 15 år blev skrottet). Disse gennemgribende ændringer medførte store besparelser i omkostningerne, ligesom omgående udlejning af de frigjorte lokaler gav gode ekstraindtægter.

Man kunne herefter koncentrere kræfter og kapital om det gryende store marked af garn til danske gulvtæppefabriker, der netop blev etableret i perioden 1960-1970.

Efter direktør Erik Volkerts tilbagetræden i 1952 var henholdsvis Ove Grau og Gunnar Petersen direktører for fabriken, indtil familien Volkert i 1964 besluttede helt at afhænde virksomheden, og alle aktiver og passiver blev overtaget af ægteparret Gerda og Valdemar Thoring-Petersen, Rye Nørskov.

I årene 1964-1977 blev der investeret så kraftigt i de nyeste maskiner, at fabriken i dag har et moderne og veludrustet spinderi med en dagsproduktion på 5000 kg tæppegarn.

Tennis i Kolding 1917-35

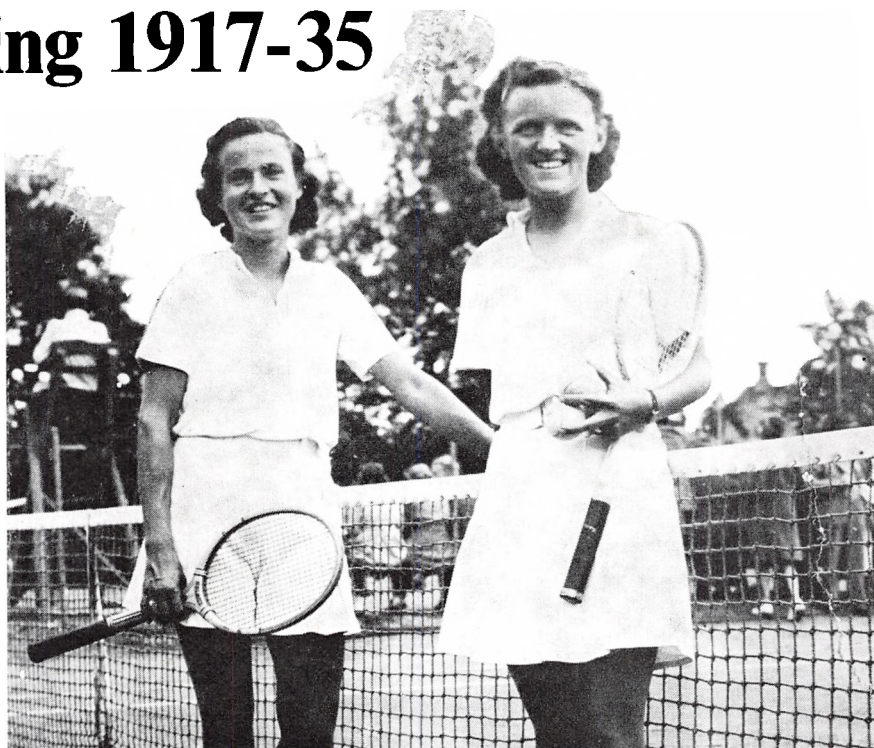
af Inge Ladegaard

Enkelte ældre koldingensere, der har gået i skole på Staldgården, husker, at der i tiden op til 1904, efter skoletid blev sat et net op til tennisspil i Staldgården. Der blev spillet ud for sydfløjen, altså modsat den fløj hvor skolens lokaler var. En af de spillende damer fra byen var en datter af urmager Sørensen (hos urmager Lauridsen i Låsbygade).

Som en morsom ting kan her nævnes, at der ved et bestyrelsesmøde i 1922, da Kolding Tennisklub havde eksisteret i 5 år, af en frk. Buemann blev bragt forslag om at rette en henvendelse til Staten om eventuel leje af Staldgårdspladsen til indretning af 4 tennisbaner!

Dette var dog ikke en plan, der realiseredes, idet bestyrelsen skønnede, at pladsen af flere grunde ikke kunne benyttes.

Medens de fleste tennisklubber på øerne og i Nordjylland blev startet i årene før 1900 og op til ca. 1910, blev der indenfor syd-jydske Lawn Tennis-Union kun startet 2 klubber (Vejen og Fredericia i 1905) i dette tidsrum.

Derefter kom Kolding, der således hører til de ældste i sydkredsen, men til de yngste i landet.

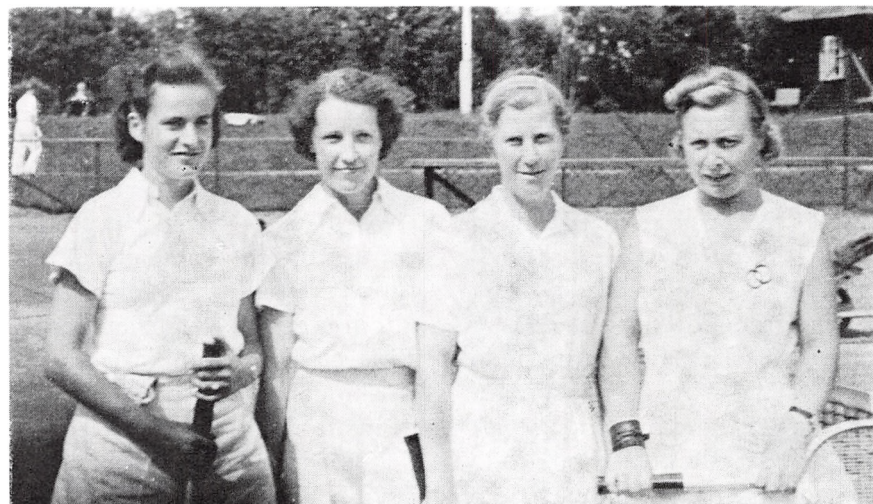
I anledning af tennisklubbens 60 års jubilæum i år har bestyrelsen planer om at udsende et festskrift med skildring af klubbens historie til i dag. Denne artikel, der grunder sig på den første forhandlingsprotokol, skal da kun være en skildring af de første vanskelige, men spændende år i klubbens historie.

Efter at der en tid havde været spillet tennis på en bane ved opsynsboligen på den gamle

sportsplads ved »Olympia«, henvendte en kreds af spillere sig i maj 1917 til Kolding byråd med anmodning om, mod en årlig afgift at få overladt den åbne plads ved Drengeskolen (nu Alykkeskolen) til tennisspil. Samtidig ønskedes tilladelse til at benytte skolens styrtebad og rekvisitrum. Betaling: 25 kr. om året.

Sagen gik i orden, og 6. juli samme år dannedes selskabet Kolding Tennisklub. Anlægget af banen blev anslået til at koste ca. 1900 kr., og et udvalg blev nedsat for at indtegne dette beløb. Udvalget bestod af fru Kestrup, sagførerne Wiuff og Hertz, læge Hansen, sygehuset, og lærer Fr. Munk. Dette udvalg skaffede 1875 kr. gennem frivillige bidrag.

3. maj 1918 meddeles det dog på et medlemsmøde, at der på grund af en uforudset stor udgravning på grunden må skaffes

På øverste billede smiler rivalinderne efter matchen i Kolding i juni 1947. Fra Jyllandsmesterskaberne i 1942. Finale i dame-double med bl. a. Ellen M. Westergaard og Ellen Hove.

et større beløb. Klubben stifter et lån på 1.000 kr., og 3. juli 1918 var banen klar til brug.

Der var rejst stænger på 6-7 m med hønsetråd imellem langs Kathrinegade for at sikre boldenes forbliven på banen under spillet.

Klubben havde 40 medlemmer, og kontingentet var 10 kr. om året. Hvert spilleparti havde ret til 2 fastlagte timer ugentlig.

Bestyrelsen bestod af lærer Fr. Munk, fru Kelstrup, læge Hansen, sagfører Hertz og boghandler Svend Jensen.

På generalforsamlingen i april 1919 oplyser formanden, lærer Fr. Munk, at bestyrelsen har anskaffet nogle dusin tennisbolde, med hvilke de medlemmer, der ikke selv er i stand til at fremskaffe bolde, eventuelt mod betaling, kan forsynes.

Adjunkt Vyff anker over, at terrænet bag baglinierne og udenfor sidelinierne ikke er plant og fast som den øvrige bane, men består af sand og grus.

På generalforsamlingen i april 1920 afsløres nogen mangel på interesse for klubbens arbejde, muligvis på grund af det meget regnfulde vejr.

Her afgår bestyrelsesmedlemmerne fru Kelstrup og Fr. Munk.

I maj 1920 konstituerer bestyrelsen sig med sagfører Hertz som formand og adjunkt Vyff

som næstformand. Her bringes den beklagelige meddelelse, at der har vist sig et hul på banen, vistnok hidrørende fra et sprængt vandværk.

Det vedtages — efter opfordring — at indmelde Kolding Tennisklub i Jydsk Tennis Union. Det fremgår af protokollerne, at der er en del kvaler med banen, og at een bane efterhånden er for lidt, da tilgangen af medlemmer er stigende.

Der dannes et konsortium, der vil søge tennisbanen anlagt i Dyrehavegårds kvarteret, nærmere betegnet i arealet ved Troldebanen og Dyrehavegårdsvej.

Byrådet vil dog ikke sælge arealet, men tilbyder det til leje for en pris af 10 øre pr. m² for 10 år.

Under »eventuelt« læser man: »Det vedtoges, at banen (altså den enlige ved Drengeskolen) søndag formiddag fortrinsvis bør være forbeholdt de ældre, således at de unge på 17 år og derunder må vige for de ældre«.

Endelig i 1926 blev ønsket om flytning af banerne opfyldt. To nye baner blev anlagt ved Dyrehavegårdsvej og i 1928 yderligere tre.

På en generalforsamling i 1934 var der forslag om opførelse af en tennishal til 12.000 kr., men forslaget blev skrinlagt, og blev først nu i jubilæumsåret, 43 år senere, til virkelighed.

I 1920 deltog sagfører K. Hertz i unionskampene (efter klubbens indmeldelse samme år) og kæmpede sig frem til finalen om det jydsk mesterskab i enkeltspil. Tretten år senere gjorde Kolding Tennisklub sig igen fordelagtigt bemærket i turneringen gennem typograf Alf. Olsen, der i 1933 sejrede i B-rækken og i 1934 vandt det jydsk mesterskab i A-rækken.

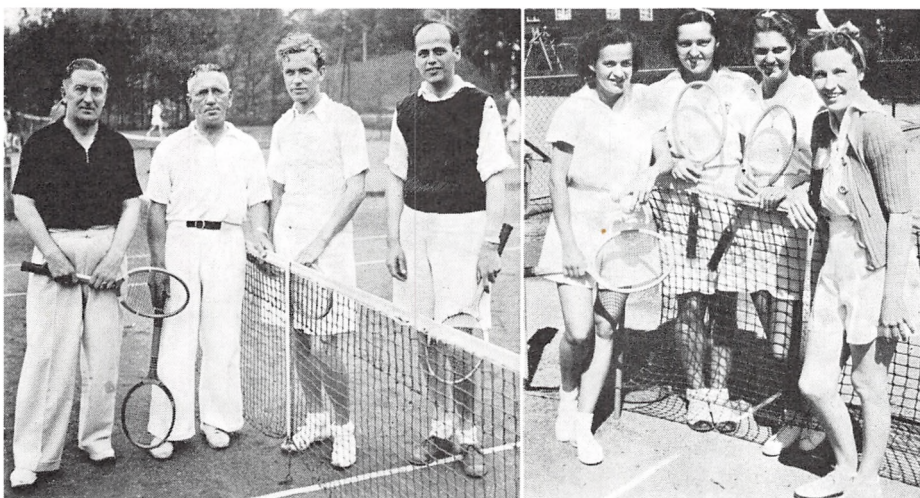
Fra 1935 afholdtes med god tilslutning årlige firkantturneringer med Haderslev — Åbenrå og Vejen, og klubmatch med Fredericia.

Indtil 1935 var klubbens formænd følgende:

Adjunkt Fr. Munk	1917-20
Sagfører K. Hertz	1920-24
Lektor C. N. Vyff	1924-26
Kæmner P. Zoffmann	1926-32
Læge P. Hjertholm	1932-35

I alle årene var boghandler Svend Jensen kasserer.

Formændene har skiftet med få års mellemrum, og Svend Jensen blev derfor det faste punkt, og er vel nok den, der har gjort det stærkeste og nyttigste arbejde for klubben. Rent bortset fra det administrative arbejde spillede han en lang række turneringer, og hørte til stadighed til klubbens lille stab af turneringsspillere. Hans formandsperiode faldt i årene 1935-38.

På billederne til venstre ses bl. a. Erik Westergaard og Niels Hove (1943) samt Ellen M. Westergaard og Ellen Hove (1944).

SNUSFORNUFT..

før De køber tæppe

- 1.** Se tæpperne i Deres eget hjem, inden valget træffes
- 2.** Vær sikker på, at De kun betaler for det, De bruger (betal ikke for spild)
- 3.** Forlang prisgaranti
- 4.** Vær sikker på, at tæpperne bliver monteret til Deres fulde tilfredshed
- 5.** Få altid et uforbindende tilbud
- 6.** Vær kritisk

Venlig hilsen

NYTORV 1 - 6000 KOLDING - TLF. (05) 52 11 43

Vi kommer og viser prøver når De har tid - også aften og week-end

Sviegade - nu Skolegade i Kolding

- i Ludvig Thomsens spor

En Dag saa jeg i et Glarmester-vindue en Akvarel udstillet. Motivet kendte jeg straks, det var Skolegade set fra Svietorv, eller som vi den Gang kaldte det, »Den grønne Plads«. Billedet er malet af min gamle Skolekammerat W. Albertsen, en kendt Kunstner; han har nu i mange Aar boet i Flensborg, men som Dreng boede han her i Kolding. Skitsen til Billedet maa være tegnet ca. 1882.

Billedet er nu mit; jeg sidder og ser paa det, medens Minderne fra min Barndom og Ungdom bryder frem, og jeg faar Lyst til at fortælle lidt om Skolegade.

Skolegade eller rettere Sviegade, som den hed gennem Aarhundreder, er en af de ældste Gader i Kolding; den omtales i Dokumenter fra Aarene 1594, 1618, 1647 o. a. Om Oprindelsen til Navnet Sviegade kender man intet; at det skulde have noget at gøre med, at Gaden og Partiet deromkring i ældre Tid er nedbrændt »afsveden«, er kun en Gisning; en anden er, at Kreaturerne om Foraaret, før de kom paa Marken, bleve mærket her med Brændjern, de bleve »svedne«.

Kolding har gennemgaaet flere Trængselsaar, saavel i Krigene 1643—1644 og 1657—1659 som i Pestens Tid 1654. Den Skade Byen led 1643, ansloges til 13,689 Rd., og Ruinerne af Gaarde og Huse til 13,689. I en anden Taxationsforretning af 1662 vurderedes øde og ledige Gaarde (ca. 150) til 24,664 Slettedaler. Selvfølgelig har Sviegade ogsaa lidt meget Skade i disse Perioder, og i en Indberetning 1735 hedder det om Fruegade, Skolegade (nuværende Kirkestræde), Sviegade og Svietorv at »disse Gader ere

W. Albertsens akvarel af Skolegade, der inspirerede Ludvig Thomsen til at skrive om barndommens gade.

Urmager Ludvig Thomsen, Kolding.

forfaldne og aldrig siden opbyggede» (Fruegade gik fra Klostergade ned mod Aaen, parallelt med Brostrædes øverste Del).

Efter at Byen 1856 havde bygget den smukke Borgerskole, fandt Borgerne, at Sviegade nu burde hedde *Skolegade*, og fik (desværre) ministeriel Tilladelse hertil 18/2 1858. (»Et daarligt Navnebytte«, skriver Eliassen). Borgerskolen og den i 1847 byggede Friskole pyntede jo ogsaa paa Gaden, og i 1860 skriver Fyhn: »Skolegade er en af Byens bedste og regelmæssigste Gader«. Skolegade gaar nu helt ned til St. Jørgensgade, og naar jeg vil fortælle lidt om Ejendommene i Skolegade, begynder jeg her paa den vestlige Side, vender ved Laasbygade og gaar tilbage ad den østlige Side.

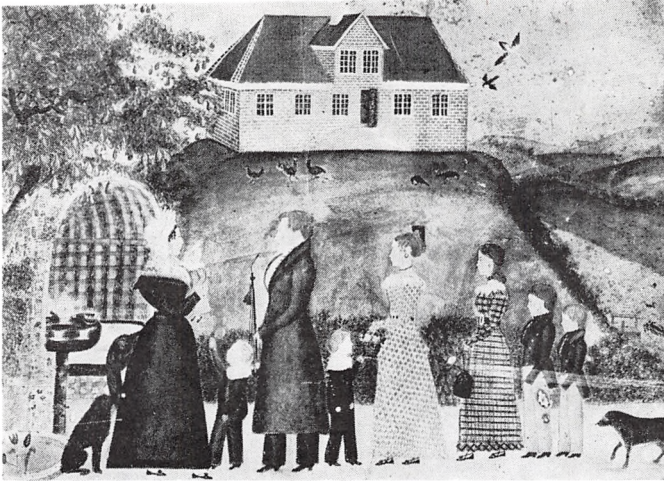
Paa Hjørnet af St. Jørgensgade No. 8 og Skolegade ligger det tidligere »Andelsfrugteri«, nu »Kolding Bymejeri«.

I 1908 fandt man ved Andelsfrugteriet en Del runde Spæn-

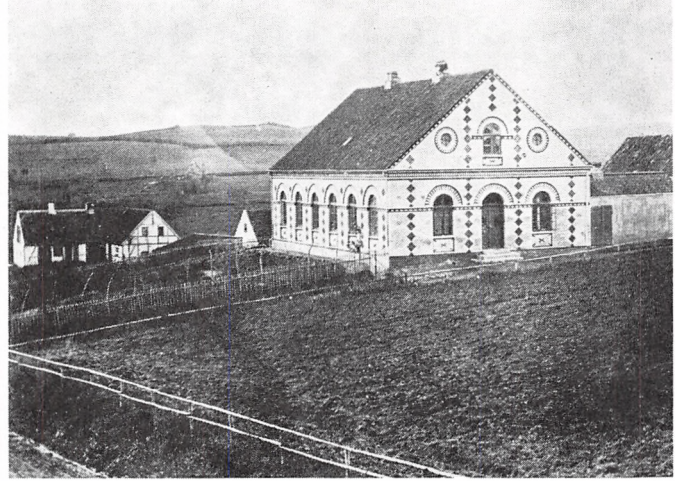
der fra det 14de Aarhundrede, og en Mønt præget i Malmø under Kong Hans. Alle Spænder er ens med Indskrift A·V·E·M·A·R·I·A; en Del af disse ere paa Kolding-Musæet; Resten i Nationalmusæet. Omtrent samtidig med disse Spænder fandtes under Kordøren i Taps Kirke et lille middelalderligt Spænderingformet og af Bronze med følgende gaadefulde Majuskel-Indskrift i fladt Relief:

+ A H N V M L R E T O +
gentaget to Gange. Det stammer sikkert fra samme Tidsalder som Kolding Spænderne; mærkelig nok fandtes der ogsaa sammen med Spændet i Taps Kirke en Korshvid fra Kong Hans i Malmø.

Efter Bymejeriets Grund kommer No. 12 et Villaliggende Hus med Have omkring, den nuværende »Vuggestue«, det er bygget af Købmand, Mægler Ernst Kjær, der havde Forretning paa Hjørnet af Vestergade No. 24 og Bleggaardsstræde. Hu-

Blegmand Anders Olesen og familie på Bleggården.
Efter tegning af N. B. Bastrup.

Fotografi af Bleggården 1865.

set ejedes senere af Cand. A. G. G. Borch, Lærer paa Latinskolen fra 1872-80; hans første Kone var født Gylling og var fra Vejle. Deres Søn er Sophus Borch paa Kæmnerkontoret; efter sin første Kones Død giftede han sig med en Datter af Skræder F. L. Jordahn i Vestergade. Borchs boede her fra 1879-83; af de øvrige Beboere af Ejendommen var Toldforvalter, Kammerjunker (senere Kammerherre) von Späth, Toldforvalter Fibiger og Agent August Schmidt. Borchs Enke solgte Ejendommen til »Vuggestuen«.

Ejendommen kaldtes almindelig »Bleggaarden«, da den gamle Bleggaard laa her i mange Aar.

Til Blegeplads, »Blegdam«, havde Olesen et stort Stykke af senere »Zahns Toft« fra Kathrinegade og helt ned til Aaen. Sønerne fiskede Ørreder i Aaen, men det var ulovligt, og naar Olesen fra den højtliggende Bleggaard saa Farver Utzon, der ejede Tene- eller Ørredgaarden, nærme sig, klappede han i Hænderne, og Sønerne fik i en Fart Fiskegrejerne af Vejen.

Skomager Søren Møller paa Bleggaarden var kendt over By og Egn, og mange morsomme Historier fortælles om ham; jeg skal her fortælle et Par. En Gang var Familien til et Gilde i Fe-

rup, og Søren Møller stod da op og vilde holde en Tale; han begyndte da saaledes: »Notabene, for Eksempel vil a sej, kan I trov, ja a sejer no a, men mi Koen Cille sejer je, aa de gjør mi Søn Fredrik, og mi Datter Ane aa«. Ved dette Gilde fik han lidt for mange Snapse, og da Familien skulde køre hjem, var han ikke til at finde. De kørte saa uden Søren Møller, men da han endnu 4 Dage efter ikke var kommen hjem, saa tog hans Svoger Svend Olesen ud for at søge efter ham, omsider fandt han ham i Stubdrup, meget forkommen og snavset. »Vi æ 7 davli Mennesker«, sagde Søren Møller, »mæ aa mi Koen Cille, mi Søn Fredrik, mi Datter Ane, æ Svend, æ Dreng aa æ Gris«. Ved en Lejlighed, da der blev henstillet til ham at hjælpe sin Søn, der da var gift og i smaa Kaar, sagde Søren Møller: »Notabene for Eksempel vil a sej kan I trov, en Skjæp Katøfler eller tov, ka mi Søn Fredrik godt faa«.

Nogle gamle Huse, oprindelig et Limkogeri, der laa ved Aaen paa det Sted, hvor nu Elektricitetsværkets Kulkure ere, kaldtes ogsaa »Bleggaarden«, men har ikke anden Forbindelse med den rigtige Bleggaard, end at de bleve byggede paa den gamle Blegeplads eller Blegdammen.

Efter den tidligere Bleggaard kommer nu 4 Ejendomme (byggede af Murermester S. L. Günther først i Firserne) paa Hjørnet af Kathrinegade. For ca. 50 Aar siden var her en græsklædt Bakke hvor Bager Therkelsens Køer græssede, til de om Aftenen bleve trukne over i Kælderen.

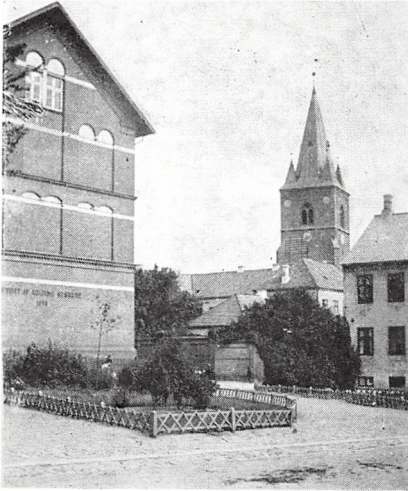
Da Murermester S. L. Günther 1882 opførte No. 4 paa Hjørnet af Skole- og Kathrinegade, fandtes ved Afgravning af Grunden, omtrent paa den øverste Del af Bakken, i 10 Tommers Dybde og over en Flade af 15-20 Kvadratalen, stærke Brandspor og 6 Tommer Aske; heri laa en Mængde Skaar af store graagtige Lerkar, 5-10 Tommer i Diam. over Munden.

Da vi nu ere paa Sviatorv, maa jeg fortælle lidt om det gamle *Fattighus* og *Arbejdsanstalt*, der laa her.

1839 købte Byens Fattigvæsen den gamle Raadstuebygning til Nedrivning for 825 Rbd., og af Materialerne opførtes saa 1840 Fattighuset paa en Haveplads, købt af Portbetjent Hansens Enke for 480 Rbd.

Bygningen indeholdt i sine to Etager fire store Arbejds- og Sovværelser, en Sygestue, et Magasin og et Materialværelse, foruden Bolig for Økonomen og

Svietorv med det lille anlæg ved skolen.

Opsynsmanden. Økonomilejligheden med stort Køkken og Spisestue vare i Kælderen. Den hele Bygning med Indretning og Inventar har kostet 3,000 Rbd., hvortil man af Ribe Stift laante 2,000 Rbd. »at tilbagebetale med 160 Rbd. Sedler aarlig uden Renter«. Lemmerne beskæftigedes med at karte, spinde, hegle, pille Tovværk og »gøre Klodser« (Tøfler med Træbund), hvad de fortjente herved, fradrog næste Aars Skatteligning. I 1846 var der 33 og 1860 20 Personer; for disse blev beregnet til Føde og Vadsk 38 Rbd. pro Pers. aarlig. Hver Søndag Morgen holdtes Gudstjeneste af Sognepræsten eller en af Lærerne.

Brændevin var en yndet Vare paa Fattiggaarden, men selvfølgelig strengt forbudt; Lemmerne vidste dog Raad. Flaske og Penge bleve stukne ind under Plankeværket til Naboejendommen i Skolegade, og Drengene derinde fik saa Flasken fyldt og lagt tilbage igen. Da Økonom Lau opdagede denne »Trafik«, blev der slaet Brædder for Hullerne, men saa fandt de paa at hejse flasken over Plankeværket i en Snor, og det gik stærkt.

En Del af Byens Borgere havde efter Fattig-commissionens Opfordring forpligtet sig til paa bestemte Dage at give fattige Børn Middagsmad, imod at disse den

halve Dag søgte Skolen og den anden halve Dag Arbejdshuset, hvor de undervistes i Haandarbejde.

1879-80 indrettedes den hidtidige Friskole til Fattiggaard, og den gamle Fattiggaard blev nu nedreven. En Kreds af Borgere ønskede at købe Grunden, for der at opføre en »Døttreskole«, da det blev afslaaet, byggede de Skolen i Kathrinegade. Paa den gamle Fattiggaards Grund fandtes 1881 nogle gamle Mønter, og d. 19/5 1882 fandtes der 49 Mønter fra 1542-1627, mest tyske hele og halve Specier. Sølvværdi 170 Kr.

Efter Nedrivningen af den gamle Fattiggaard anlagdes paa Grunden et smukt lille Anlæg med Plæner, Roser, Guldregn, Syrener m. m. Dette blev for et Par Aar siden ryddet, og Pladsen brolagt; nu er her Bilparkeringsplads, og Tirsdag og Fredag afholdes her »Torvedag«.

paa Falster; da begge Forældrene døde i Kolera-Aaret 1853, tog Deissners hende til sig, og 1872 kom Søsteren Karoline Kohl-bladt ogsaa i Huset. Senere drev Deissner en Pantelaanerforretning i sin Ejendom, Blæsbjerg-gade No. 23, og efter hans Død overtog Karoline Kohl-bladt Forretningen, som hun drev, saa længe hun levede.

Medens Deissner var Økonom paa Fattiggaarden og havde de unge livlige Døttre hjemme, kom der megen Ungdom i Huset og deriblandt mine Forældre, der først her lærte hinanden at kende. Naar der var drukket Kaffe oppe i Stuen, forsvandt Ungdommen ned i det store Køkken i Kælderen, og saa gik Dansen; Musik havde de ikke, men de sang til. En Aften kom Deissner ned i Underbukser og Nathue og skældte ud; han vilde have Nattero og bad dem erindre, at dette var et Fattighus og

Svietorv 1926. Guldsmed Svend E. Thomsen begyndte i kælderen under skiltet 1926.

En af Økonomerne paa den gamle Fattiggaard var tidligere Sadelmager Christian Deissner (1809-82), hans Kone hed Jukumine Petrine, f. Lyders. De havde tre Døtre, Mathilde, Nancy og Augusta. Deissners havde ogsaa en Plejedatter Josephine, der var Datter af Fru Deissners Søster, der var gift med Kohl-bladt

ingen Dansebod; da han var gaaet gik Dansen videre, men paa »Hosesokker«. Under en saadan Danseaften 16. Maj 1862 var det, min Far friede; efter en Dans satte han sig op paa Køkkenbordet, Mor stod foran med Ryggen til, saa slog Far Armene om hende, »tvang« hendes Hovede tilbage og kyssede hende,

Kæmpe udvalg i kvalitetsmøbler

Afsyret eg
når eg
er bedst

- det er vor speciale . . .

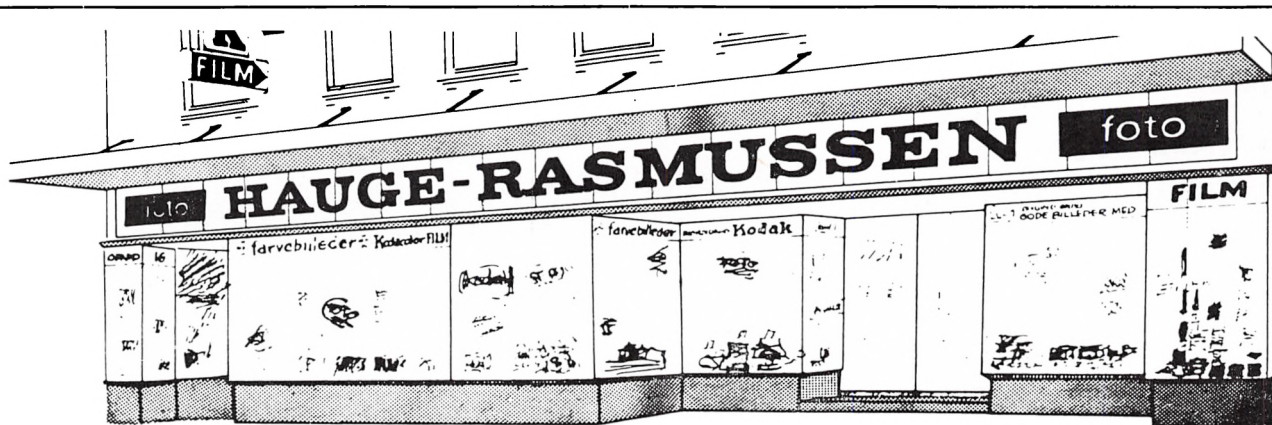
Igennem årene har Bolighuset JOBO slået sit navn fast som stedet, hvor man finder kvalitetsmøbler til rimelige priser. De fleste forbinder nok navnet JOBO med stedet, hvor man finder det største udvalg i afsyret eg – men også lædermøbler, dagligstuer, realsystemer, senge og småmøbler er ting, vi har et kæmpeudvalg i. Kom ud og bliv overbevist!

. . . tør De købe
billigt?
- vi gør ikke

ALBUEN 1-3 · BRAMDRUPDAM-
6000 KOLDING · TLF 05-52 62 50
HJ. AF EGTVEDEJ OG VEJLEVEJ

Bolighuset der satser på kvalitet.

Vi er tilsluttet Danmarks største indkøbsforening for fotoudstyr.

De store fællesindkøb, der foretages i ind- og udland, giver lavere priser,
og disse fordele kommer Dem til gode.

HAUGE-RASMUSSEN

FOTO

HELLIGKORSGADE 16 - 6000 KOLDING
TELEFON (05) 52 00 70 - (05) 52 42 70

idet han sagde: »det skal jo dog være os to, »Dresse« (Andrea), og saa var de forlovede.

Ved siden af den gamle Fattiggaard laa 4 smaa Huse, det første langt tilbage med en lille Have foran; af Beboere i disse Huse kan nævnes Baadebygger E. Jakobsen, Kornmaaler Mads J. Hansen, Sara Kandestøber (opnævnt efter Faderen der boede paa Adelgade) og Silderøger Wendsel. Matrkl. No. 180 ejedes en Tid af Blikkenslager F. Schick, Losbygade nu No. 19. Disse Huse købtes af Byen, og paa deres Grund ligger nu lige ind til Sviatorv den store Pigeskole, bygget 1898, og derefter den i 1879 byggede »Kommunale Friskole« (den tidligere Friskole blev som før nævnt indrettet til Fattiggaard).

Nu kommer vi til den gamle »Borgerskole« (nu Forskolen); den er bygget 1856 paa en Have-lod, som Byen købte 28/11 1851 paa Auktionen efter Apotheker Eilschou. Skolen er 50 Alen lang og 20 Alen bred; den var indrettet saaledes: Stueetagen havde to store Klasseværelser i Midten og to mindre mod hver af Gavlene. Paa Iste Sal var kun to Klasser, Resten var Lejlighed for to gifte og to ugifte Lærere. Skolen indviedes Torsdag d. 3die Jan. 1857; den havde kostet med Inventar 15,000 Rd. hvoraf de 10,000 Rd. vare skænkede Byen. Paa Facade er indmuret en Stentavle (bestilt ved Billedhugger Nielsen, Haderslev 24/6 1856) med Inskription.

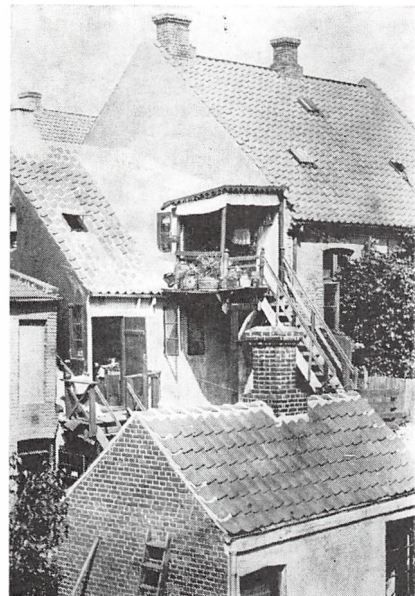
I Borgerskolen gik jeg i 8 Aar, og jeg vil nu fortælle lidt om den Tid.

Den første Undervisning fik jeg i en Pogeskole, der var i en Ejendom i Vestergade, hvor nu St. Jørgensgade udmunder. Det var ved to Søstre Jürgensen, Døttre af »Kartoffel-Jürgensen, som han populært kaldtes. Det eneste, jeg erindrer derfra, var en

Del Tale mellem Børnene om Stormfloden Aaret før, da Vandet var oppe i Kartoffel-Jürgensens Gaard, saa Folk sejlede over Gaarden i store Kar. Naar jeg gik til og fra Skolen ad Bleggaardstræde, hilste jeg ofte paa min Morbror Andreas Andresen, der var i Lære ved Snedker Wintherberg, som havde Værksted mod Strædet.

Hvor længe jeg gik i Skole her husker jeg ikke; det har sikkert kun været et Aars Tid. Saa kom jeg i »Borgerskolen«. De større Drengviste mig her en »Tamp«; det var en Tovende, ca. 30 cm. lang og ca. 3 cm. tyk, omvunden med tynde Snore i begge Ender, jeg har ikke set den brugt til Afstraffelse, men Lærerne truede ofte med »Tamp« og slog i Kathederet med den for at skaffe Ro. Spanskrør blev der dog slidt Masser af; vare de for tykke, skar vi Drengene en lille Spalte i den ene Ende, og i Spalten satte vi et Hestehaar; naar der saa blev slaaet med Spanskrøret, flækkede det snart i to Stykker, og slog da ikke saa haardt.

Af Lærerne var Hans Chr. Gejl Overlærer; han var høj og knoklet; det mest fremtrædende ved ham var Næsen, der var ualmindelig stor, tyk, rød og fuld af Knyster og Filipenser (»Rubiner«). At den maatte holde for af vi Drengene, er naturlig; vi sang: »Gejl, Snegl kom herud med din store Næse«. Utallige Gange er hans Profil med den mægtige Næse tegnet på Vægtavlen, Murene og andre Steder. Gejl var en Tid Redaktør af »Kolding Avis«, og i Timerne sad han ofte og skrev Artikler til Bladet, samt læste Korrektur paa Prøvetryk, der blev bragt og hentet af Læringerne fra Trykkeriet. Gejl var Svoger til Digteren Carl Ploug; han havde Lejlighed paa Iste Sal i Skolens søndre Ende. Lærer Peter Hansen var ugift og boede ogsaa på Skolen; han var en no-

Skolegade 7. Tidligere kornmåler Christen Jensens ejendom.

bel Karakter og sirlig i Paaklædning; han var meget afholdt af os. Cand. theol. H. C. M. K. Ejler holdt vi ogsaa meget af; han gik altid med en blød bredskygget, lysegraa Filthat; han var Lærer i Naturhistorie og Tegning. Gejl var som nævnt Overlærer, men 9/12 1874 ansattes Cand. theol. C. F. Skouboe som Skoleinspektør, og der kom nu mere Orden og System i alle Forhold. Efter Schouboe fik vi Cand. theol. P. T. E. Siersted til Inspektør; det var en høj, kraftig bygget Mand med svært, rødligt Fuldskæg. Vi fik snart Respekt for ham og hans Kræfter; »at stille til Klø« hos den Inspektør var sandelig ingen Spøg, han slog haardt — og længe. Han havde et Tag paa at tage en Dreng i begge Ører, løfte ham »i stive Arme« og sætte ham op paa Kathederet. En Dag, han havde forladt Klassen et Øjeblik, saa han gennem Ruden, at min Sidekammerat og jeg havde nogle »Kunster« for, han gik da bag os, tog hver af os i en Haartot og klaskede vore Hoveder sammen. Slaget ramte mig lige over højre Øje, der hævede stærkt; der stødte Betændelse til, og jeg laa med Ispose paa; Synet paa dette Øje

blev svækket, saa jeg ikke senere har kunnet læse med det eller sigte med et Gevær, men ved Skydning brugt venstre Øje. Denne raa Afstraffelse fra Inspektør Siersted, som jeg Livet igennem har Meen af, tror jeg ikke blev paataalt af min Moder (maaske fordi min Moster Margrethe var Lærerinde paa Skolen), i hvert Fald kan jeg intet huske derom.

»Skovturen« var en af Aarets største Begivenheder; den afholdtes gerne i Juli og gik altid til Bramdrupskov, med Musik og mange Flag. Maden bragtes med i smaa Spaankurve eller Botaniskasser; til Maden fik vi »Limonade« i Skovfogedhuset. »Limonaden« bestod af Saffevand, der stod i et stort Kar, hvorefter vi fik øst op i vore medbragte Kopper eller Bægere. Dagen gik nu med forskl. Leg som »Langboldt«, »Røvere og Soldater«, »Put«, »Træholdt« m. m. Saa var der »Præmieskydning« med lange Pusterør m. smaa Pile lavet af »Skomagørsøm« med en Dusk Garn bunden om Hovedet. Præmierne bestod af smaa Punge, Notisbøger, »Svaneknive« (en stor kraftig hvidskaftet Lommekniv med 1 Blad med Billede af en Svane, ellers var den ikke »ægte«), Pusterør, Læderboldte (syet sammen af trekantede Skindstumper i forskellige Farver og faststoppede med Hø, Blaar eller andet, de brugtes altid til »Langboldt«), Blyanter m. m. Vi marcherede ogsaa en Tur rundt i Skoven med Musikken i Spidsen.

I Skolen var jeg nærmest doven, Regning var mit værste Fag, og en ordentlig Haandskrift naaede jeg aldrig. Grammatikken var dog nogenlunde, Danmarkshistorie, Verdenshistorie, Geografi og Naturhistorie var mine bedste Fag. Til en eksamen skulde jeg fortælle om Slaget ved Reval i Estland, da Dannebrog

faldt ned fra Himlen, bl. a. fortalte jeg da alt, hvad jeg havde læst i Ingemanns Roman om Begivenheden og min Helt, Karl af Riises, Deltagelse heri; det morede baade Lærer og Censor, og jeg fik rent 6 i Karakter. Som sagt, var Regning et af mine svage Punkter, og selv »den lille Tabel« kneb det med. En Dag før Regnetimen bad jeg Regnelæreren om Lov til at gaa hjem, idet jeg foregav Hovedpine. Frandsen maa have gennemskuet mig, for han hørte mig først i Tabellen, som jeg imidlertid til hans og min egen Forundring klarede

Skolegade set mod Svietorv.

helt godt; jeg fik da Lov til at gaa hjem, men Mor saa saa underligt paa mig og beordrede mig straks i Seng; det fik jeg ud af den Historie.

I Skolen vare vi Drengene delt i to Partier: »Losbyer« og »Klostere«, eftersom vi boede Nord og Vest eller Syd og Øst for Torvet. Der var ofte Strid mellem Partierne, og saa var det ikke rart for en Losbyer at komme ned i Klostergade eller omvendt. Undertiden udkæmpedes der hele »Slag« i Dyrehaveskoven. Vaabnene vare Stokke og Læderbukseremme; kun naar det gjaldt Kamp mod Latinskoledrengene vare vi enige, og det var ofte haarde Dyster. Konsul Ræ-

der har fortalt mig, at naar de (»Latinpærerne«) saa ofte fik »Klø« af »Borgerlapperne« skyldtes det, de før omtalte Bukseremme, »Latinerne« gik nemlig mest med Seler. »Latinerne« ekserserede som Soldater med Trægeværer; de havde hvide Huer med Kokarde og hvide Skulderstropper med rød Kant og en blank Knap; deres Anførere red paa en lille Hest.

Ja, Skoletiden var herlig, og dog følte vi det som en Befrielse at slippe ud af Skolen, og saadan følger Ungdommen det nu som for 50 Aar siden, det er først i en

modnere Alder, man kommer til bedre Erkendelse.

I Iste Hus på gadens sydlige side boede Md. Blisse, der bandt Kranse og gik med Theaterplakater; hun var kendt af alle. 2det Hus: Valborg Thuesen (hendes første Mand hed Larsen), hun var »Kagekone« (solgte Hvedebrød); hun var Moder til Redaktør Thorvald Thuesen. 3die Hus: Jens (Jacobsen?), blev kaldt »Blaa Jens« og Konen »Gule Ane«. De røgede Sild. Naar vi Drengene i Eksamenstiden havde et Par Øre paa Lommen, købte vi ofte her friskrøgede Sild, som vi spiste med det samme; det var en Delikatesse, der for os stod paa Højde med, hvad

»Isvafler« er for Nutidens Ungdom. 4de Hus: Snedker Erik Hansen, Fader til Slagtermester Otto Hansens Kone. 5te Hus: Værtshusholder Claus Haamann, kaldt »Claus Tysker«, han var indvandret Tysker. 23. April 1849 deltog han i Skydningen ved Sønderbro; da Tyskerne havde indtaget Byen, blev hans Hus omringet af tyske Soldater, for at fange ham; men han havde skjult sig i en Naboejendom og slap senere bort fra Byen. Han pralede ofte af sine Bedrifter d. 23. April, skønt det var hans tidligere Landsmænd, som det gik ud over. I Hjørneejendommen af Langelinie boede Kornmaaler Mads J. Hansen; paa Hjørnet lige overfor boede Hanne Uldahl, der havde Mælkehandel i Kælderen, og Frederik Jensen (kaldet »Frederik Konsler«, han var oprindelig Sømand, men blev senere Politibetjent). Næste Hus: Niels A. Thronninge, kaldet »Niels Husar«; Konen hed Christiane, hun havde i mange Aar Stade paa Havnen som »Kagekone« og solgte Kager og Brød til Søfolk og Arbejdere; en Søn blev Skoleinspektør. Næste Hus var Træskomager H. C. Lages; saa kommer Muremester F. St. Meiers; han havde i sin Tid en betydelig Virksomhed. I Ejendommen paa Hjørnet af Blæsbjerg- og Teglgaaardsstræde (omdøbtes 1898 til Borgergade) boede Fisker Christensen, han var Fader til den bekendte Fiskeeksportør Peter Christensen, Havnen. I et gammelt 2-Etages Hus boede Md. Jacobsen, der havde Høkerhandel; en Søn blev Politibetjent her i Kolding, men døde ung. Md. Jacobsens første Mand hed Møller, og en Søn af dette Ægteskab er Tømremester Carl Møller af det ansete Firma »Møller & Sørensen«. I næste Hus boede Væver Schmidt; mellem disse to Huse er en Smøge, en »Smutvej« ned i min Farfars,

Glarimester Chr. L. Thomsens og Blikkenslager F. Schicks Gaarde (der da vare ud i et) og derfra gennem Porten ud i Losbygade. I Porten havde Slagter Petersen og hans Søn Victor anlagde og drev »Christiansminde« og senere »Løverodde« ved Kolding Fjord), og han var naturligvis imod, at Fremmede benyttede »Smutvejen«, den blev dog brugt en Del, og navnlig var den bekvem for Forbindelsen mellem mine Bedsteforældre Thomsen i Losbygade og Andresen i Skolegade; selv har jeg i min Barn-dom benyttet den daglig. Paa et af Billederne ser man »Chatollet«, et Hus i Blæsbjerggade, der ved Paabygning virkelig var kommen til at ligne et saadant Møbel. I Huset til venstre for »Chatollet« boede en »Slikmutter«, der solgte »Stanglakrids« og »Slikstænger« til Skolebørnene; »Slikket« var indpakket i Skrivebogsblade; hun købte udskrevne Skrivebøger af Børnene; de fik en Slikpind til 2 Øre for en Bog.

Til højre for »Chatollet« er Niels Daugaards Stald og Lade; Ejendommen gik fra Blæsbjerggade om Hjørnet af Losbygade (det nuværende »Losbyhus«).

Niels Daugaard var Avlsbruger og Vognmand, han kørte med Karet eller Wienervogn til Baredaab og Bryllup; han havde ogsaa en af de store hyggelige Charabanc's til Familieudflugter til Skamling og Christiansfeldt eller »Krybily« og »Daugaard«, og endelig kørte han Ligvognen. Sønnen Bertinus overtog Ejendom med mere; en Datter var gift med Købmand A. Jessen og en anden med Manufakturhandler A. M. Schmidt. Hos Daugaards kom jeg daglig efter Mælk, og naar vi skulle have Ærter til Middag, hentede jeg Vand der, da det var »blødere« end i vor Brønd.

Set fra Adelgade mod Blæsbjerggade. Melhandler Nielsens hus på hjørnet af Skolegade.

Nu vender vi og gaar tilbage ad Skolegades østlige Side. Melhandler H. Nielsens Hus, nedrevet 1913, nu Blikkenslager Schacks, regnedes den Gang for at ligge paa Hjørnet af Skole- og Blæsbjerggade. Der var en ejendommelig sur Lugt i Nielsens Butik af Gær, Mel og Gryn. Melet havde han i store Kasser med skraa Laag; i et Hjørne stod et Bornholmerur; hans Tøj, Haar og Skæg var hvidt af Mel, han havde Udsalg fra Kjær Mølle; og naar den store Møllevogn holdt udenfor Butikken, spærrede den hele Gaden.

Første Hus i Skolegade var Snedker Schous. I det halve Hus var Værksted, Resten Beboelse; bag Plankeværket var Gaard og Skur med Brædder og Planker.

Næste Hus var min Morfar Søren Andresens. Den Gang var det kun 1-Etages med stor Kvist; for Enden af Gaarden laa et Gammelt 2-Etages Baghus, og ind mod Snedker Schous et Sidehus, der havde Forbindelse med Stuehuset. I nederste Hjørne ind mod Krølrup var en Svinesti. Morfar ejede i mange Aar No. 14 i Losbygade, hvor han drev Høkerhandel; senere var han Økonom paa Sygehuset i Hospitalsgade. Han købte Ejendom-

REKLAMIE konsulenterne

RK marketing aps/kommunikation
Fynsvej 7. 6000 Kolding. Telf.05531200

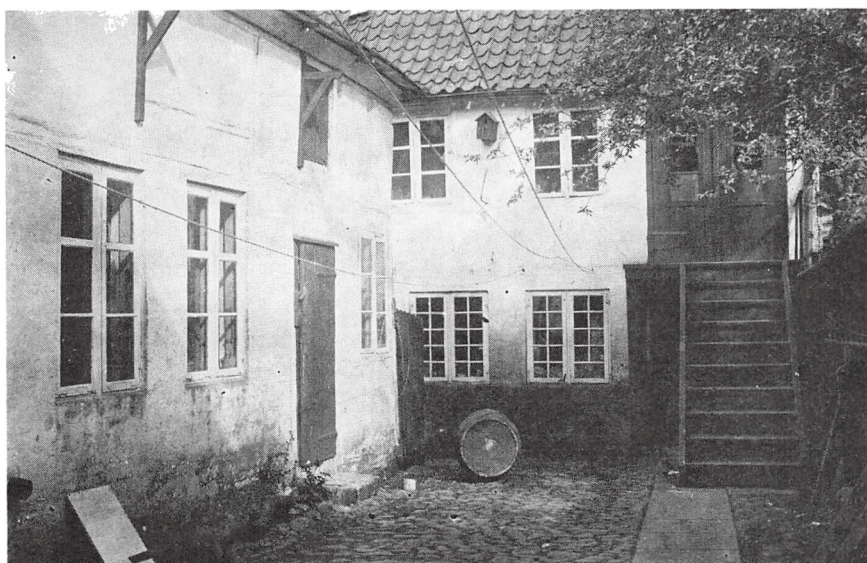
Falcon Fotografi
industri- teknisk-
fly-/luft- reklamefoto
postbox 243. 6000 kolding.
tlf. (05) 57 11 75

Snedker Schous hus. Blæsbjerggade/Skolegade.

men paa Skolegade af den gamle Bødker P. Sønnichsen. Mormor var datter af Urmager Kirschbaum paa Østergade. Deres ugifte Datter, Margrethe, boede hos dem og var ansat som ueksamineret Lærerinde ved Friskolen.

Efter min Faders Død 1872 flyttede Mor og jeg om til Morfar. Vi boede paa Kvisten, men opholdt os mest nede ved Morfar. Han og jeg vare gode Venner; han tog mig daglig med om i sin Have, der laa bag Søen. Naar vi kom derom, løb jeg først rundt og søgte mellem Kaalen og Buskene for at se, om »Hans fra Dyrehavegaard« havde været der. Saa laa der nemlig et Æble, eller et Kræmmerhus Sukker eller lignende. Selvfølgelig var det Morfar, der lagde det, og saa gav den mystiske »Hans« Skylden. Saa skulde vi ned til Søen og se om der var fanget en Gedde; vi havde altid Snører ude; den Gang var der mange Gedder i Søen. Paa Hjemvejen gik vi ind til Gæstgiver Andersen (nu »Landmands-Hotellet«); der kom en Del Borgere og drøftede Byens Begivenheder og Politik (Morfar var tidligere Borgerrepræsentant, samtidig med Farfar, Glarmester Chr. L. Thomsen). Han tog mig ogsaa med til Grundlovsfester paa Stejlbjerg

Gården til Skolegade 3.

og Borgerlig Skydeselskabs Fest 3die Pinsedag.

Morfar havde altid en Gris til Fedning, den gik ofte frit i Gaarden og blev kælet for af os alle. Den Gang var Køkkendøren lige ud til Gaarden, og stod Døren aaben, gik den op ad Trappen og ind i Køkkenet, hvor den saa fik en eller anden Lækkerbid og blev jaget ud igen. En Gang Mormor var syg, lod Morfar Grisen gaa ind i Soveværelset, for at hun kunde se, hvor tyk den blev.

Det var mig en stor Sorg, da Morfar blev syg og døde; den sidste Nat sagde han flere Gange: »Er Klokken ikke seks — er den dog ikke snart seks«, og — Kl. 6 døde han, 6. Juni 1876.

Mormor solgte nu Ejendommen til Blikkenslager F. W. Crüger (der saa byggede en Etage paa Stuehuset); hun købte derefter No. 11 i Skolegade af Murer Ahrenkiel, og her flyttede vi saa hen.

Efter Morfars Ejendom No. 3 kom Købmand Chr. S. Krøldrups; den var to Etages med 2 Kviste; i Stueetagen var Kontor og Port ind til Gaarden. Der var en smuk Have med Frugttræer og Blomster; opad Muren ind mod Morfars Gaard var Espalietræer. Krøldrups var egentlig

Sadelmager og kom hertil fra Ribe; han gik i Kompagni med en Købmand, der var velhavende, men ikke saa klog som Krøldrups, og snart var det ham, der var velhavende. Krøldrups havde Købmandshandel paa Adelgade 15; senere købte han Ejendommen paa Skolegade, og her drev han Kolonial og Vinhandel en Gros, han havde en dygtig Vinkyper, Petersen, der senere kom til Friis & Juhl.

Krøldrups var kendt vidt omkring, og utallige ere de Handler og Transaktioner, han var med til; der var mange, der »sad i Lommen« paa ham. Der gik mange Historier om ham. Jeg skal fortælle et Par, jeg har hørt.

I Krigen 1864 lod Tyskerne en Mængde Pontoner og Bromateriale komme her til Kolding. De havde planer om at sætte Tropper over til Fyen. Der kom da to tyske Dampskibe her paa Fjorden; efter Forlydende skulde de lastes med Havre fra Krøldrup, men Meningene var nok, at de skulde bugseres Pontoner m. m. ud i Lillebælt. Imidlertid opgav Tyskerne Overgangen, og Dampene sejlede bort, men uden Havre, Krøldrup skal dog have tjent godt alligevel.

En Grosserer Fiedler fra København var en Gang inde paa Krøldrups Kontor og vilde have sit Tilgodehavende, men uden Resultat. »De kan da give mig en Veksel«, siger Fiedler, ja, det vilde Krøldrup gerne, og Fiedler udfyldte saa en Vekselblanket og rakte den over til Krøldrup, der skrev paa den, lagde den sammen og rakte den tilbage. Fiedler stak den i sin Tegnebog og gik. Da han kom hjem, saa han, at Krøldrup i Stedet for sit Navn havde skrevet »Den hopper vi inte paa, Hr. Fiedler«.

Krøldrups flyttede senere til København, hvor han døde.

Efter Krøldrups ejendom kom 4 smaa Huse, oprindeligt ens byggede, 1 Etages med Kvist til Gaden, i Gaarden var en lille Blomsterhave og et Baghus til Brændsel m. m. Bag Gaardene var »Langgangen«, en Smøge hvortil alle fire Ejendomme og desuden to Ejendomme paa Kirketorvet havde Laager og Adgangsret; den udmundede i Skolegade, mellem No. 13 og Latinskolens Grund. Den var almindelig Legeplads for Børnene fra alle disse Huse, særlig i den yderste Ende mod Skolegade hvor den var bredest.

No. 11 og 13 paa Skolegade og Jordemoder Petersens Hus paa Kirketorvet bleve nedrevne 1914, og Grundene tagne ind til Latinskolen.

I det første af de 4 Huse boede Kornmaaler Chr. Jensen, »Chresten Kornmaaler«, som han kaldtes; Konen hed »Kornmaalerkone« og var kendt og frygtet i hele Kvarteret; hun var en ualmindelig stridbar og galhovedet Kvinde. Manden var helt forkuet, og Børnene fik en streng Opdragelse. Konen var dog flittig og proper, holdt Hjem og hele Familien rene og velklædte, ligesom Ejendommen altid blev holdt godt vedlige. Sit stridbare Sind og Tunge kunde hun dog ikke styre; hun var altid i Spektakler og Ufred med Naboerne. Disse søgte da ved Opsætning af høje Plankeværker at dække sig og faa Fred. Fra sin Altan kunde hun nemlig overse alle Naboernes Haver og Gaarde. Krøldrup satte et Plankeværk op over det andet, og snart gjorde Kornmaaler J. Sørensen, der boede mod Kirketorvet det samme. En Søn, der var Tømrer, havde lavet det, og en tidlig Morgen blev det rejst under Hurraraab. Det var tjæret, men paa Midten var en stor hvid Flade og herpaa var malet med store Bogstaver: »Se dig i spejlet, min Dame«! Da Kornmaalerkone saa det, var hun ved at eksplodere af Galskab; hun raabte og skreg op, saa det hørtes viden om. Til sidst tog hun en Kost, dyppede den i en Mudderpøl og smurte Indskriften over, men det regnede snart af. Hun byggede nu en Kvist paa Huset, og Familien flyttede saa derop; en Altan fik hun ogsaa sat paa, meget større end den anden, dog kunde hun ikke helt overse Naboejendommene, undtagen Smed Gosmanns; han boede i No. 9; han havde ikke Raad til mere end et almindeligt Plankeværk, men han var heller ikke bange for hende; der var altid Spektakler mellem dem; og det var frygteligt at høre, hvad de kunde udskælde og titulere hinanden

Skolegade 15.

med. Naar de lige havde udkæmpet en Bataille, holdt hun ikke af at gaa gennem »Langgangen«, for Smeden havde nok der en Gang givet hende »et Par paa Kassen«, som han kaldte det.

Omtalte Smed Gosmann ejede No. 9 og beboede hele Huset, Stuen mod Gaarden var indrettet til Smedeværksted. Han var en lille mager Mand, altid i godt Humør, særlig naar han var halvfuld, og det var han ofte. I Smedien samledes jævnlig et helt Selskab af fugtige Fyre, og saa blev der Fest. Drikkevarerne vare Brændevin med Hvidtøl til (dog ikke meget Øl); naar Humøret saa var oppe, blev der lavet Væddemaal, Brydekampe og Skiveskydning med Salonbøsse. En yndet Sport var at skyde til Maals efter Jordemoder Petersens Skorstensrør der var af Zink; naar Skudet ramte, kom hun frem og skældte ud; det var jo Sjøv og Røret blev gennemhullet som et Sold.

Gosmann rejste til Amerika fra Kone og Datter. Sagfører Willemann overtog Huset og solgte det til Murer Carl Chr. Petersen; han pyntede og forbedrede Ejendommen, byggede nyt Baghus m. m. Han solgte atter til Henrik Nielsen, en falleret

Vognmand fra Randers. Han var kendt under Navn af »Rødspættemanden«, han handlede en Tid med Fisk fra en lille Vogn og med høj kraftig Stemme sang han:

»Her er levende Rødspætter,
Rødspætter,
her er levende Rødspætter,
Rødspætter er her«.

Det var nyt for Koldingenserne, der ellers fik deres Fisk ved Strandhusekonerne.

Som nævnt købte Mormor efter Morfars Død Huset No. 11, og her boede vi saa, Mormor, Moster Margrethe, Mor og jeg i mange Aar. Moster passede Husholdningen og sin Lærerindegning. Mor syede Herreveste og Gendarm-Staldfrakker for Skrædder Albinus Hansen, og jeg passede min Skole, legede i Gaarden og »Langgangen« med Naboernes Børn, og saaledes gik Dagene og Aarene.

1882 kom jeg i Lære i Fredericia. 1884 døde Mormor, Moster og min Mor overtog Huset, efter udstaaet Læretid flyttede jeg atter hjem og fik Plads ved Urmager N. Lauridsen; 1889 giftede jeg mig og stiftede selv Hjem.

Da Moster døde 1898, fik Mor Huset og boede her, til hun solgte det til Latinskolens Udvidelse 1914.

Endelig kommer vi til det fjerde af disse Huse; det ejedes af Murer N. S. Schmidts, efter deres Sprog at dømmes, var baade han og Konen indflyttet fra Landet. De havde en Søn, Søren, der var Typograf; en Dag fortalte hans Mor os, at han var blevet anmodet om at skrive en Sang til et Gilde, »aa saa saad Søren sej nier aa dejtet« — da vi saa Sangen, kendte vi den; der var kun forandret Navne og Stedbetegnelser. Da hun refererede os Sørens Bryllupsfest, sagde hun bl. a. »De vaa en dejli Fest i all Maader, men de vaa no

skammele, te Søren blev for tilfuld!«

Efter Schmidts Hus og »Langgangen« kom Latinskolens Grund, helt ned til Kirkestræde, med Skure og Legeplads; Muren var ikke saa høj som den nuværende; ind mod »Langgangen« stod nogle høje Popler og et Plankeværk med Jernpigge ovenpaa. Den nordre Fløj af Latinskolen opførtes 1885.

Da Kommunalbestyrelsen i 1856 overtog Latinskolen, vedtoges det at afskære et Stykke af Skolens Have og føre Sviegade (Skolegade) i lige Linie hen til

Kirkestræde. Øverst til venstre skimtes kirkens tårn.

Friskolen. Ved Udgravning af Grunden til Gymnasiebygningen 1915, fandtes i Grundens sydvestlige Hjørne svære middelalderlige Murfundamenter, 2 a 2½ Sten brede. De optoges under Kælderen, men fortsætter mod Vest ud under Skolegade.

Paa Billedet af Kirkestræde ser man til venstre den daværende Pedelbolig, tidligere Laboratorium for Latinskolen; i det gamle Hus med Gavlen boede Gartner P. H. Bøttcher; Skuret foran var Kirkens: Paa højre Side er Ligkapellet og Mure og Bygninger, der hørte til Friskolen, bag Plankeværket er Friskolens Have.

Sagfører J. L. Hansen, Vestergade No. 18, ejer næste Grund med det gamle Hus No. 15, her

boede Bager Therkelsen; i Kælderen havde han Bageri til den ene Side og — Stald i den anden til to Køer, der om Sommeren græssede paa Blegdamsbakken paa den anden Side af Gaden.

Vi ere nu naaede til Bleggaardsstræde. Hele den nordlige Side hører, som nævnt, til Vestergade No. 22, den søndre Side var ogsaa i een Mands Eje, nemlig Købmand, Mægler Ernst Kjær, der her havde Købmandshandel og Brænderi. Senere har her været Hammershøjs Garveri og Strandbyes Ølbryggeri. Nu har »Frelsens Hær« Lokaler der.

I den gamle Bindingsværksbygning har Snedker Wintherberg haft Værksted. Nu er Strædet ordentlig brolagt; men naar der i Trediverne var Gilde paa Bleggaarden, skete det ofte, at Mændene maatte tage Damerne paa Ryggen den lange »Lave Ernst'es Gyde« igennem; saadant Pløve var der.

— Vi ere nu naaede tilbage til vort Udgangspunkt St. Jørgensgade, og jeg beder Læserne tilgive, om det har været for lang og trættende en Tur. Hvad jeg har fortalt, er jo kun om en lille Gade i en lille By, og lidt om de smaa Mennesker, der levede der; men lad det tjene til min Undskyldning, at den By er min kære Fødeby, og i Gaden har jeg boet i min Barndom og Ungdom.

VEJVISEREN - en såre nyttig Kolding-håndbog gennem 100 år

af Charles W. Jensen

Det er en lang og broget, men ikke kedelig historie om en publikation, som mange bruger i det daglige og på længere sigt er værdifuld for byhistorisk interesserede (og dem bliver der flere og flere af), idet man fra første færd har haft byrådet og andre offentlige institutioner med.

Fra 1902 kom der et særligt gaderegister, så man her kunne følge med i udviklingen af nye kvarterer og gadernes navneændringer. Fra 1920 til 1943 blev anført skattens størrelse for hver enkelt skatteyder. Allerede i 1895, 1897 og 1903 var der dog en klassifikation af skatteyderne. Fra 1939 er der adresser på byens foreninger og fra 1942 ejendoms- og grundskyld.

Annoncer, som jo er vældig vigtige for økonomien, har været med hele tiden — med

undtagelse af årene 1932—43, da Kolding Kommune forestod udgivelsen. Den var lidt tør, men havde bl. a. den fordel, at den havde et bykort med (en enkelt gang endda i farver).

Den vældige udvikling i indbyggertallet fik naturligvis vejviseren til at svulme, navnlig indlemmelserne i 1930 (+ 5300 indbyggere) og 1970 (+ 15.400 indbyggere) gav mange sider nye navne og adresser.

Arealmæssigt betød indlemmelserne stigninger fra henholdsvis 794 til 1577 ha og fra 1577 til 23.856 ha — heraf 2924 ha i byzone.

Fra 1942 har der været en jævn stigning i sidetallet fra 281 til nu 727.

Tilbage til oprindelsen i 1877, hvor der var ca. 6500 indbyggere i Kolding kommune — men kun

godt 1100 i vejviseren (gifte kvinder er jo heller ikke i dag anført i navne- eller gaderegistre).

Vejviseren 1877 var i lille format 100×165 mm. Den hed Vejviseren for Kolding By og Omegn og var udgivet af P. P. Lund, I. P. Løye og H. F. Rasmussen. Trykt på Kolding Folkeblads Bogtrykkeri ved D. Thuge (faktor). Den bestod af 136 sider vejviser og 160 sider annoncer og bærer tydeligt præg af at være fremstillet af fagfolk — 3 typografer og 1 faktor — med spændende annonceopsætninger og et væld af oplysninger af såvel økonomisk som kulturel art, som ikke siden er overgået!

På daværende tidspunkt spillede landbruget stadig en stor

Forsider til vejviserne fra 1887, 1902 og 1976/77, hvoraf især 1887-udgaven er smukt trykt.

M. C. Osterwaldt,
Trælasthandel.
Lager af Cement, Tagpap, Rørvæv etc.

C. F. Müllers Eftlg.
(etabl. 1830)
Kolding.
KOLONIAL- & PRODUKTHANDEL,
Trælastlager, Vinhandel.
Indkjøb af Landmandsprodukter.

Kolding Vejviser 1887.

O. J. LORENTZENS EFTF.,
HATTEFABRIKANT,
RØSTEGADE, LIDT FOR SVENSKENS HOTEL.

J. O. Brandorff,
Lager af Bygningsmaterialier,
Cement, Tagpap, Asphalt, Creasotolie,
glass, Rør og Krybber, Mursten, Tagsten etc.
Porcellæne-Kalkovene, Bædekar, „Lisoleum“
Glasmaterier,
Terracotta, Tegl- og Zink-Bygningsmaterier.

Elektrisk Skotøjsfabrik.
Jærnbanegade. Kolding.
Største og enestaaende i Danmark udenfor
København.

Kolding Vejviser
***** 1902. *****

Leverer kun prima og fine Varer, som er færdiglavet
af bedste Materiale.

Enhver Kunde vil blive overbevist om, at
det er det billigste at købe direkte fra min Fabriks
Udsalg i

* Jærnbanegade 8, Kolding. *

Reparationer udføres i Løbet af 20 Minutter: fra 6
Morgen til 6 Aften.

Carl Nielsen.

AKTIVBANKEN

KOLDING VEJVISER 1976-77

Er med **Liebergos** TURISTBILER

Vagn Jacobsen
Aut. **VOLVO** biler
Vejlvvej 114 - Tlf. 837733
Vedden tlf. 281444, Grindsted tlf. 220211

LYS KRAFT VARME

P. W. CHRISTIANSEN %
SØNDERGADE 26 - KOLDING
TELEFON #524388

jørgensen & ølgaard
ejendomsfirma
telf. 06 625099
aksetorv 61
8000 kolding

SPAREKASSEN SYDJYLLAND
ØSTERGADE 19 - KOLDING - TLF. (03) 524488

haft et nært samarbejde med Kolding Kommune, som stiller de nødvendige oplysninger til rådighed, og det er efterhånden et ikke ringe arbejde med det stærkt stigende antal indbyggere – i dag ca. 55.000 med ca. 38.500 skatteydere, hvoraf ca. 8000 gifte kvinder.

Skal vi se lidt på vejvisernes historie iøvrigt, kan det nævnes, at der var en slags forgænger i 1860, da den koldingfødt sognepræst Jens Jørgen Fyhn udsendte et lille tillæg til sin i 1848 udgivne bog om Kjøbstaden Kolding og i dette tillæg bl. a. omtalte en taxation fra 2/10–14/11 1849 over bygninger, marker, enge og haver i Kolding Købstad med angivelse af indehaver og adresse med matrikelnummer. Vurderingen lå i alt på 14.525 Rigsdaler. Nogle af de største beløb var Borchs Gård fra torvet til Helligkorsgade med 227 Rdl., C. F. Müller, Søndergade (nu

J. P. Jensen) med 562 Rdl. og Ribe Stifts Sygehus med 768 Rdl. (Hospitalsgade nord for Sankt Jørgens Hospital, nu sammenbygget). Byens porte stod endnu og var vurderet til i alt 100 Rdl.

Den første danske vejviser blev udgivet af Kraks forgænger agent (tidligere købmandskarl) Hans Holck (1726–1783), som allerede i 1759 udgav en lille ugentlig adresseavis med 30 abonnenter. I 1765 udsendte han Kjøbenhavns Handels Speil trykt på Sorø ridderlige Akademis Bogtrykkeri. Den 17/10 1770 udkom den første egentlige vejviser: »Kjøbenhavns Politiske Veyviser« på 198 sider i 12° format (1/12 af folio) med mange andre oplysninger end »Veyviisn. til adsk. Boepæle«, men det var denne, der dannede den faste stamme i vejviserens udvikling. Vejviserens lille format gjorde, at den blev averteret som »beqvem at bære i Lommen«.

I London udsendte Samuel Lee i 1677 »A collection of the names of merchants living in and about the City of London« 128 sider med ca. 1750 navne og adresser, men den holdt ikke længe. Derimod udkom Kents Directory 1738–1827.

I Paris udkom i 1691 en vejviser, der imidlertid blev forbudt som et indgreb i privatlivets fred, men fra 1796 var den parisiske vejviser en kendsgerning.

Omkring 1770 opstod der vejvisere i en række større byer i Europa. I dag har man ud over vejvisere for de enkelte byer store nationale og internationale registre med minutiøse opdelinger af fagområder inden for industri og handel (f. eks. Kompas og Exportkalendere), så der er sket en stor udvikling fra de første spæde forsøg for 200 år siden.

SPECIALFORRETNING I MERE END 100 ÅR

**DROGER
KEMIKALIER
MEDICINALVARER
TOILETARTIKLER
SYGE- OG BARNEPLEJE-
ARTIKLER**

Grundlagt 1870

**KØB DANSK
KØB**

**PARFUMERI
PLANTEBESKYTTELSE
INSEKTBEKÆMPELSE
ESSENSER
ALT TIL ØL- OG
VINFREMSTILLING**

CAND. PHARM.

B. Aagaards materialhandel

TORVEGADE 5
INDEHAVER: BENT ULDALL STEINFATH
TLF. 05-52 6900

I anledning af et jubilæum

af Frovin Jørgensen

I al stilhed har hjemmeværnet i Kolding passeret et jubilæum, idet det i 1976 var 25 år siden, politidelingen blev oprettet. På grundlag af den almindelige hjemmeværnssuddannelse skulle denne deling videreuddannes til at varetage specielle ordens- og sikringsmæssige opgaver under krigsforhold, som man ikke mente, politiet havde styrker til at udføre alene.

I den anledning skal her forsøges at tegne et billede af den problemstilling, som da gjorde sig gældende for hjemmeværnsmanden.

I Europa herskede storpolitisk spænding. Man havde oplevet den voldelige kommunistiske magtovertagelse i Tjekkosllovakiet og med bange anelser set hen til, hvilket land der skulle blive det næste. Den kolde krig var i fuld gang, og spørgsmålet, som optog mange, var, om den ville ende med at blive varm og Danmark endnu engang blive et besat land.

Det var et alvorligt spørgsmål

og vel også realistisk for den enkelte, for den almindelige antagelse var, at en kommunistisk magtovertagelse i Europa var målet, og efter hvad der var tilflydt af beretninger om, hvorledes forholdene i så fald ville blive ordnede, var udsigterne ikke særlig lystelige. Derfor var spørgsmålet også påtrængende.

Nu var Natos forsvarsalliance imidlertid oprettet. Den satte man sin lid til. Nu kunne det nytte at yde organiseret modstand. Trods alt satte dette humør i folk, og et udbredt svar på den kommunistiske trussel var: Aldrig mere en 9. april! og så meldte kampduelige mænd sig til hjemmeværnet under akkompagnement fra radikale kredse i landet, der kaldte hjemmeværnsmanden »krigsliderlig« o. l. For nogle af disse kredses vedkommende var denne aktivitet udelukkende et led i bestræbelserne for at slå det bestående samfund i stykker, for andre gjaldt, at de af foregivne ideale grunde var imod militærvæsen. Ingen af

parterne gjorde dog synderlig indtryk. Blandt de tilmeldte blev 29 mand udtaget til at danne den forannævnte politideling. De blev tilsluttet kompagni 3225 under kompagnichef Nøhr og gik straks i gang med uddannelsen. Delingsfører blev Johannes Ladegaard, Johs. kaldet.

Styrken bestod af:

1. gruppe

Roest-Madsen, gruppef.
Schwenke Nielsen
A. L. Johansen
Wørzner Andersen
Bent Lauridsen
Jens Vagn Christensen

2. gruppe

Jens Toft, gruppef.
Bruno Hansen
Lund Pedersen
Bundgård Christensen
Thomas Christensen
Poul Nissen

Kompagnichef Nøhr afleverer politidelingen til K. Broe.

3. gruppe

Kaj Jacobsen, delingsf.
Axel Nielsen
Holger Hansen
Finnemann Wiuff

4. gruppe

Harry Mortensen, delingsf.
Hans Gudmund Nielsen
Peter Chr. Hansen
Robert Jensen
Frede Hansen
Egon Munck Hansen.

Fortalt i korthed og med begivenhederne på 25 års afstand klinger dette måske af teater — udslag af en overfladisk, naiv begejstring omkring begrebet »Gud, konge og fædreland« og ude af kontakt med virkeligheden, hvorfor den også ville være ude af stand til at holde, når den hårde virkelighed trængte sig på. Og sådan sagde man også.

Man må imidlertid tage i betragtning, at kun 6 år var gået, siden 2. verdenskrig sluttede. Alle, der meldte sig, havde oplevet den som voksne. Mange havde deltaget i den gennem modstandsbevægelsen, en del havde været i tyske koncentrationslejre eller fængsler, og alle havde i hvert fald oplevet ned-

værdigheden ved at føle sig som undertrykte mennesker. De vidste også, hvilken risiko de selv løb ved at deltage i væbnet modstand og desuden nedkaldte over befolkningen, og alligevel holdt de sig ikke tilbage.

De lavede ikke teater, var heller ikke naive. »Gud, konge og fædreland« spillede liden rolle for dem i den forbindelse, om overhovedet nogen, i hvert fald ikke på læberne. For nogen af dem gjaldt det politik, for andre var det såkaldte folkeligt-nationale eller det religiøse, eller måske rettere en blanding af det hele. Sådanne tanker er imidlertid ikke nemme at formulere for jævne mennesker. Man kunne ligesom ikke rigtig få sin mund til at sige de rigtige ord. I stedet priste man så kammeratskabet, talte om interesse for idræt, terrænsport og skydning og lignende; men grundfølelsen var viljen til at forsvare, hvad der var vort, sagt med enkle ord, så kunne andre kalde det, hvad de ville.

Det var disse tanker, hjemmefærnsmanden gik ind i uddannelsen med, håndværkeren, arbejdsmanden, kontormanden, butiksmændene, eller hvad de nu

alle sammen var. Alle havde de fuldt op at gøre i det daglige og kunne have fremført masser af begrundelser for at måtte holde sig udenfor; men de gjorde det ikke — og oplevede tilfredsstillelsen ved at have gjort deres pligt og fandt et fint kammeratskab, der gjorde hver øvelsesdag til noget i retning af en festdag, som man glædede sig til.

Nogen sagde, at uddannelsen ikke var tidssvarende. Det er muligt, men i så fald ikke noget specielt for hjemmefærnsmanden. De krigsførende magter gjorde også den erfaring, at fredstidsuddannelsen ikke svarede til krigens krav. Det, der er hensigten med disse linjer, er at pege på den faste vilje.

I 2 år var politidelingen tilsluttet kompagni 3225; men 1. april 1953 indgik den sammen med kompagniets 4. deling i et nyt kompagni, 3226, under kompagnichef K. Bros, der imidlertid flyttede fra byen året efter, hvorefter Ladegaard blev kompagnichef og har været det siden.

KONRAD JØRGENSENS BOGTRYKKERI A/S

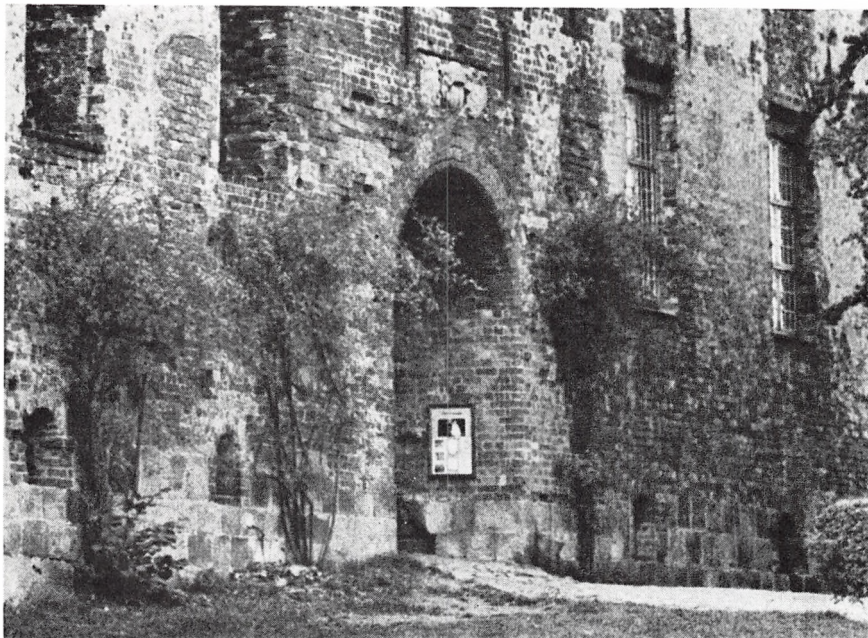
L. Fuglsang & Sønner

Slotsgade 10 . Kolding . Telefon (05) 52 14 88

Bøger . Alle slags tryksager . Eget bogbinderi

To gamle roser

af Ruth Deichmann Branth

I Botanisk Tidsskrift for maj 1908 findes en artikel om Koldinghus' flora 100 år efter slottets brand af præsten og botanikeren J. S. Deichmann Branth, som levede sine sidste år i Kolding fra 1906 til 1917.

Det nævnes, at der i ruinerne findes mange *Rosa Canina* (hunderoser, også kaldet vilde roser), og særligt omtales »to fra Skoven som Espalier indplantede Eksemplarer ved Siden af Porten når en Højde af ca. 50 Fod (17 m), måske de højeste i Danmark«. Undertegnede (hans datter) husker, at jeg som barn har set dem blomstre helt op til overkanten af muren, og selv om en *Canina-Rose* let kan vokse 3 m om året, når den har noget at hage sig fast til, er det vist sandsynligt, at den har været mere end 6 år om at nå denne højde. Som slut på artiklen står der: »Oplysningerne om Forholdene i de sidste 40 Aar skyldes for største Delen Hr. Kæmner Brandorff«. Det lader formode, at de er plantede efter ca. 1870, og således har nået —

eller nærmer sig — de 100 år. Et bemærkelsesværdigt træk er, at de er hentet ind fra skoven og ikke, som man vel ville gøre det nu, hentet i en planteskole. Jeg har senest besøgt slottet i 1975 og set, at der nu står 3 roser — to til venstre og een til højre for porten, og de er omkring 5–7 m høje med stammer på ca. 7 cm i diameter. Der ser ikke ud til at være nogen form for opbinding, og det er vel grunden til, at de ikke er højere nu. Hvornår den tredje rose er kommet til, ved jeg intet om.

Med den forestående genopbygning af slottet for øje er det overordentlig glædeligt at tænke på, at alle kompetente personer, som har haft sagen om det lille stykke kulturhistorie forelagt, er absolut positivt stemte for, at roserne må søges bevaret, så vore efterkommere må kunne glæde sig over Koldinghus' gamle kæmperoser.

Det er nærliggende at tænke på »den 1000-årige rose« i Hildesheim, som også er en *Canina-*

Rose, og hvis historie går helt tilbage til omkring år 800. Sagnet fortæller, at kejser Ludvig den Fromme engang jagede en hvid hjort, og derunder kom han bort fra sit jagtselskab og mistede hest og hunde i vandet. Da han end ikke med sit jagthorn kunne hidkalde jagtselskabet, var han virkelig i nød, og han bad til Guds moder om hjælp. I et syn så han sig omgivet af den sneklædte grønne skov, og midt i sneen blomstrede en rose i al sin pragt. Han blev genfundet af selskabet, men denne åbenbaring inspirerede ham til at opføre et kapel, hvor rosen stod. I 815 valgte han Hildesheim til bispesæde, og senere begyndte opbygningen af domkirken på det sted, hvor kapellet lå, og dermed var grunden til byen Hildesheim lagt. Der opstod en myte om, at så længe rosen blomstrer, skal Hildesheim ikke forgå. Det ser således ud til, at det var rosen, der kom før domkirken og byen og ikke omvendt!

Den nuværende rose menes »kun« at være 5–600 år gammel, og den stod ved domkirkens kor, da bymidten i foråret 1945 blev sønderbombet. Man måtte tro, at nu var rosens skæbne beseglet, men naturen har sine egne veje, og grusdynger fra den sammenstyrtede kirke beskyttede roden mod ildens hærgen, og allerede i 1946 blomstrede den igen! Den har i sig vildrosens evne til igen at skyde fra roden, og under genopbygningen af byen blev den for borgerne et symbol på ukuelig livsvilje og evne til genrejsning. Nu når den atter til korets tag, og den er en betydelig turistattraktion, som er kendt viden om. Interessant er det også at erfare, at man under genopbygningen efter krigen fandt fundamenterne under det oprindelige kapel, så sagn og virkelighed, som det så ofte sker, på mærkværdig vis supplerer hinanden.

Gardiner og tilbehør

- kun de allerbedste kvaliteter føres på lager ...

Måltagning, syning og ophængning foretages

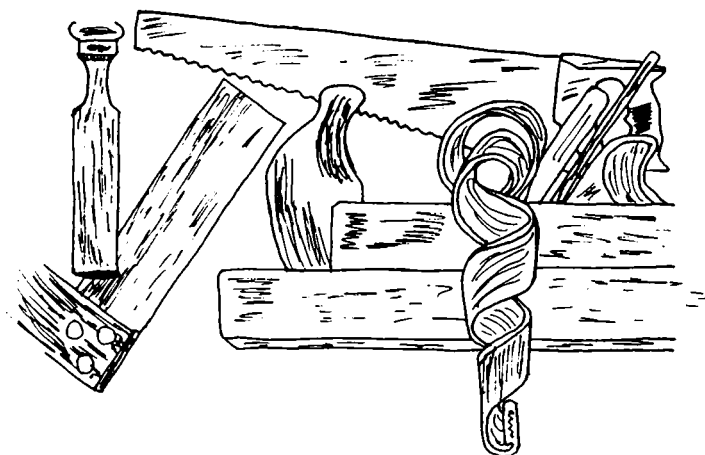

Vi anbefaler os med mange år som specialister

HOSPITALSGADE 53 - KOLDING - TLF. 52 33 77

DANSK HÅNDVÆRK

når det
er bedst ...

SNEDKER- OG
INVENTARARBEJDE

NYBYGNINGER

REPARATIONER OG
OMBYGNING UDFØRES

als **Johs. Christensen**

Inventar- og bygningsnedkeri

Skamlingvejen 2 . Kolding . Tlf. 52 30 70 - 52 36 22

NOTER TIL ARTIKLEN OM PETER MØLLER.

Om kunstmaleren Peter Møller kan man iøvrigt læse i Vor By — Kolding omkring 1930, i Weilbachs kunstnerleksikon og i Jul i Kolding. 1939 (Oscar Fich: Julenissernes maler.)

Af et festskrift for Foreningen af Haandværkere og Industridrivende i Kolding 1862—1912 (udarbejdet af P. Eliassen) fremgår det, at foreningens smukke banner er tegnet af kunstmaler P. Møller.

Peter Møllers bedste maleri: Efter Reven har motiv fra Københavns fælle, og var udstillet på Bymuseet 1881. Det blev rosende omtalt af Holger Drachmann.

Her på egnen findes altretavler af Peter Møller i følgende Kirker: Almind kirke (Kristus i Emmaus), Geste kirke (Golgatha, Gethsemane, Jesus og de 12 apostle), Jordrup kirke (Den kananæiske kvinde), Kolding, Nicolai kirke (Kristus og den kananæiske kvinde), Nørre Bjært kirke (Kristus og Peter på søen), Nørre Bramdrup kirke (Jesus med Martha og Maria), Vester Nebel kirke (Kristus og Peter på søen). Malerier med religiøse motiver findes i missionshusene i Sdr. Bjært og Sdr. Stenderup og i Bethel i Kolding (Kristus på korset).

I Kolding Folkeblads jubilæumsudgave i anledning af slottets 700 år fortæller fhv. planteskoleejer Axel Olsen følgende:

I 4—6 års alderen tegnede jeg ivrigt, som de fleste børn jo gør, naturligvis barnagtigt, men en af mine tegninger må have gjort et vist indtryk på andre. Det var et egeblad, som havnede hos kunstmaleren Peter Møller, der var døvstum, broder til fru købmand Haas, hjørnet af Søndergade og Brostræde. Han gav mig tegneundervisning. I nogle år blev jeg ofte indbudt af familien Haas, som havde fire voksne døtre hjemme, deraf to kunstmalere. Jeg mindes ofte den store købmandsgård, hvor vogne fra omegnen kørte ind og ud, og de andre gamle eventyrlige gårde i Brostræde, og de fine stuer hos Haas' og de for mig mærkelige retter, der serveredes.

NOTER TIL ARTIKLEN OM SVIEGADE

Urmager Ludvig Thomsens artikel om Sviegade er forsynet med en del noter, hvoraf vi her gengiver enkelte, der skønnes at være af interesse for denne bogs læsere.

Om familien på Bleggården kan således oplyses: Personerne fra venstre til højre er: Md. Olesen med datteren Anna på armen (Anna døde i Kbh.), drengen Svend Andreas (skomager, far til Julius Olsen og fru Wahrlich), blegmand Andreas Olsen, drengen Ole (smed, boende Låsbygade 52. Far til smed Andreas Olesen, Sdr. Klostergade, købmand Ole Olesen, først Kolding senere Fredericia og København, og en ugift datter, Anna Olesen). Datteren Stine, datteren Cecilie (gift med skomager Søren Møller, der overtog Bleggården efter Olesen mod at tage svigermøder i huset, så længe hun levede). De to sønner til højre hed Peter og Christian, den ene døde i Schweiz, den anden i Kolding. De to hunde gik vagt på Blegdammen om natten, den ene hed Frido.

Lægen Chr. Fibiger fortæller i et brev til sin mor, at der i 1848 var plantet 2 kanoner på Bleggården.

20. december 1868 averterer farver Utzon levende Ørred a l mark pundet.

Ved kloakarbejde i oktober 1905 fandtes i Kathrinegade ud for matr. nr. 184 b (Sct. Hedvigs klinik, gade, nr. 9) i 2 alens dybde to trærender i retning syd-nord (herom mere udførligt i noterne).

På auktionen efter Ernst Kjær ville Industriforeningen købe grunden på hjørnet af Skolegade og Kathrinegade til opførelse af en fribolig, men fandt prisen for høj.

Hvor skolernes gymnastiksal i Kathrinegade var, lå karetmager C. Schourups hus. Det blev købt af byen 1876, og i karetmagerværkstedet indrettedes skolestue for piger og drenge. Huset blev nedrevet 1880 for at give plads for gymnastikhuset. Ved udgravning af grunden fandtes middelalderligt bygningsværk.

Stentavlen på Borgerskolens facade har følgende indskrift: Herre i dit Lys see vi Lyset. Aar 1856 oprejstes denne Skolebygning for største Delen ved betydelige Gaver af Collecteur Hans Hansen Schmidt og Hustru Ane Marie Schmidt samt af Enkemadame Johanne Hoff i Kolding.

I 1625 var Blæsbjerg en ejendom og toft, der bl. a. har været ejet af Peter Helt og Jørgen Helt, senere nævnes det som en ubebygget toft, der tilhørte de husarme. I det 17. årh. kaldtes Blæsbjerg »Provstgårdsgade« og »Ved Provstgården«. I gullaschtiden fik nogle af beboerne af Blæsbjerg storstadforømmelser og ville have gaden omdøbt til »Kongensgade«, men det lykkedes ikke.

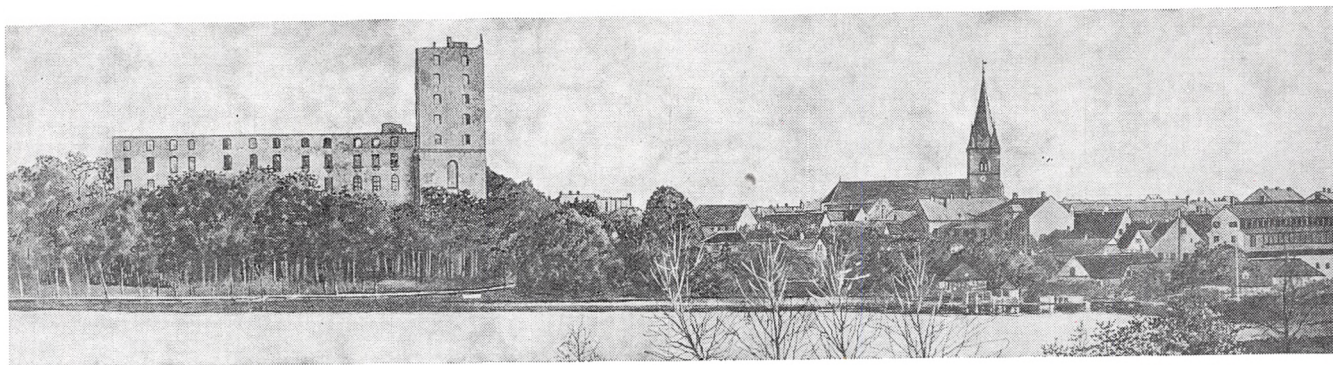
I 1882 bryggede Slotsmøllen det første bayerske øl, dog blev allerede i tresserne bayersk øl fra andre bryggerier forhandlet her i byen. I 1871 averterer J. P. Juhl »Baiersk øl og Taffeløl fra eget Bryggeri«.

Friskolen blev bygget 1847 på en grund, som byen købte af gartner Borgen, der boede i Vestergade. 1859—60 blev den betydeligt udvidet ved en tilbygning, så den i alt kom til at indeholde 3 klasseværelser, 1 værelse til den Collinske håndgerningsskole, 2 beboelser for ugifte lærere m. m. 1879—80 blev Friskolen omdannet til fattiggård og brugtes som sådan til nov. 1917, da der flyttedes op i den nye fattiggård, som kaldtes »Overmarksgården«. Friskolen brugtes herefter til forskellige kommunale kontorer, folkekøkken, beboelser m. m.

Som kilder til artiklen om Sviegade angiver Ludvig Thomsen at have brugt følgende bøger: J. J. Fyhn: Efterretninger om Kjøbstaden Kolding. 1848. Og af samme forfatter, Kolding i Tidsrummet 1848—60. Et supplement. 1860. P. Eliassen: Kolding fra Middelalder til Nutid. 1910. Th. Siersted: Kolding kommunale Skoler 1792—1892. E. G. Tauber: Breve fra Kolding. 1822. Georg Bruun: Seks Rektorer. 1927. Johs. Fibiger: Mit Liv og Levned. 1898. I. O. Brandorffs scrapbøger.

JYLLANDS CLICHÉFABRIK A/S

TELEFON (05) 52 06 11 . KOLDING

Oversigt over artiklerne i de seks foregående Koldingbøger

1970

De gamle borgerhuse i Helligkorsgade.
H. Brogård.

Glimt fra gamle sommerrevyer.
Axel Andersen.

Kolding skifter ansigt. Billedreportage.
Skomager, bliv ved din læst. Fra de gamle Koldinglaug.

Storkommunen Kolding.
Søren Christensen.

Slotsmøllen i historisk belysning.
H. Brogård.

Porten mod syd. (Søndergade).
P. Fischer-Nielsen.

Begivenheder i 1970. Året i billeder og tekst.

Fra de gode, gamle dage.
Axel Andersen.

Tanker i anledning af kommunesammenlægning. *Erik Juhl.*

Vi bygger fremtidens Kolding. Billedreportage.

1971

Dansen på Koldinghus.
Axel Andersen.

Fra Kolding Havn til »Golden Gate«.
Axel Andersen.

Med prærieekspresen over den jyske hede. (Egtvedbanen).
Axel Andersen.

Glimt fra de gamle sommerrevyer.
Axel Andersen.

Livet i den gamle materialhandel. (B. Aagaard). *H. Brogaard.*

Fra Bramdrup sogn. *Axel Andersen.*

Der var engang en spillemand.
Axel Andersen.

Porten mod syd. *P. Fischer-Nielsen.*

Sølvet i Kolding. *Sigvard Skov.*

Gamle Koldingslægter.
Grau. H. Brogaard.

1972

En glemt idyl: Marielund.

Glimt fra de gamle sommerrevyer.

De gamle håndværkerlaug. Snedkerne.
Kolding skifter ansigt. Fotos.

Tre Koldingportrætter. *P. Martin Møller. I. O. Brandorff. P. Eliassen.*

Den hemmelige klub. »Den røde time«.

Minder fra det gamle Seest sogn.
Anders Ravn.

Fru Jyttes kapløb med kirkeuret.
Lige ned ad gaden.

Luseby, Katsund og Sviegade.

Det byhistoriske arkiv i Kolding.
Inge Ladegaard.

Aalestangernes sangforening.
Stadens porte. (Smuglerier ved Sønderport).

1973

Der udkom ingen Koldingbog dette år.

1974

Allegade — en god gade.
Severius Lauritsen.

I to år var jeg bange for ham. (Marius Rasmussen, Industrien).
Thomas L. Jørgensen.

Koldings opera-bal. *Jébé.*

Erik Lundgrens tegninger.
»Bysvenden«.

Kolding mandfolke-kor.
»Kursivisten«.

Kunne være blevet verdensmester.
(Charles Jessen og andre sportsstjerner). *Søren Damkjær.*

Der var engang en gade. (Jernbanegade). »Kursivisten«.

De gør det gratis. (Det byhistoriske arkiv). *Inge Ladegaard.*

Den sidste station. (Fattiggården).
Andreas Sørensen.

Børge fra Kolding (Børge Jensen).
»Bysvenden«.

Ikke mere skattely. (Bramdrupdam).
Alfred Sarnæs.

»De ubemidlede ungarle . . . « (Kolding Bibliotek). *Charles W. Jensen.*

Oxford-gruppen blev boligselskab
V. A. B.) *H. M. Viuf.*

1975

Hvor gammel er Kolding?
Aksel Nellemann.

Byens grave. *Vivi Jensen.*

Musikhandler Marcus fortæller.

Kolding kommunes — og Aksel Olsens geografiske have. *Børge Nellemann.*

Kolding har fået endnu en højskole.
Hanne Engberg.

Om uddannelsesområdet i Kolding.
Flemming Nøhr.

To milepæle i historien om Socialdemokratiet i Kolding.
Eskild Jørgensen.

Billedstorm i Vejle amt.
Inge Ladegaard.

Sdr. Stenderup før og nu.
Viggo Jørgensen.

Og hvad med fremtiden. (Sdr. Stenderup). *Klaus Vedel.*

Dansen på Koldinghus. *Sigvard Skov.*

Kolding-typografernes 100 år.
Otto Thaarup Rasmussen.

Rosamin. Fra boghylden.

Offentlige mindesmærker, skulpturer og anden udsmykning.
Charles W. Jensen.

Sct. Nicolai kirkes restaurering.
Anker Sølling.

Da fodsporten kom til Kolding.
Poul Sørensen.

Manufaktur gennem tiderne.
Poul Brandrup.

Sanering. *Arvid Nilsson.*

1976

Kyster — en familie i Kolding.
Bodil Plate Petersen.

Udgravningerne i Borchs gård.
Vivi Jensen.

Bofællesskabet »Gyndbjerg« i Agtrup.
Anni og Mogens Brørup.

Billedindsamlingen i Kolding.
Aksel Nellemann.

Gensyn med barndommens by.
Anker Lau.

»Gamle drenge« i Grænseborgen.
Inge Ladegaard.

Kunsthåndværkerskolen i Kolding.
J. P. Madsen og Kjeld Jensen.

Sct. Hedvigssøstrene var gode værtsfolk.
Gudrun Hechmann.

I urmager Thomsens spor.
Fra dansetempel til filmtempel.
Orla Nielsen.

Et hjem — en skole — et blad.
Helge Skovmand.

Fra Hvidtfeldts tid til vore dage.
Eskild Jørgensen.

Barndomserindringer.
Valdemar Thomsen.

